

”Vi ber ännu för att Patrick skulle komma tillbaka”

En kvalitativ studie av Word of Faith Church efter att den karismatiske ledaren Patrick Tiainen lämnat församlingen

Mikaela Björklind, 38708

Pro gradu-avhandling i religionsvetenskap

Handledare: Jan Svanberg

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

Våren 2022

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH
TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Religionsvetenskap	
Författare: Mikaela Björklind	
Arbetets titel: ”Vi ber ännu för att Patrick skulle komma tillbaka”. En kvalitativ studie av Word of Faith Church efter att den karismatiske ledaren Patrick Tiainen lämnat församlingen.	
Handledare: Jan Svanberg	
<p>I maj 2017 meddelade Patrick Tiainen att han avgår som ledare från församlingen Word of Faith Church i Karleby efter att hans utomäktenskapliga förhållande och homosexualitet kommit till kännedom. Tiainen hade blivit för att vara en karismatisk ledare så frågan som uppstod vad kommer att hända med hans församling. I denna avhandling undersöker jag vad händer när en karismatisk ledare avgår. Jag kommer att ta fasta på vad som har förändrats och hur olika teorier om en ledares avgång fungerar i praktiken. Jag har framför allt använt mig av Max Webers institutionaliseringsteori som har blivit vidareutvecklat av andra forskare.</p> <p>Jag gjorde en kvalitativ studie och intervjuade medlemmar från Word of Faith Church som blivit kvar i församlingen efter Tiainens avgång för att undersöka vad som har förändrats och vad som händer efter en ledares avgång. Materialet tolkade jag sedan utifrån de teorier som jag använder mig av i avhandlingen.</p> <p>Det som jag kom fram till i mitt material var att institutionaliseringen är en förutsättning för en rörelses fortsättning men den här processen börjar redan innan en ledare avgår eller dör. Det här har möjliggjort att de nya ledarna har kunnat ta över ledarskapet och fortsätta med verksamheten. Annat som jag kom fram till var att WOF:s karaktär har ändrats. Idag fokuserar WOF på att vara en stark lokalförsamling i Karleby. Verksamheten uppfattas också som lugnare och sundare. Medlemsantalet har varit på samma nivå även efter Tiainens avgång.</p>	
Nyckelord: Word of Faith Church, Patrick Tiainen, karismatisk ledare, avgång, Karleby, institutionalisering	
Datum: 25.5.2022	Sidoantal: 91
Abstraktet godkänt som mognadsprov:	

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.2 Tidigare forskning.....	4
2 Bakgrund.....	6
2.1 Nykarismatisk kristendom i Finland.....	6
2.2 Word of Faith Church Finland.....	10
3 Teori.....	14
3.1 Karismatiskt ledarskap.....	14
3.2 Vad händer då en ledare dör eller avgår?.....	17
4 Metod och material	27
4.1 Intervjuprocessen	27
4.2 Etik i forskningen.....	33
4.3 Insamlandet av material	36
4.4 Övrigt material	37
4.5 Informanter	39
5 Analys	41
5.1 WOF grundas	41
5.1.1 Ledarskapet formas	46
5.2 Ledarskapet under Patrick Tiainen 2014–2017.....	54
5.3 Ledarskapet under Eva och Krister 2017-.....	66
5.4 WOF:s framtid	80
6 Sammanfattning och diskussion.....	83
Litteraturförteckning	87
Bilaga 1	90
Bilaga 2	91

1 Inledning

Våren 2017 skrev flera finländska medier om hur Patrick Tiainen, grundaren och den karismatiske ledaren för den nykarismatiska församlingen Word of Faith Church Finland (WOF) i Karleby, avgick från den församling han grundat efter att det framkommit att Tiainen haft ett utomäktenskapligt förhållande med en annan man. Samtidigt kom Tiainen i medierna öppet fram med sin homosexualitet. Word of Faith Church hade redan tidigare blivit känt för sina konservativa värderingar gällande bland annat homosexualitet och av den orsaken fick nyheten mycket medieuppmärksamhet. Tiainens avgång kom som en chock för många inom men också utanför församlingen. En del av de som var med i Word of Faith Church kände sig lurade och det frågades om allt det som Tiainen hade predikat endast var en stor lögn. Liisa Leinonen (2017) rapporterade i YLE att nyheten ledde även till att den nyligen grundade församlingen i Satakunta lades ned. Orsaken till Tiainens avgång berättades inte till en början av församlingen själv men saken kom fram efter att Tiainen själv skrev ett Facebook-inlägg på sin Facebook-profil i maj 2017 där han berättade om orsakerna till hans avgång. Word of Faith Church har inte i något skede tagit ställning till Tiainens avgång utan skrev endast på sin Facebook-sida i mars 2017 att Tiainen av personliga orsaker lämnat församlingen. Efter Tiainens avgång togs ledarskapet över av Krister Lidsle och Eva Fredriksson-Lidsle, vilket också informerades på församlingens Facebook-sida.

Jag blev intresserad av Word of Faith Church redan under Tiainens ledarskap, inte minst på grund av att Word of Faith Church finns i min hemstad. Under åren 2016 och 2017 var Word of Faith Church ett intressant ämne för de finländska medierna. En orsak till det var dels det faktumet att Tiainen var endast 21 år gammal och hade redan hunnit grunda en egen församling, dels berodde intresset på att Tiainen blivit känd för att vara en mycket karismatisk ledare. Till exempel Jyrki Richt (2017) skriver i YLE om hur Tiainen predikade med en mycket medryckande och kraftig stil om Jesus återkomst inom kort och hur hela Finland ska beredas för detta. Svimmandet under gudstjänsterna, helandet på gatorna och de konservativa värderingarna inom Word of Faith Church var också fenomen som intresserade medierna. WOF intresserade inte bara medierna, utan på sociala medierna, speciellt på Facebook, var Patrick Tiainens nya församling ett ämne som jag ofta fick läsa om. Det fanns de som ansåg att det är enbart en positiv sak att ett nytt religiöst samfund grundats i Karleby, men till största delen var inställningen kritisk.

Framför allt prästerna från den evangelisk-lutherska församlingen skrev kritiska inlägg om den nya församlingen och den unga pastorn. Även om Tiainen betraktades som en karismatisk person var han också väldigt kontroversiell. Det var tydligt att en del älskade honom medan andra rentav hatade honom och provocerades av allt det han gjorde. De som inte var övertygade om hans karisma såg honom nästan som farlig och skadlig.

Också Terho Miettinen och Raija Pelli tog kritiskt ställning till Word of Faith Church i sin bok *Harhaanjohtajat vahvassa uskossa* (2017) och skrev om en händelse där ett barn under en gudstjänst hade förts fram på scenen och Tiainen hade uttalat flera profetior över barnet. I boken diskuterades det om den här typen av rörelser kan vara skadliga för barnets utveckling. Boken utkom just under en tidpunkt som diskussionen om Word of Faith Church var som intensivast och boken var mycket populär under tidpunkten för dess publicering. Jag skrev själv samtidigt min kandidatavhandling under våren 2017, just innan Tiainen lämnade sin församling, och var därmed mycket medveten om den diskussion som fördes. Att församlingen plötsligt var utan sin grundare och karismatiske ledare var en omvälvande situation för hela församlingen och diskussionen om Word of Faith Churchs framtid pågick hett.

1.1 Syfte och frågeställning

Mitt intresse nu är hur verksamheten inom Word of Faith Church har förändrats och hur ledarskapet ser ut idag. Tidigare under Tiainens ledning tycktes samfundets popularitet basera sig på hans utstrålning och hans avgång gav upphov till spekulationer kring om Word of Faith Churchs verksamhet kommer att fortsätta eller inte. I motsats till vad till en början förutspåddes, fortsatte Word of Faith Churchs existens utan ledaren. Det som är mitt intresse i denna avhandling är vad som händer när en karismatisk ledare avgår från sin rörelse. Hur har verksamheten kunnat fortsätta och hur har den förändrats? Olika teorier har försökt förklara händelserna efter en ledares avgång och det är utifrån dessa teorier som jag vill utforska det som hänt i Word of Faith Church. Mitt främsta intresse är om dessa teorier verkligen fungerar i praktiken samt vilka styrkor och svagheter de har.

För att kunna besvara mitt syfte och min frågeställning har jag valt att utforska mitt forskningsobjekt kvalitativt. Jag har därför valt att intervjua medlemmar från Word of Faith Church. Detta gör jag för att få en bättre uppfattning om vad som händer inom

kyrkan. Jag är av den åsikten att intervjuerna kan ge en djupare förståelse än om jag endast iakttagit Word of Faith Church utifrån något annat material. Jag analyserar även svaren från intervjuerna med hjälp av olika teorier som konstruerats utifrån av liknande händelser. Jag kommer framför allt att använda mig av den så kallade institutionaliseringsteorin av Max Weber. Enligt teorin ger en karismatisk ledares avgång i stället för upplösning upphov till att en rörelse får mer organisatoriska särdrag. Det här betyder i praktiken att rörelsen får en organisatorisk struktur, med andra ord får den någon grad av administration.

Utöver teoribildningar granskar jag det material som finns på nätet, bland annat kyrkans egen webbplats, Facebook-sida och videobloggar. Med hjälp av det här materialet försöker jag skapa en uppfattning om vad som har hänt i Word of Faith Church.

För att nå mitt syfte fokuserar jag i min avhandling på följande frågeställningar:

1. Vad händer i en karismatisk rörelse när ledaren avgår?
2. Hur har Word of Faith Church förändrats i och med ledarens avgång?
3. Hur fungerar teorin om vad som händer när en ledare avgår?

Jag fokuserar på dessa frågor, eftersom det ofta antas att en rörelse upphör i och med den karismatiske ledarens avgång eller död eller att rörelsen splittras då flera tronarvingar går sin egen väg. Enligt Tuija Hovis webbartikel *Uuskarismaattinen yhteisöllisyys – vapaata sitoutumista* (2010) på Teologia.fi kan det vara svårt att hitta en ny ledare eller att medlemsantalet är för litet så rörelsen är inte tillräckligt organiserad vilket ger upphov till splittring (Hovi, 2010). Även om den allmänna uppfattningen är att en rörelse upphör i och med ledarens avgång finns det ingen forskning som bekräftar det här antagandet. I stället finns det olika teorier om som menar att en rörelse i själva verket blir mer blomstrande än den varit förut och att rörelsen går igenom en institutionaliseringsprocess.

I avhandlingen använder jag förkortningen WOF för Word of Faith Church Finland, eftersom den här förkortningen används av församlingen själv i till exempel sociala medier.

1.2 Tidigare forskning

Även om WOF väckte mycket uppståndelse är WOF inte som fenomen något unikt, varken själva WOF som rörelse eller att en karismatisk ledare avgår från sin rörelse. Om själva WOF finns det inte mycket forskning om på grund av att rörelsen är så pass ny men om olika nykarismatiska rörelser och samfund finns det rikligt med forskning. Eftersom nykarismatisk kristendom är ett globalt fenomen som växer hela tiden finns det speciellt mycket forskning om utländska rörelser. Forskning har även gjorts av rörelser i Finland. Problemet med forskningen kring den nykarismatiska kristendomen i Finland tycks vara att det inte finns så mycket uppdaterad information om den utan informationen börjar vara lite gammal. Dock har Kimmo Ketolas *Uskonnot Suomessa* (2008) fungerat som hjälp i att sammanfatta de mest centrala dragen i den nykarismatiska kristendomen i Finland, trots bokens ålder. Nyare information, dock inte lika utförlig som den i Ketolas bok, finns till exempel i *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia* (2020) av Tuula Sakaranaho och Heikki Pesonen (red.). Även om texten om nykarismatisk kristendom i den har större fokus på det globala än Finland så ger texten en lite mer uppdaterad information om läget i Finland. Tuija Hovi har också bidragit till forskningen och hennes artiklar om nykarismatisk kristendom i Finland på teologia.fi är från 2010. Forskning berörande själva WOF finns inte heller men till exempel i min kandidatavhandling från 2017 undersöker jag församlingen med hjälp av kvantitativa metoder. I min kandidatavhandling undersökte jag hur församlingsmedlemmarna förhåller sig till abortfrågan.

Karismatiskt ledarskap och karisma är ämnen som forskningen fokuserat sig mycket på och om det här ämnet finns det mycket att hitta. Forskning om karisma och karismatiskt ledarskap återfinns både i religiösa sammanhang men också organisationslitteraturen har bidragit med sin insats om karismatiskt ledarskap. Beträffande forskningen om själva karisma tar Tuomo Takala i sin avhandling sociologi *Tutkimuksia karismasta eri konteksteissaan* (2013) fasta på karisma som fenomen och hur begreppet karisma uppfattas. Han betraktar också karismatiska ledare men tittar inte bara på religiösa ledare utan även på politiska ledare.

Den allmänna uppfattningen är att när en ledare dör eller avgår upphör hela rörelsen kring ledaren. Forskning om detta har gjorts på olika religiösa rörelser, med andra ord inte bara om nykarismatiska rörelser. Forskning har också gjorts om religiösa rörelser som inte har

ett västerländskt ursprung eller kontext, som till exempel hinduiska gurun, muslimska ledare och afrikanska ledare. Timothy Millers (red.) *When Prophets Die. The Postcharismatic Faith of New Religious Movements* (1991) presenterar elva olika religiösa rörelser som fortsatt sin verksamhet när ledaren dött. Vissa av rörelserna daterar sig långt tillbaka i historien, som till exempel hussiterna på 1700-talet, men boken behandlar också rörelser med modernare datum som till exempel rastafari-rörelsen. Boken har också några år på nacken men är en omfattande skildring av institutionaliseringsteorin bland olika typer av religiösa rörelser. I Liselott Frisks *De nya religiösa rörelserna- vart tog de vägen?* (2007) görs en liknande skildring av rörelser som till exempel scientologin och Moon-rörelsen i Sydkorea där ledaren har dött. Mer teoretiska synvinklar ger Roy Wallis *Millennialism and Charisma* (1982) som i sin bok utvecklar teoribildningen som tidigare blivit utvecklat av Max Weber.

Ett problem som dock uppkommer med den här forskningen är att all forskning tycks kretsa kring vad som händer när en ledare *dör*. Att hitta forskning som presenterar vad som händer när en ledare avgår är mycket svårare, speciellt sådan forskning som skulle kretsa kring vad som händer när en ledare avgår på grund av en kris och inte till exempel vad händer när en ledare avgår på grund av sjukdom. I Finland skulle man inte ens behöva gå långt för att kunna hitta rörelser där det framkommit liknande händelser som framkommit också inom WOF. År 2011 avgick Markku Koivisto som ledare från Nokia Missionen efter att han blivit anklagad för sexuella trakasserier. Dock finns det inte någon ordentlig forskning om Nokia Missionen efter Koivistos tid utan all forskning handlar till största delen om tiden då Markku Koivisto ännu var ledare för Nokia Missionen.

2 Bakgrund

För att kunna placera WOF i en kontext, presenterar jag i den här delen av avhandlingen först de centrala dragen för nykarismatisk kristendom för att ge en bättre förståelse för vilken typ av rörelse WOF är. Jag presenterar även hur den nykarismatiska kristendomen ser ut i Finland. Därefter fortsätter jag med en kort genomgång av WOF och dess uppkomst och vad dess verksamhet går ut på.

2.1 Nykarismatisk kristendom i Finland

I databasen Uskonnot Suomessa klassificeras WOF som en nykarismatisk rörelse (finska: *uuskarismaattisuus*). Enligt databasens webbsida är Uskonnot Suomessa ett projekt som påbörjades tillsammans med Kyrkans forskningscentral och USVA ry (Uusien uskonnollisten liikkeiden tutkijaverkosto) redan år 2003 och från och med 2006 har Kyrkans forskningscentral främst varit ansvarigt för projektet. Projektets syfte är att kartlägga alla de religiösa samfundet i Finland. Målet är att få till stånd en ständigt växande databas som kan fungera för forskningssyfte men också som en databank för den vanliga medborgaren.

I sin text *Karismaattisuus* (2020) skriver Minna Opas att den karismatiska rörelsens uppkomst brukar traditionellt indelas i tre olika vågor. Hon påpekar dock att den här indelningen har på sistone blivit kritiserad för sin enkelhet eftersom den inte berättar något om utvecklingen som skett i andra världsdelar utan utgår främst utifrån en västerländsk kontext. Speciellt med tanke på att i dagens läge är de karismatiska rörelserna de mest växande kristna kyrkosamfundet i hela världen så kan den här förklaringsmodellen ses som en aning bristfällig. Den kan ändå ses som *en* tolkning för den (ny)karismatiska kristendomens utveckling. (Opas, 2020, s. 215).

Enligt Opas betraktas den traditionella pingströrelsen, som uppstod i USA i början av 1900-talet, som den första vågen av den karismatiska kristendomen. Till den andra vågen räknas 1960-talets karismatiska rörelser inom de kristna kyrkosamfundet. Den nykarismatiska kristendomen, dit också WOF tillhör, betraktas som den tredje vågen. Skillnaden mellan de karismatiska och nykarismatiska rörelserna är att de nykarismatiska rörelserna oftast verkar utanför de etablerade kyrkosamfundet som självständiga

samfund medan den karismatiska kristendomen verkar inom de etablerade kyrkosamfunden. Opas påpekar att den karismatiska kristendomen inte är ett fenomen som bara påträffas inom pingströrelsen eller i nykarismatiska samfund utan det är ett utbrett fenomen som förekommer bland olika kyrkosamfund och även olika samhällsklasser. Till exempel inom den katolska kyrkan har den karismatiska kristendomen fått fotfäste. Till Finland nådde den karismatiska rörelsen på 1980-talet i och med predikanten Niilo Yli-Vainio. (Opas, 2020, s. 214–215).

Jussi Sohlberg (2012) skriver i sin webbartikel *Kirkkokunnista riippumattomat kirkot* på det Ekumeniska rådets webbplats att även om den nykarismatiska rörelsen kom till Finland på 1980-talet i och med Niilo Yli-Vainio, var rörelsen ändå ganska marginell fram till början av 1990-talet. I mitten av 1990-talet fick den så kallade Torontovälsignelsen inspirerade skrattväckelsen i Helsingfors mycket uppmärksamhet. Ungefär samtidigt grundades Livets Ord, som har sitt ursprung i Uppsala, i Åbo. Senare har det i Finland grundats nykarismatiska rörelser som har en afrikansk bakgrund. Till dessa räknas bland annat Redeemed Christian Church som verkar i de största städerna i Finland. (Sohlberg, 2012). Opas menar att i dagens läge är Markku Koivistos Nokia Missio, Houshoush och Livets ord de största nykarismatiska samfunden i Finland (Opas, 2020, s. 216–217).

Enligt Kimmo Ketola i boken *Uskonnot Suomessa* (2008) är det utmärkande för en nykarismatisk rörelse att den brukar uppstå kring en karismatisk predikant. Oftast saknar denna predikant någon formell teologisk utbildning. Så småningom bildas det nya församlingar och anhängarna till predikanten bryter sig ur de traditionella kyrkosamfunden. Utöver det skriver Ketola att kännetecknande för de nykarismatiska rörelserna är en stark tilltro på Bibelns absoluta auktoritet. Ett annat utmärkande drag är betoningen på den helige Anden och därför kallas den nykarismatiska kristendomen ofta för ”den helige Andens tredje våg.”. Med det menas att nykaristikerna tror på en smörjelse av den helige Anden. Med smörjelse i det här sammanhanget kan man endera syfta på andedop eller på en förmåga eller färdighet som fås av den helige Anden. Exempel på en sådan smörjelse är predikandets eller undervisandets förmåga. Utöver dessa är nådegåvor, helandet av sjuka och profeterandet en viktig del av nykaristikernas verksamhet. Nådegåvorna och helandet av sjuka är en viktig del av gudstjänsterna tillsammans med lovprisandet av Gud genom till exempel sång och dans. (Ketola, 2008, s. 137–139).

Andra kännetecknande karaktärsdrag som Ketola tar upp är dopet som sker genom nedsänkning i vattnet. Genom dopet blir man medlem av församlingen, även om man inte formellt skulle vara eller bli medlem i församlingen. För nykaristikerna är den personliga omvändelsen viktigare än ett formellt medlemskap i församlingen och den personliga omvändelsen brukar också vara en förutsättning för dopet. (Ketola, 2008, s. 137–139).

Ketola skriver vidare hur väntan på de sista tiderna och Jesu andra ankomst är en central del av trosläran inom nykaristisk kristendom. Den här tanken är starkt kopplad till uppfattningen om att djävulen försöker genom alla medel hindra detta från att ske och endast de som är upplysta känner till det här. Därför är det viktigt för nykaristikerna att de kristna lever i ständig renhet för att hindra de onda makterna. Att leva i renhet betyder till exempel daglig bön, rena tankar och ett levnadssätt som passar för en kristen och det här är något som ständigt måste synas i ens vardag. Nykaristikerna tänker att kampen mot djävulen är ett ”andligt krig” som förs hela tiden i vardagen. (Ketola, 2008, s. 138).

Ketola menar att den så kallade G-12-modellen är en typisk modell för organiseringen av de nykaristiska samfundet. Med G-12-modellen (Government of 12) syftar man på en cellförsamlingsmodell där den bibliska grunden för modellen kommer från tanken att Jesu 12 apostlar utgör grunden för kristendomens begynnelse, med andra ord att det finns en församling för varje apostel. De olika cellerna börjar som små grupper vid till exempel hemmet varifrån de sedan sprids och församlingen blir därmed större. Varje cell har sin egen ledare och oftast betonas celledarnas karismatiska egenskaper som grund för ledarskapet. (Ketola, 2008: s. 138).

Det är inte bara cellverksamheten som anses som viktigt för församlingens tillväxt. Tuija Hovi (2010) skriver i sin webbartikel *Uuskarismaattinen yhteisöllisyys – vapaata sitoutumista* på Teologia.fi hur i dagens läge flera nykaristiska rörelser utnyttjar olika mediekanaler för att sprida sitt budskap. Bland annat TV7 och Radio Dei är populära kanaler genom vilka många församlingar försöker nå sina anhängare men internet har också fått en allt större betydelse. (Hovi, 2010).

Enligt Hovi är den nykaristiska rörelsen ett fenomen som främst förekommer i städer i stället för landsbygder. Hon menar att den största centraliseringen av nykaristiska rörelser i Finland finns i Helsingfors. Församlingarna i städerna kallas för

cityförsamlingar. Antalet personer som är med i nykarismatiska rörelser i Finland har hållits på mer eller mindre på samma nivå i flera år redan, men man kan räkna med att cirka 4000–5000 är ständiga medlemmar i nykarismatiska församlingar. Hovi menar dock att till och med upp till 10 000 personer deltar på något sätt i nykarismatisk verksamhet, även om de inte är registrerade medlemmar i en församling. I slutet av 1990-talet och början av 2000-talet växte populariteten för nykarismatiska rörelser och flera nya församlingar grundades. I dagens läge finns det cirka 90 olika registrerade församlingar runtom i Finland. Enligt Hovi är nykarismatiska rörelser populära bland den så kallade x-generationen, med andra ord bland de som är födda mellan 1960- och 1980-talen. (ibid.).

Hovi skriver att typiskt för nykarismatiska rörelser är att de kretsar kring en karismatisk ledare. Det kan vara svårt för en rörelse att hitta en ny ledare då den ursprungliga ledaren avgår. Det här kan bero på att rörelsen är för löst organiserat men också på ett för litet medlemsantal. Ett för litet medlemsantal ger upphov till ekonomiska svårigheter, eftersom verksamhetens finansiering baserar sig ofta på de tionden som medlemmarna donerar åt församlingen. (ibid.).

De nykarismatiska rörelserna i Finland brukar vara små och de brukar generellt ha cirka 20–50 medlemmar. Endast några få församlingar i Finland har mer än 100 medlemmar. Det är viktigt att påpeka att även om det officiella medlemsantalet brukar vara lågt, kan ett större antal människor delta i gudstjänsterna. Hovi menar att det är svårt att beräkna antalet anhängare, eftersom församlingarna själva inte ser det som så viktigt att hålla reda på antalet deltagare eller medlemmar. Alla församlingsledare brukar inte ens så noggrant registrera sina medlemmar. Överlag är det svårt för religiösa samfund att få sina deltagare att förbinda sig till församlingar och bli medlemmar i en ny församling så det här är inte något problem som bara skulle förekomma bland nykarismatiska rörelser. För nykarismatiska rörelser är det den personliga omvändelsen som betonas i stället för ett officiellt medlemskap så av den orsaken kan det vara svårt att föra ordentlig statistik på antalet medlemmar. (ibid.).

Hovi lyfter upp att även den starka gemenskapen är viktig vid sidan om den personliga omvändelsen. En individ som känner att hon inte blir en del av gemenskapen kan rentav sluta med att gå på rörelsens gudstjänster. Enligt Hovi är det fysiska deltagandet (till exempel genom dans) under gudstjänsterna ett sätt att förstärka gemenskapen. Inom nykarismatiska församlingar är också små cellgrupper viktiga för att skapa gemenskap

inom församlingen. Hovi menar att berättelser bland deltagarna om hur de länge sökt efter den rätta församlingen förekommer ofta. (ibid.).

2.2 Word of Faith Church Finland

Word of Faith Church Finland (finska: *Uskon Sana*) är ett religiöst samfund som grundades i mars 2014 i Karleby av den då 21-åriga Patrick Tiainen. Enligt kyrkans egen webbplats är WOF en självständig kristen rörelse som har sina rötter i en kenyansk pingströrelse med samma namn (Word of Faith Church). Den före detta ledaren Patrick Tiainen menar också i sitt blogginlägg som han skrev när WOF startade på bloggen *Lifelong discipleship* att också Healing Springs Church i North Carolina har fungerat som stöd för WOF och Tiainen menar att pastorerna från den församlingen har fungerat som hans mentorer (Tiainen, 2014).

Enligt WOF:s webbplats är kyrkan en Kristuscentrerad församling som baserar all sin verksamhet på Bibelns ord. Enligt WOF:s uppfattning får inget tilläggas eller tas bort ur Bibeln. I WOF:s lära betonas treenigheten, men en betoning läggs också på den helige Anden som ses som stödet för att kunna leva enligt Guds vilja. Endast genom Jesus kan en få syndernas förlåtelse. Bönen är en viktig del av det religiösa livet. Genom den utförs en dialog med Gud och med hjälp av bönen kan till exempel de sjuka bli botade. WOF skriver på sin webbplats att Gud får prisas genom inte bara sång utan också genom dans, hoppande eller genom att lyfta upp händerna. På webbplatsen nämns också att de väntar på Jesus andra ankomst. (Word of Faith Church). I dagens läge har WOF endast en församling i Karleby, medan den under Patrick Tiainens tid hade en församling i Tammerfors och en i Björneborg och några mindre ”cellförsamlingar” runt om i Finland.

WOF:s webbplats nämner inget om församlingens grundare men flera medier har skrivit om grundaren. Till exempel skriver Emilia Karhu i Kotimaa24 att grundaren för rörelsen, Patrick Tiainen (f. 1993), var endast 21 år gammal då han grundade församlingen i Karleby i mars 2014. Tiainens bakgrundsberättelse fungerade som en grund för kyrkans uppkomst, vilket Tiainen själv också skrivit om på sin blogg och på Facebook och som sedan flera medier har skrivit om. Han berättade ofta om hur han under sin uppväxt blev

ständigt mobbad i skolan vilket ledde till hur han slutligen i tonåren försökte ta livet av sig. Efter den här episoden kom han till tro under konfirmationslägret. (Karhu, 2015).

Tiainen åkte efter gymnasiet till Kenya för att studera vid en pastorskola. Han blev bekant med pingströrelsen med namnet Word of Faith Church varifrån han senare fick inspirationen för att grunda sin egen församling i Karleby. Den här församlingen skulle basera sig på pingströrelsen i Kenya. Enligt Tiainen, var idén om att grunda en kyrka i Karleby en vision som Tiainen fått av Gud under sin vistelse i Kenya. Enligt honom var det en del av Guds plan att en kyrka som WOF blir grundad just i Karleby. Tiainen ansåg också att syftet med hans kyrka var att gå tillbaka till rötterna av den ursprungliga kristendomen. (Karhu, 2015). I sitt blogginlägg från den 6 maj 2014 skriver Tiainen att WOF ska vara en helt autonom kyrka även om den internationella ledningen finns i Kenya men trots detta har WOF i Finland fria händer att förverkliga verksamheten på sitt eget sätt. Ytterligare menar Tiainen att WOF är ett nytt kristet nätverk i Finland och ska därför inte bara betraktas som en församling. I blogginlägget nämner Tiainen också att WOF skulle i praktiken godkänna dubbelmedlemskap, men eftersom den evangelisk-lutherska kyrkan inte godkänner det är det inte möjligt inom WOF heller. (Tiainen, 2014).

WOF fick nästan strax från början mycket uppmärksamhet i medierna. Jag följde aktivt med vad medierna skrev om WOF redan när kyrkan grundades. Eftersom jag själv också kommer från Karleby följde jag även med på Facebook vad Patrick Tiainen skrev i sin Facebook-profil. Dessutom hade jag Facebook-vänner som tog ställning till WOF och Patrick Tiainen offentligt på sin Facebook-sida, ibland positivt och ibland negativt. I medierna rapporterades (Richt, 2017) först och främst om den unge karismatische mannen som predikar för fullt i sin kyrka. Medierna intresserade sig också för WOF:s verksamhet. Mirakulösa helanden, helande på gatorna, tungomålstalandet och svimmandet och dansandet och om de olika mirakel (till exempel återuppväckelsen från de döda) väckte mediernas intresse.

I offentligheten framställde WOF sig, framför allt med Tiainen i spetsen, som en kyrka med mycket konservativa värderingar. Bland annat motsatte man sig starkt abort, samkönade äktenskap och homosexualitet. Också parförhållanden mellan troende och icke-troende ansågs vara opassande. WOF kom ofta fram med sitt budskap *”Finland is for Jesus”* med vilket menades att Finland ska beredas för Jesus andra ankomst genom

att bland annat grunda nya församlingar i Finland och genom att få ” fler människor att bli bekanta med Kristus.” (Richt, 2017).

Tiainens karisma var också något som väckte nyfikenhet. Han betraktades som en färgstark predikant och som en karismatisk person, som lockade anhängare till WOF. Detta medförde också att en hel del rykten spreds. Bland annat fördes det diskussioner på olika diskussionsforum om en form av ”Patrick-kult”. (Richt, 2017). Det här var också något sådant som jag läste om på Facebook och även på olika diskussionsforum på nätet. Tiainen betraktades som en kontroversiell person och det här gick så långt att Tiainen i en intervju med YLE uppgav att han blivit utsatt för misshandel som resulterade i en hjärnskakning. I intervjun uppgav Tiainen också att han blivit dödshotad flera gånger, både per e-post och via telefon. (Löv, 2016).

I mars 2017 meddelades det på WOF:s officiella Facebook-sida att Tiainen på grund av personliga orsaker har avgått från ledarposten inom WOF. Redan då nämndes det att Krister Lidsle och Eva Fredriksson-Lidsle tar över ledarskapet för församlingen. I maj skrev Patrick Tiainen ett inlägg på sin personliga Facebook-sida där han berättade att orsaken till hans avgång var hans utomäktenskapliga förhållande med en annan man. I samma inlägg berättade Tiainen om hur han en längre tid vetat att han är homosexuell men att han försökt tränga undan det faktumet. I inlägget skrev han också om problem med sin psykiska hälsa och nämnde utmattningen som en orsak till problemen. Bland annat Vähäsarja (2021) skriver i YLE om hur Tiainen hade försökt bli av med sin homosexualitet genom bön, genom att läsa litteratur om ämnet, terapi och medicinering. Även hans närmaste försökte driva ut hans homosexualitet ur honom. Allt detta hade slutligen resulterat i ett självmordsförsök och utbrändhet vilka Tiainen också uppgav som orsaker till hans avgång. Efter sin avgång behövde Tiainen sjukhusvård av de ovannämnda orsakerna.

I dagens läge leds WOF ännu av pastorparet Krister Lidsle och Eva Fredriksson-Lidsle i Karleby. Alla andra församlingar som uppkom under Tiainens tid i bland annat Tammerfors och Björneborg har lagts ned. Enligt databasen *Uskonnot Suomessa* hade WOF 125 medlemmar år 2019 och 133 medlemmar år 2020 (*Uskonnot Suomessa*). I alla fall om man tittar på statistiken på databasen har det inte skett drastiska förändringar i medlemsantalet efter Tiainens avgång. Det är viktigt att påpeka att detta ger endast en

inblick i antalet registrerade medlemmar, inte hur många som deltar i gudstjänsterna eller i verksamheten överlag.

Efter sin avgång från WOF har Patrick Tiainen inte helt glömts bort av medierna. Han har bland annat deltagit i programmet *Himlalive* på Yle Teema Fem i februari 2021 där han berättade om sitt liv efter WOF. Tiainen har även deltagit i YLE Vegas sommarprat. Klingenberg skriver i sin artikel på Svenska YLE (2021) att Tiainen ganska snabbt efter sin avgång flyttade till Kuopio där han kom in på räddningsinstitutet. Han jobbade också en tid som nödcentraloperator i Åbo (Klingenberg, 2021). Tiainen skriver än aktivt på Facebook och där har han berättat om att han studerat till korttidsterapeut. Han har grundat ett eget företag som heter på finska *Ratkaisuja rakentamassa* (på svenska använder Tiainen ”Lösningar för livet”) som ger kortterapijänster i Rimito. Dessutom skrev Tiainen ett inlägg 11.9.2021 enligt vilken han ska publicera sin tredje bok *Taivaan ja helvetin väliltä* i november 2021. Boken innehåller sju olika berättelser om hur det är att leva som troende och homosexuell.

Det har förekommit spekulationer kring ifall Tiainen i framtiden ska grunda en ny (regnbågs)församling eller att han rentav skulle komma tillbaka till WOF. I ett inlägg från 10.2.2018 på Facebook skriver han att han inte har planer på att återvända som predikant även om han skriver att han inte förlorat sin personliga tro i något skede. I samma inlägg kommenterar Tiainen att han har inga planer på att återvända till WOF och menar att församlingen har gått vidare. I ett annat inlägg på Facebook från 16.5.2018 korrigerar han det felaktiga påståendet om att han skulle vara medlem i pingstförsamlingen i Kuopio. Enligt sin egen utsago deltar han bara i gudstjänster men är inte medlem av någon församling.

3 Teori

I det här kapitlet presenterar jag de teorier som jag använder mig av i avhandlingen. Jag börjar med att i den första delen beskriva Max Webers syn på karisma och karismatiskt ledarskap. I följande underkapitel kommer jag att framställa olika teorier som berör vad som händer när en ledare lämnar sin rörelse (institutionaliseringprocessen). Jag börjar med att presentera institutionaliseringsteorin utifrån hur teorins upphovsman Max Weber utvecklade teorin. Efter det beskriver jag på vilket sätt Roy Wallis och Thomas O’Dea har utvecklat institutionaliseringsteorin. Jag beskriver också i den här delen Timothy Millers bok *When Prophets Die* (1991) där institutionaliseringsteorin ligger som grund för forskningen för 11 olika nyreligiösa rörelser som fortsatt sin verksamhet även efter ledarens avgång/död. I slutet av kapitlet presenterar jag den kritik och de problem som finns med teorin men också varför jag valt att använda mig av just den här teorin.

3.1 Karismatiskt ledarskap

För att förstå vad karismatiskt ledarskap innebär är det bra att känna till vad man syftar på när man talar om karisma eftersom begreppet tenderar ha flera olika definitioner beroende på kontexten. Max Weber (1864–1920) anses vara karismabegreppets grundfigur och också fadern till forskningen kring begreppet karisma. Begreppet karisma brukar oftast förknippas med religiös makt, som till exempel med ande- och nådegåvor men i dagens läge är definitionen på karisma mycket mer splittrad än så. Takalas avhandling *Tutkimuksia karismasta eri konteksteissaan* (2013) om karisma ger många inblickar i hur karisma har tolkats och han menar att Max Webers definition på karisma kan tillämpas bäst inom religiösa sammanhang, medan karisma i vardagligt tal har fått mer sekulära karaktärsdrag. I vardagligt tal definieras karisma ofta som en sorts ”utstrålning” som en person har eller så kretsar uppfattningen om karisma på yttre aspekter, som till exempel på fysiskt avvikande utseende. På 1980-talet blev karisma ett viktigt begrepp inom organisationsbeteendeforskningen och började betraktas som en egenskap som varje ledare, inom till exempel ett företag, bör sträva efter. Till skillnad från Webers definition har man inom organisationsbeteendeforskningen ansett att karisma är något som man kan lära sig. Organisationsbeteendelitteraturen såg karisma

enbart som något positivt och eftersträvansvärt, men senare forskning har försökt lyfta fram de negativa eller rentav de destruktiva sidorna av karisma. De typiska exemplen på negativ karisma är bland annat Adolf Hitler eller Jim Jones. (Takala, 2013, s. 11–28, 47–59).

Webers teorier om karisma och karismatiskt ledarskap finns i *On Charisma and Institution Building* (1968), en samling av texter från Webers olika verk. Enligt Webers definition på en karismatisk ledare tillskrivs en karismatisk person speciella andliga eller kroppsliga förmågor. Det betyder att ledaren har en relation till det övernaturliga och fungerar därmed som förmedlare av det gudomliga ordet. Det karismatiska ledarskapet uppstår ”naturligt”, eftersom den karismatiska ledaren har tillgång till sådan kunskap och innehar sådana förmågor som inte den vanliga lekmannen har. Weber menar att uppfattningen om ens karisma uppstår i sociala sammanhang, med andra ord genom växelverkan mellan ledaren och anhängarna. Ledaren måste ha någon övernaturlig egenskap som skiljer honom från de andra anhängarna, men samtidigt måste anhängarna erkänna hans karisma och övernaturliga förmåga för att ledaren skulle kunna upprätthålla ett legitimt ledarskap. Utan anhängarnas erkännande kan inte ledaren få auktoritet. Därför kan inte en ledare vara karismatisk alldeles ensam, utan det sociala samspelet med en social grupp är nödvändigt för dess existens. (Weber, 1968, s. 18–20, 48–50).

Men Weber menar att endast anhängarnas erkännande räcker inte, utan ledaren måste upprätthålla anhängarnas tilltro genom att ständigt bevisa sin karisma, till exempel genom att utföra mirakel. I gengäld erkänner anhängarna honom som ledaren, vilket även förväntas av dem. Egentligen är det inte bara frågan om en förväntan: Weber hävdar att det rentav är en plikt att anhängarna å ena sidan erkänner ledaren och hans övernaturliga förmåga medan å andra sidan, om inte ledaren uppfyller detta krav kan han rentav förlora sin makt. Anhängarna kan till exempel anse att gud(arna) har övergivit ledaren. (Weber, 1968, s. 18–20, 48–50).

I sin teoribildning skiljer Weber mellan tre olika ledarskapstyper: den rationella, den traditionella och den karismatiska. Det rationella ledarskapet, som Weber även kallar för den legala auktoriteten, får sin auktoritet från den uppfattningen att det finns vissa specifika normer som fått legalitet. Det är ledarens *position* och det yrke som han utför, inte hans personliga egenskaper, som ger honom auktoritet. Det traditionella ledarskapet däremot får sin makt ur traditioner. Traditionens helighet ger den legalitet. En stark

tradition medför att anhängarna har nästan en obligation att lyda ledaren. Både det rationella och det traditionella ledarskapet är byråkratiska till sin karaktär. (Weber, 1968, s. 46–47).

Till skillnad från de ovannämnda ledarskapstyperna är enligt Weber det karismatiska ledarskapet ostabilt och kortvarigt till sin natur, eftersom den saknar olika former av byråkrati. Med detta menar Weber den karismatiska strukturen är löst organiserat. Det här syns genom att den karismatiska ledaren inte får kompensation i form av pengar för sin tjänst på samma sätt som en ledare inom en byråkratiskt strukturerad tjänst gör. Överlag saknar den karismatiska strukturen ord som lön, befordran och karriär. Detta beror på att en karismatisk ledare inte ska ha yrken i den ”vanliga världen” och en traditionell ekonomisk och byråkratisk struktur är en representation av just den ”vanliga världen”. Därför är det främst bland annat donationer som upprätthåller ekonomin inom karismatiskt ledda rörelser. Weber menar dock att tanken om ingen ekonomisk vinning är endast ett ideal som inte kan upprätthållas särskilt länge i verkligheten. Det här är orsaken till att det karismatiska ledarskapet vilar på en ostabil grund. (Weber, 1968, 18–24, 48–51).

Eftersom den karismatiska strukturen saknar möjligheten till karriär och byråkrati är den administrativa staben runt ledaren löst organiserat. Den saknar också en hierarki. De anställda är inga tjänstemän som fått träning i sitt kommande yrke utan i stället har de anställda fått sin position främst genom sina personliga, och till en viss grad karismatiska, egenskaper. Därmed har varken saker som social status, personligt eller ekonomiskt beroende eller andra meriter påverkat valet av ledarens ”innersta krets.” Weber menar att en profet behöver sina lärjungar men lärjungarna ska vara sådana som passar in för att driva ledarens mission. Därför blir de närmaste efterföljarna kallade av ledaren i stället för att de skulle tävla om en position genom utbildning eller andra meriter. Även om en någorlunda stab existerar, finns det ändå inte olika administrativa organ som sköter om verksamheten. (Weber, 1968, 18–24, 48–51).

Det karismatiska ledarskapet skiljer sig också från det rationella och traditionella ledarskapet på grund av avsaknaden av formella lagar och regler. Weber menar att det här gör att den karismatiska strukturen har en revolutionär karaktär, eftersom den förkastar den gamla uppfattningen om regler och struktur. De lagar som existerar är inte på något sätt stiftade i förväg utan de kommer utifrån den erfarenhet som ledaren haft i kontakt

med det övernaturliga. Nya lagar och regler skapas därmed kontinuerligt av den karismatiska ledaren som anhängarna sedan ska följa. Därför är det viktigaste för hela rörelsen att lagarna och reglerna har gudomligt ursprung så att det skulle vara möjligt för hela samfundet att följa dem. Enligt Weber är ekonomiska, politiska eller etiska kriser orsaken till att karismatiskt ledarskap förkastar det gamla och traditionella, medan det under säkrare tider inte finns behov av liknande ledarskap (Weber, 1968, s. 18–24).

3.2 Vad händer då en ledare dör eller avgår?

När en ledare dör eller lämnar sin rörelse är det enligt Weber nästan alltid en kris för hela rörelsen. Frågor om rörelsens fortsättning och vem som ska ta över ledarskapet uppstår. Dessa frågor blir speciellt tydliga inom karismatiska rörelser. Som tidigare nämnts, menade Max Weber att karisma är något instabilt och kan inte vara som sådan för en lång tid. Därmed måste det karismatiska ledarskapet gå igenom det som Weber kallar för en institutionaliseringsprocess så att rörelsen skulle kunna ha en framtid också vid den tidpunkten då den ursprungliga ledaren inte längre är ledaren för sin rörelse. (Weber, 1968, s. 54). Enligt Max Weber börjar den här processen efter ledarens avgång eller död, medan Frisk skriver i *De nya religiösa rörelserna- vart tog de vägen?* (2007) att till skillnad från Weber hävdar Roy Wallis att processen tar sin början redan under den ursprungliga ledarens ledarskap. (Frisk, 2007, s. 181).

Weber menar att en rörelse kan vara karismatisk till sin karaktär endast vid startpunkten. Karisman är den huvudsakliga auktoriteten i början men senare måste rörelsen bli endera institutionaliserad eller traditionaliserad för att kunna fortsätta. Detta innebär att rörelsen behöver få organisatoriska särdrag för fortsatt existens. Enligt Weber är de växande materialistiska intressena bland anhängarna en faktor som startar detta och kallar processen för institutionaliseringsprocessen. I den här processen blir karisman rutiniserad, det vill säga rörelsen blir rationell till sin karaktär. (Weber, 1968, s.54).

Frisk menar att anhängarna vill göra den karismatiska skapelsen till något permanent. Dessutom vill efterföljarna trygga sina sociala och ekonomiska intressen. Till följd av detta börjar den karismatiska ledarens budskap så småningom omformas till en dogm, en doktrin, en lag eller en tradition. Att trygga egna intressen och tanken om att rutinisera

budskapet blir starkare bland efterföljarna speciellt efter den karismatiske ledarens död, vilket i sin tur ger upphov till att institutionaliseringen startar. (Frisk, 2007, s. 179).

Weber menar att det är endast i början av rörelsen som anhängarna kan leva med att endast ha sporadiska inkomster. Weber hävdar att det är endast få som är färdiga att ge hela sitt liv för sitt kall utan att få någon ersättning. Men i något skede vill även sådana anhängare få egendom från sitt kall. Om inte den här förändringen i gruppens struktur sker kommer gruppen att sönderfalla. (Weber, 1968, s. 57–58).

Weber menar att avgörande i institutionaliseringsprocessen är valet av en ny ledare. Valet av ledare har en stor inverkan på om den karismatiske gruppen fortsätter att existera. I den fasen rutiniserar karisman genom att ledarskapet överförs till en administrativ organisation i stället för att endast vila på den karismatiske ledaren. Det här ger också stabilitet åt gruppen och hindrar den för att bli upplöst. Weber utvecklade en teori om hur en ny ledare kan tillträda sin post. Det som är utmärkande för Weber är att han menar att valet av en ny ledare blir aktuellt först då den karismatiske ledaren dör eller försvinner. Fortsättningen för gruppen (och val av nya ledare) kan avgöras på följande sätt (Weber, 1968, s.54–57):

- 1) Enligt det första sättet avgörs valet av den nya ledaren genom att man försöker hitta någon med de rätta egenskaperna för ledarrollen. Det här medför att rörelsen blir mer traditionaliserad. Weber menar att den här lösningen används bland annat vid valet av Dalai Lama.
- 2) I det andra sättet däremot betonas *sättet* hur ledaren blir vald i stället för att betona den nya ledarens egenskaper. Exempel på detta är till exempel uppenbarelser från orakel eller att man ”lottar ut” en ny ledare. Därmed får ledaren sin auktoritet om den valteknik som använts i valprocessen varit tillräckligt legitimerad.
- 3) Det tredje sättet är det mest förekommande sättet enligt Weber. Enligt det tredje sättet är det ledaren själv som väljer sin efterträdare och legitimitet fås genom ledarens utnämning. Det finns exempel på flera religiösa rörelser där detta har hänt.
- 4) Enligt det fjärde sättet utnämner ledarens närmaste stab en efterföljare som har tillräckliga och även rätta sorters karismatiske egenskaper för att tillträda ledarpositionen. Weber påpekade att det inte är frågan om något majoritetsbeslut

där också anhängarna kunde medverka utan det är endast en liten grupp som kommer att välja den nya ledaren.

- 5) En ny ledare kan också väljas genom det som Weber kallar för ärftlig karisma. I det här fallet är det oftast frågan om att ledarens närmaste släktingar blir valda. När man pratar om ärftlig karisma har inte de karismatiska egenskaperna egentligen så stor vikt utan auktoriteten ligger på den position som den nya ledaren ska tillträda.
- 6) Enligt det sista sättet kommer en ny ledare till efter en rituell process som utförs av den ursprungliga ledaren, eller av någon annan person. Genom den här processen överförs de karismatiska egenskaperna till den nya ledaren.

Även om Max Weber är den ledande figuren inom forskningen om karisma och karismatiskt ledarskap kan man inte förbise Roy Wallis teoribildning. Roy Wallis utvecklade i sin undersökning om Guds Barn i slutet av 1970-talet Max Webers teorier om karismatiskt ledarskap och institutionaliseringsprocessen. Liselotte Frisk skriver att Wallis håller med Weber om det att karisma är instabilt och ett relativt kortlivat fenomen. Däremot menar Roy Wallis, till skillnad från Weber, att institutionaliseringsprocessen tar sin början redan *innan* ledaren dör. Därmed anser Wallis att ledarens död är ingen utlösande faktor för institutionaliseringen. Tvärtom brukar enligt honom strukturen inom religiösa rörelser under sin tid pendla mellan institutionalisering och karisma. (Frisk, 2007: s. 180–181).

Enligt Wallis i *Millennialism and Charisma* (1982), fungerar det så att desto större en rörelse blir ju mindre personfokuserad blir den. Anhängarna vill dock bevara den sociala gemenskap som har uppstått inom rörelsen och detta är enligt Wallis oftast en början på en institutionaliseringsprocess. Institutionaliseringen är också ett sätt för ledarna att bevara den ställning de tillträtt i. Wallis menar att institutionaliseringen begränsar både anhängarnas och ledarens "rörelseutrymme" inom rörelsen i och med då de omgivande strukturerna blir stabilare, men det är den förutsättningen som medlemmarna måste leva med för att kunna bevara den nådda gemenskapen. (Wallis, 1982: s. 115–116).

Utifrån Webers teori om ledarskap utvecklade Wallis modellen om *hur* en ledare reagerar på en eventuell institutionaliseringsprocess. Hans modell innehåller fyra olika beskrivningar på hur en ledare kan förhålla sig till institutionaliseringsprocessen (Wallis, 1982: s. 117–120):

1. SAMTYCKE: Ledaren försöker inte stoppa institutionaliseringsprocessen utan accepterar dess uppkomst och utveckling. När ledaren samtycker med situationen accepterar ledaren det faktum att hans ledarskap nu får mer begränsningar än tidigare.
2. UPPMUNTRAN: Här försöker ledaren få kontroll och styra över den process som fortskrider för att sedan kunna utveckla de eventuella möjligheterna som institutionaliseringen ger. På detta sätt kan ledaren eventuellt förstärka sin auktoritet.
3. UNDANTRÄNGANDE: Ledaren förstår inte riktigt att institutionaliseringsprocessen håller på att äga rum och kan därmed inte heller stoppa dess utveckling. Det här leder till att ledarens auktoritet försvagas gradvis, trots att ledaren egentligen motsätter sig idén om institutionaliseringen.
4. MOTSTÅND: Till skillnad från det tredje sättet är ledaren här medveten om den process som håller på att äga rum men här försöker ledaren stoppa utvecklingen med alla medel. Frisk menar att ledaren kan försöka stoppa institutionaliseringsprocessen genom att till exempel ändra på läran eller välja bort personerna som innehar nyckelpositioner. Genom det här sättet blir anhängarna mer hängivna till själva ledaren än till rörelsens budskap. (Frisk, 2007: s. 182).

Frisk hävdar också att Wallis menade att ledaren kan ha olika reaktioner på institutionaliseringen beroende på tidpunkten. Dessutom beror det också på rörelsens karaktär hur ledaren reagerar på institutionaliseringen. För en del rörelser är till exempel ett samtycke mer naturligt än för andra. (Frisk, 2007: s. 182).

Thomas O'Dea bygger i sin bok *The Sociology of Religion* (1966) vidare på Max Webers teori om institutionalisering. Han menar, precis som Weber hävdar, att institutionaliseringen är viktig speciellt då en ledare dör eller då han försvinner. Institutionaliseringen är också viktig när en religiös rörelse är ny. Speciellt en ledares avgång eller död är en kris för rörelsen och frågan om rörelsens fortsättning och vem som fortsätter som ledare blir aktuella. (O'Dea, 1966: s. 36–37). Thomas O'Dea presenterar i samma bok de så kallade "fem dilemman med institutionaliseringen." Enligt honom är dessa dilemman speciellt typiska för olika religiösa organisationer. Dessa dilemman uppstår framför allt i övergången mellan den karismatiska och den institutionella fasen för den religiösa grupperingen. (O'Dea, 1966: s. 90–97).

1. **Dilemmat med blandade motivationer** (*The Dilemma of Mixed Motivation*): I början i en karismatisk rörelse, innan rörelsen har blivit institutionaliserat, är anhängarna mycket målmedvetna, eftersom rörelsen ger individen tillfredsställelse. Vid institutionaliseringsprocessen uppstår det olika ”roller” varifrån en individ kan få till exempel prestige eller ekonomisk kompensation. Denna rollindelning ger även rörelsen en struktur. Men detta medför också att olika ”mål” och ”motivationer” uppstår. O’Dea kallar motivationen för ”blandad,” eftersom de nya rollerna inte ger individen bara religiös tillfredsställelse utan även saker som makt och inflytande. Olika mål kan också ge upphov till problem. Han tar som exempel den tidiga kristna kyrkan: ju viktigare roll prästerskapet fick, desto mer blev kyrkan en del av det världsliga samhället, eftersom prästerna blev de främsta ledarna i samhället. Därmed blev också kyrkan mer sekulariserad. Det här problemet kan också uppstå vid det skedet då de som är födda inom rörelsen och som inte har konverterat och som inte känner till erfarenheten av konverteringen tar över rörelsen.
2. **Det symboliska dilemmat: Objektifiering kontra utanförskap** (*The Symbolic Dilemma: Objectification versus Alienation*): Symboler och själva kulten är centrala delar inom en religiös rörelse. Symbolerna är länken till det heliga och gör manifestationen av det heliga möjligt och samtidigt är deras syfte att bevara den religiösa upplevelsen. Ritualerna däremot är objektifierade symboler vilka också framkallar känslor. Ritualerna behövs för en kollektiv ”dyrkan.” Men när symbolerna på detta sätt blir rutiniserade leder det till att lekmannen inte känner till dem och symbolerna förlorar sin ursprungliga betydelse. När en ritual eller symbol är rutiniserad betyder det att den inte framkallar mer några känslor hos den som utövar religionen
3. **Den administrativa ordningens dilemma: Genomförande och främlingskap** (*The Dilemma of Administrative Order: Elaboration and Alienation*): Institutionaliseringsen av karisma tenderar att ge upphov till en byråkratisk karaktär inom rörelsen. Nya ämbeten uppstår för att ta hand om nya uppgifter som uppkommer inom den mer institutionaliserade rörelsen. Det här kan i ett senare skede leda till problem, eftersom dessa ämbeten inte nödvändigtvis är funktionsdugliga då nya problem, som inte tidigare fanns men som man nu inom rörelsen måste ta itu med, uppstår. O’Dea menade att det är speciellt inom den här punkten som problemen med ”mixed motivation” som tidigare nämndes stiger

fram. Därför kan det uppkomma motstånd mot olika förändringar och reformer. I värsta fall uppstår det främlingskap mellan de som innehar en högre post och med de resten av anhängarna inom rörelsen.

4. **Dilemmat med avgränsning: Den konkreta definitionen kontra ersättning av andens bokstav** (*The Dilemma of Delimitation: Concrete Definition versus Substitution of the Letter for the Spirit*): Det religiösa budskapet måste definieras och slås fast på ett sådant sätt att den vanliga lekmannen finner det som relevant i sitt dagliga liv. Detta måste också göras för att undvika att olika tolkningar av budskapet som kunde skapa konflikter uppkommer och för att undvika att rörelsen förlorar sin integritet. På detta sätt blir också budskapet mer konkret O'Dea menade att det problematiska är att i den här processen blir det som någon gång varit extraordinärt någonting vardagligt. O'Dea menade att detta syns genom att den religiösa etiken förlorar dess helighet när den blir nerskriven i formen av en massa regler.
5. **Maktens dilemma: Konvertering kontra tvång** (*The Dilemma of Power: Conversion versus Coercion*): Till en början är en medlem engagerad med sin tro och vill leva ut den. Men enligt O'Dea kan det hända att individen börjar ifrågasätta sin tro, även om hon till en början inte har gjort det. Vid det här laget blir tron sårbar inför olika frågor och ifrågasättande. O'Dea menade att det i det här skedet kan det uppstå konflikter mellan religionen och samhället. O'Dea menar att den religiösa rörelsen är tvungen att relatera sina egna värderingar till samhällets värderingar.

I den här avhandlingen har jag även använt mig också av boken *When Prophets Die. The Postcharismatic Fate of New Religious Movements* (1991, red. Timothy Miller) för min teoribildning. Boken består av artiklar skrivna av 11 olika författare om 11 olika religiösa rörelser där den karismatiske ledaren har dött. Boken går in på vad som händer när en karismatisk ledare dör och skriver om hur dessa rörelser har fortsatt även efter ledarens död. Boken behandlar främst om hur institutionaliseringen gått till inom olika (ny)religiösa rörelser. I boken tas det upp bland annat rörelser som Rastafari, shakers och Hare Krishna. Vissa av rörelserna härstammar så långt i bak i tiden som 1700-talet medan andra rörelser som behandlas härstammar från efterkrigstiden.

Även om författarna i *When Prophets Die* lyfter upp Max Webers institutionaliseringsteori, betonar de likasom Roy Wallis att grunden för förutsättningarna

för rörelsens fortlevnad läggs redan under rörelsens uppkomst. Liksom Wallis, menar de att institutionaliseringen börjar redan innan ledarens död. Gordon Melton skriver att den allmänna uppfattningen brukar vara att den karismatiska ledarens död är en kritisk period som leder till att den religiösa rörelsen slutligen upphör. Dock menar Melton att det finns inga empiriska belegg för att ledarens död skulle också betyda död av rörelsen. Tvärtom, är tesen i boken att ledarens död rentav kan vara motsatsen till en kris. Melton hävdar att i stället för att upphöra, blir flera religiösa rörelser till och med mer framgångsrika än de var före den karismatiska ledaren. Enligt boken hände detta för de 11 rörelser som utforskas i boken. (Miller, 1991, s. 1–2).

Enligt Melton sätts grunden för förutsättningarna för en rörelsens överlevnad redan under den första generationen. Hur rörelsen formas i dess begynnelse är av yttersta vikt för rörelsens framtida existens. Melton beskriver en religiös rörelse som en ”förlängning” av (den karismatiska) ledarens visioner och idéer. Även om den karismatiska ledaren ofta betraktas som den som förmedlar den gudomliga visionen, fungerar ledarens idéer sist och slutligen ändå självständigt utan ledaren. Detta förutsätter givetvis att anhängarna tar emot det budskap som ledaren förmedlar och att de har en tilltro för ledarens idéer. Det är därför av yttersta vikt med tanke på rörelsens överlevnad att anhängarna faktiskt anammar budskapet. Melton menar också att ledarens budskap måste vara sådan att den lockar anhängare till sig, eftersom ett budskap behövs för att en rörelse kan uppstå. Det räcker därmed inte endast med ledarens karisma. (Miller, 1991, s.8–11).

Melton menar att under den första generationen genomgår rörelsen flera förändringar. Det är också under den första generationen som den religiösa rörelsen experimenterar med olika lösningar för att kunna utveckla en klar teologi. Melton menar att det finns praktiska lösningar som ledaren måste brottas med. Ledaren måste bland annat välja ut och undervisa potentiella kommande ledare. Ledaren måste också under den här fasen utveckla och utarbeta rörelsens vision för att den kan formas till en klar teologi. Anhängarna däremot måste ge respons på de åtgärder som ledaren gör för rörelsen och rörelsens utveckling beror mycket på hur ledaren reagerar på den respons han får. Hur en ledare lyckas med den här fasen har en stor betydelse för rörelsens fortsatta överlevnad. (Miller, 1991, s. 11).

Ju mer strukturerad en rörelse blir, desto mindre har ledaren kontroll över hela rörelsen. Melton menar att ledaren inte styr ensam utan får medhjälp av andra medlemmar som

utgör en del av ledarskapet. Därmed begränsas ledarens makt och makten delas mellan ledaren och den andra nivån av ledarskapet. Melton menar att ledaren kan ha kontroll över viktiga uppgifter, men att i själva verket så ligger ledarskapet inte endast i den karismatiska ledarens händer. Annat som Melton påpekar som är typiskt för utvecklingen är att det kan uppkomma rivaliteter kring ledarskapet mellan olika medlemmar. Det kan till exempel handla om att vem som blir efterföljaren efter ledarens död. Melton menar dock att detta är ett tecken på att ett ledarskap inom rörelsen kan utvecklas. (Miller, 1991, s. 9–11).

Tesen i Miltons text är att sist och slutligen hänger inte fortsättningen på en religiös rörelse så mycket på den karismatiska ledaren. Melton menar att det finns två orsaker utöver institutionaliseringen som påverkar ifall en religiös rörelse upphör eller inte. För det första, om inte budskapet är tillräckligt lockande och inte övertygar anhängarna, leder detta slutligen till att rörelsen upphör. För det andra, om inte ledaren lyckas med att forma gruppen socialt till en stark grupp kommer detta så småningom att leda till att rörelsen förtvinar. Om rörelsen har blivit strukturerat med en stark social gemenskap och tydlig teologi, kommer ledarskapet att förmedlas till den nästa ledaren. I stället för att dö ut, ses ledarens avgång eller död endast som en tråkig händelse i stället för en stor kris som rubbar rörelsens existens. Detta förutsätter dock att rörelsen är klart organiserad. Melton menar att om en rörelse dör ut, händer detta under första generationen. Om inte, leder ledarens död främst till att rörelsen blir även starkare än den var innan ledarens död. (Miller, 1991, s. 9–11).

Även om Webers teori och de utvecklingar som gjorts av andra forskare är väldigt dominerande i forskningen om ledarens död har teorin och olika delar i teorin om rutinisering av karisma också fått en del kritik. Till exempel Claudia Jetter (2021) lyfter fram i sin artikel *Continuing Revelation and Institutionalization: Joseph Smith, Ralph Waldo Emerson and Charismatic Leadership in Antebellum America* att teorin inte har studerats tillräckligt inom sekulära sammanhang (Jetter, 2021, s. 235–239). Mycket riktigt har teorin främst blivit använd i studier om (ny)religiösa rörelser och inte till exempel i studier om då en VD dör. Därför finns det inga garantier för att teorin skulle fungera utanför en religiös kontext. Annat problem med teorin som Jetter lyfter upp är dess mansdominans: studier har främst gjorts om män och karismatiska kvinnliga ledare har lämnat i skymundan (ibid., 2021, s. 235–239).

Överlag är karisma ett ämne som blivit utstuderat främst bland män vilket nämndes redan tidigare i avhandlingen. Det är inte givet att karisma kommer till uttryck på samma sätt bland män och bland kvinnor. Samma sak gäller karismatiskt ledarskap. Det här är givetvis ett problem att teorin är på det planet så ensidigt. Det finns nog enstaka studier om kvinnliga karismatiska ledare som dött eller avgått men mer studier skulle behövas för att kunna påstå att teorin funkar på samma sätt bland manliga och kvinnliga ledare. Det finns inte heller jämförande studier om manligt respektive kvinnligt karismatiskt ledarskap, vilket skulle ge en djupare förståelse om karismatiskt ledarskap.

En del kritik mot Webers teori har också skrivits gällande hur vagt hela teorin har blivit beskrivet. Morgan Clarke menar i sin artikel *After the Ayatollah: Institutionalisation and Succession in the marja'iyya of Sayyid Muhammad Husayn Fadl Allah* (2016) att Webers syfte var att teorin kan appliceras både då en ledare dör eller avgår (Weber använder i sin teoribildning främst ordet försvinner). Men det som Clarke anser är problemet är att Weber inte definierar skillnaden i det vad som händer då en ledare dör eller avgår och vad det i egentligen innebär då en ledare enligt Webers mening försvinner. (Clarke, 2016, s. 153–186). Eric W. Schoon däremot menar i artikeln *From Prophecy to Practice: Mutual Selection Cycles in the Routinization of Charismatic Authority* (2017) att Weber hävdar att institutionaliseringen sker vid ledarens försvinnande eller död, till skillnad från till exempel Roy Wallis som anser att processen börjar redan i ett tidigare skede. Även om Schoon håller med om Weber i detta fall anser han ändå att problemet med Webers teori är att han inte beskriver på vilket sätt rutiniseringen sker. Han anser att problemet med teorin är att Weber definierar de olika stegen i processen men inte hur dessa steg kan nås. (Schoon, 2017, s. 781–796). I sin artikel försöker Schoon kartlägga på vilket sätt hela processen sker i en religiös rörelse.

Även om det finns en del relevant kritik gentemot teorin anser jag ändå att för mitt syfte är teorin den mest lämpliga. Trots sina brister är Webers teori mycket använd och av den orsaken vill jag utforska hur en använd teori fungerar. En av de frågeställningarna som jag har i avhandlingen berör just hur en etablerad teori fungerar i praktiken och försöker genom empiri komma till underfund med teorins funktionalitet. Jag är dock medveten om att vilka brister teorin och det tar jag givetvis också i beaktande i den här avhandlingen. Trots sina brister och den kritik som andra forskare tagit upp anser jag ändå att det inte finns en ordentlig alternativ teori som kunde användas i det här sammanhanget. Även om teorin om institutionaliseringen säkerligen kan utvecklas på många plan anser jag ändå

att i forskningen och diskussioner om en ledares avgång är institutionaliseringen en aspekt som bör tas upp.

4 Metod och material

Jag presenterar i den här delen av avhandlingen mitt material och den metod som jag använder i avhandlingen. I den här avhandlingen använder jag kvalitativ intervju. Den kvalitativa forskningen tjänar mitt syfte bäst, eftersom enligt det hur Steinar Kvale beskriver metoden i boken *Den kvalitativa forskningsintervjun*, ger den svar på frågor från undersökningspersonernas synvinkel (Kvale, 2014, s. 17). Enligt min åsikt är det bästa alternativet med tanke på forskningens syfte att medlemmarna får komma till tals. Eftersom jag vill veta vad som händer efter en karismatisk ledares avgång så är det naturligt att jag frågar dem som har varit med om den händelsen. Jag diskuterar hur undersökningen utfördes och lyfter upp etiska aspekter. Utöver det, presenterar jag också i den här delen på vilket sätt jag samlat in materialet och vilket annat material som jag använt mig av utöver intervjuerna.

4.1 Intervjuprocessen

Inför mina intervjuer har jag följt Monica Dalens (2015) modell för intervjuprocessen. Hennes modell innefattar sju olika steg, nämligen val av tema, val av informanter, utarbetande av en intervjuguide, ansökan om tillstånd, genomförandet av intervjuerna, bearbetning, tolkning och slutligen redovisning av materialet i processen. Dalen skriver att stegen inte behöver göras i den ordning som bestämts i förväg (Dalen, 2015, s. 31) och det har inte jag heller gjort helt och hållet under processens gång. Modellen har fungerat främst som ett stöd eller som en ”check-list” under processen. Därför tar jag inte upp momenten i samma ordning som de presenteras i boken utan jag skriver utifrån det sättet hur jag utförde hela intervjuprocessen.

Dalen menar att intervjuprocessen börjar med val av tema och utformning av problemformulering. Det betyder att forskaren söker efter de relevanta teorierna för att sedan kunna formulera de frågeställningar som besvarar forskningsfrågan. Därmed måste problemställningen vara tydlig så att ett genomförande av forskningen är möjlig. (Dalen, 2005, s. 32–33). I mitt fall kommer jag att undersöka vad som händer när en karismatisk ledare avgår. Som teoretisk referensram använder jag mig av institutionaliseringsprocessen, som är ett religionssociologiskt perspektiv myntat av Max

Weber men som sedan utvecklats av andra forskare. Den allmänna uppfattningen är att då en karismatisk ledare avgår upphör också rörelsen så småningom att existera. Detta är dock ett felaktigt antagande, eftersom i verkligheten finns det flera sätt för en rörelse att ta itu med det uppstådda problemet efter en ledares död, vilket även flera studier bekräftar. Kvale menar att det är frågeställningen som styr metodvalet (Kvale, 2005, s.) och det har det gjort i mitt fall också. Kvalitativa intervjuer medför att jag närmar mig fenomenet utifrån forskningsobjektets upplevelser.

Dalen menar att det gäller för forskaren att välja vilken intervjutyp hen kommer att använda sig av i sin forskning för att kunna utforma de relevanta frågeställningarna. Traditionellt indelas intervjutyperna i öppna och strukturerade intervjuer. I en öppen intervju får den intervjuade berätta mycket fritt om sina egna erfarenheter medan i den strukturerade intervjun är alla intervjufrågor nedskrivna i förväg. Dalen menar dock att den semistrukturerade formen är den mest använda intervjuformen. Den semistrukturerade intervjuformen är en slags mellanform mellan den öppna och strukturerade intervjun. Under en semistrukturerad intervju har forskaren i förväg bestämt vilka ämnen som ska diskuteras under intervjun. (Dalen, 2005, s. 34). Jag har i mina intervjuer använt mig av den semistrukturerade formen. Jag hade vissa bestämda frågor och ämnen som jag tog upp, men jag ville lämna lite rum för ”spontana” frågeställningar om det under intervjuns gång skulle komma upp något intressant eller något annat relevant för forskningen som jag vill ta fasta på.

Enligt Dalen ska en intervjuguide utvecklas när man använder sig av intervjuer som metod. En utarbetning av en intervjuguide betyder att forskaren utarbetar problemformuleringen till olika teman och frågor. Intervjuguiden fungerar därmed som ett slags ”manuskript” vid intervjutillfället. Dalen presenterar i sin bok ”områdesprincipen” som en typ av intervjuguidemodell. Med områdesprincipen menas att intervjuaren börjar intervjun med de mindre känsloladdade frågorna men som ändå är relevanta för det centrala temat som ska behandlas i intervjun. De frågor som enligt Dalen ligger mer i ”periferin” inleder därmed diskussionen för att sedan så småningom styras mot det ämne som är det mest centrala i intervjun och kanske samtidigt kan det vara det mest känsloladdade temat. Avslutningsvis, när det centrala temat är behandlat, tar forskaren igen upp mer generella frågor. (Dalen, 2005, s. 35).

Jag har bearbetat mina frågor utifrån områdesprincipen. Eftersom jag förmodade att det ämne som jag behandlar kan vara känsligt för åtminstone vissa informanter har jag börjat intervjuerna med inledande frågor. I de inledande frågorna har jag ställt bland annat frågor om informantens bakgrund i WOF. Detta har jag frågat för att få en uppfattning om informanterna. I de centrala frågorna har jag tagit upp frågor som berör Tiainens ledarskap, vad som har förändrats efter Tiainens avgång och hur det har påverkat WOF. Jag har också frågat frågor som berör det nya pastorparets ledarskap. I de avslutande frågorna har jag behandlat frågor om hur WOF ser ut idag och hur informanterna upplever att WOF:s framtid ser ut.

Innan forskaren utför sin intervju bör flera provintervjuer göras. Provintervjuer görs för att granska om de frågor som forskaren planerat är funktionsdugliga och om de har utformats på ett bra sätt. I ett provintervjutillfälle testar intervjuaren också sig själv hur hen är som intervjuare. (Dalen, 2005, s. 40). I mitt fall har jag inte gjort någon provintervju utanför WOF. Det här beror på att mitt forskningsområde är något väldigt specifikt och berör inte något generellt tema. Därför ansåg jag att jag inte kan få en tillräcklig motsvarande provgrupp för att kunna se om frågorna fungerar. I stället bestämde jag mig för att den första intervjun som jag gör med WOF även får fungera som provintervju, men informanten var inte medveten om detta. Jag planerade att efter den första intervjun kan jag reflektera över intervjusituationen och vid behov modifiera mina frågor om jag märkt att de är till exempel otydliga eller ledande. Efteråt när jag granskade min första intervju tyckte jag att frågorna fanns det inget problem på, men att jag borde reflektera mer över mitt sätt att intervju. Jag märkte att jag på flera ställen ställde många frågor efter varandra. I stället borde jag ha tagit det lugnt och fråga en sak i taget. Jag är medveten om att i den första intervjun som jag gjorde påverkade min oerfarenhet som intervjuare hur intervjun förlöpte.

Fasen om ansökan om tillstånd, eller som Dalen också kallar för spaning, handlar om att forskaren får tillstånd för att söka efter informanter. Det kan till exempel betyda att få tillgång till personuppgifter eller om barn blir intervjuade betyder det att forskaren får tillstånd från föräldrarna att utföra en intervju. (Dalen, 2005, s. 41). I mitt fall var detta inte relevant, eftersom jag besökte WOF under en gudstjänst och frågade personligen av de som var på plats om de vill vara med eller inte. Jag hade kontaktat pastorn Eva Fredriksson-Lidsle per telefon i förväg och frågat ifall jag får komma och göra en undersökning. Fredriksson-Lidsle bekräftade att jag är välkommen och hade även lämnat

en notis på WOF:s egna slutna Facebook-grupp om min ankomst. Därmed visste troligen största delen av de som var på plats att jag var på väg. På grund av tillståndsfrågan hade jag bestämt mig i förväg att jag inte intervjuar personer som är under 18. Endast några få var under 18 år och största delen av dem som inte var myndiga var riktigt små barn som inte passar inför den undersökning som jag gjorde vid WOF. Frågor om ålder blev därmed inget hinder för mig under min undersökning.

I och med intervjuprocessen fick jag tänka på urvalet av deltagarna. Kvale diskuterar i sin bok hur många intervjupersoner som behövs för att genomföra en undersökning. Enligt honom beror det helt på forskningens syfte. För att kunna göra generaliseringar av en viss grupp behövs ett större antal deltagare medan ett mindre antal deltagare räcker då man undersöker hur ett visst fenomen upplevs. (Kvale, 2014, s. 156–157). Dalen påpekar däremot att i en kvalitativ undersökning kan inte antalet intervjuade vara för stort, eftersom bearbetningen av materialet är en tidskrävande process. Hon menar också att det gäller i förväg att förbereda sig genom att ”spana in fältet”. (Dalen, 2005, s. 58–60).

Eftersom syftet med min avhandling inte är att generalisera var det inte relevant för min del att få en så stor grupp som möjligt. Jag försökte dock få en tillräckligt varierande grupp gällande till exempel ålder och kön, även om min analys inte granskas utifrån dessa variabler. Jag tänkte att detta möjligtvis ändå kan påverka åsikterna eller resultatet. Jag var också medveten om att det kändes lättare för mig att närma mig sådana medlemmar som var i ungefär samma ålder som jag och därmed tänkte jag att urvalet skulle bli för ensidigt om jag valde mina informanter endast utifrån detta. Jag försökte också få med personer som har varit med olika länge i WOF, med andra ord sådana som varit med sedan Tiainens tid och sådana som kommit med efter hans avgång.

I Dalens modell hör själva utförandet av intervjun till en del av intervjuprocessen (Dalen, 2005, s. 31). Kvale karakteriserar en intervju som ”ett utbyte av åsikter mellan två personer som samtalar om ett tema av ömsesidigt intresse.” (Kvale, 2014, s. 18). Dalen menar att även om intervjun är en dialog, är det inte en vanlig dialog, eftersom forskaren är intresserad av informantens upplevelser. Till forskarens uppgift hör först och främst att i förväg förbereda sig med teman och frågor som hen vill få svar på. Forskaren måste hålla sig saklig och inte till exempel komma med sina egna åsikter gällande ett visst tema. Den viktigaste kvaliteten är dock att forskaren genuint lyssnar på informanten. Informanten kan komma med känsliga eller svåra uppgifter och hen måste därmed ha ett

förtroende för forskaren under intervjusituationen. Forskaren måste också innan intervjun informera bland annat om syftet, vem forskaren är, till vad materialet används till och vem eller vilka som har tillgång till materialet. (Dalen, 2005, s. 42–45). I ett senare skede i avhandlingen diskuterar jag mer utförligt olika etiska aspekter i forskningen.

Efter intervjuerna startar det som Dalen kallar för organisering, bearbetning och analys av data. För att kunna analysera sitt material bör det vara inspelat och transkriberat. (Dalen, 2005, s. 69). Jag bandade in alla intervjuer jag gjorde med min telefon. Samtidigt gjorde jag också anteckningar om det som sades och det som hände under intervjusituationen. På grund av detta använde jag mig inte av videoinspelning. Dalen skriver att videoinspelning används främst för att analysera kroppsspråk och gester (ibid. s.70), men jag valde att inte göra detta, eftersom det inte ger mervärde för min forskning.

Kvale menar att det ska framgå hur utskriften har gjorts (Kvale, 1997: s.155). I mitt fall har jag valt att transkribera allt det som sades. Det har jag gjort för att undvika att det uppstår feltolkningar under tolkningsprocessen på grund av att någonting lämnats ut. Jag har endast lämnat ut vissa saker om informanten till exempel sagt att något som hen sade inte får tas med i avhandlingen. Dessutom har jag lämnat bort känslig information om informanterna i transkriberingarna om det inte har varit relevant för själva undersökningen. Jag har försökt göra mina transkriberingar så detaljerade som möjligt, eftersom jag personligen upplever att detta hjälper mig bättre att förstå mitt material, även om jag inte tror att det har någon betydelse för själva forskningsresultatet. Jag har till exempel markerat när informanten hållit en paus i sitt tal och vilken typ av paus det har varit frågan om. Olika utfyllnadsord som ”ööh” och ”ääh” har jag endast markerat om det på något sätt påverkat förståelsen eller om det har varit återkommande.

Jag har separat mina anteckningar om själva intervjusituationen som jag gjorde vid fältet. Dalen menar att i dessa minnesanteckningar är det bra att skriva ner egna reflexioner som uppstod under intervjusituationen. Hon menar att det kan till exempel ha analytiskt värde för forskningen om något ämne som diskuterades väckte obehag eller kanske väckte förundran. (Dalen, 2005, s. 71).

Dalen menar att transkriberingsprocessen är ett ypperligt tillfälle för forskaren att bekanta sig med sitt material. Det hjälper också på vägen inför analysprocessen. Dalen menar att det är därför bättre om forskaren själv transkriberar sitt material än om någon annan gjorde det. Hon menar även att det är bättre att transkribera omedelbart efter att

intervjuerna har genomförts så att forskaren bättre kan återge det som sades och hände under intervjun. Utskrifterna bör betraktas tillsammans med ljudfilerna och inte bara utskriften separat. Det finns mycket diskussion om textens och talens förhållande. Dalen skriver att det är ett avgörande som måste göras om den transkriberade texten kan stå för sig själv eller inte. (Dalen, 2005, s. 69–73).

Dalen skriver att det är viktigt att skilja mellan det som hon kallar för *experience near* och *experience distant* innan en djupare analys av materialet görs. Med *experience near* syftas på det som informanten i själva verket säger om konkreta förhållanden. *Experience near* tar fasta på informantens personliga tolkningar om det som forskas. Informantens egna tolkningar och upplevelser är det som återges i utskriften. *Experience distant* däremot innefattar också de tolkningar och iakttagelser forskaren gör av de uttalanden som informanten uppgett. *Experience distant* är mer en analytisk process där forskaren strävar efter att förstå sitt material på en djupare nivå. Dalen menar att forskaren i den här fasen använder sig av både informantens egna ord samt forskarens egna reflexioner och speglar detta vidare mot olika teorier. (Dalen, 2005, s. 73–75).

Jag har gjort distinktionen mellan *experience near* och *experience distant* under det som kallas för kodningsprocessen. Under kodningsprocessen, menar Dalen, försöker forskaren beskriva vad materialet egentligen handlar om genom att organisera materialet på ett nytt sätt genom att indela det som sades under intervjuerna i olika kategorier. Den här processen har olika faser där forskaren börjar med att differentiera till exempel olika begrepp varefter de olika momenten kategoriseras som sedan avslutas med generalisering eller teoretisering. (Dalen, 2005, s. 78). Under den här fasen har jag tagit fasta på relevanta begrepp och meningar inför analysen. Vidare har jag kategoriserat utifrån centrala begrepp som till exempel karisma, ledarskap och institutionalisering. Jag har också kategoriserat enligt ledarskapet förr och ledarskapet efter. Det har givetvis funnits överlappningar mellan alla dessa. Senare har jag försökt placera under olika teorier. Generalisering har inte varit viktigt med tanke på mitt syfte så den biten har lämnat under processens gång.

Den slutliga fasen i intervjuprocessen är redovisning av data. Det finns olika sätt att presentera data. Jag märkte själv under tiden jag studerade mitt material under kodningsprocessen att det bästa sättet att presentera mitt material är genom den så kallade tematiseringen. Dalen beskriver tematisering som ett sätt där ”forskaren väljer ut teman

som är relevanta för att belysa forskningens problemformulering.” Hon menar att det här sker redan under kodningsfasen. (Dalen, 2005, s. 85–86). I mitt fall har analysen indelats i fyra olika kapitel: WOF grundas, tiden under Patrick Tiainens ledarskap, tiden under Evas och Kristers ledarskap samt WOF:s framtid. Jag upplevde att dessa kapitel uppkom naturligt i samband med då jag studerade mitt material. Jag uppfattade att ett ganska liknande mönster uppstod och jag kunde också koppla mönstret tydligt med teorin. I det här projektet är citat givetvis av yttersta vikt och citat har jag använt för att belysa min problemformulering på en djupare nivå.

4.2 Etik i forskningen

Det är många etiska frågor som kommer fram i samband med intervjuprocessen. Innan intervjun genomförs måste det som Kvale kallar för informerat samtycke gås igenom tillsammans med informanten. Det betyder att informanten blir informerad om bland annat forskningens syfte, att informanterna vet att deltagandet är frivilligt och att hen kan avbryta det i vilket skede som helst och vad materialet används till. Det ska också informeras att vem alla har tillgång till materialet. Kvale menar att det är oftast bra att göra detta i form av ett intervjuavtal. (Kvale, 2014, s. 107–109). Med andra ord ger informanten sitt samtycke genom att skriva under ett avtal där dessa ovannämnda faktorer presenteras. Både forskaren och informanten ska ha en kopia var av avtalet.

Före mina intervjuer presenterade jag forskningens syfte och vem som kan använda materialet. Dessutom betonade jag anonymiteten och att jag garanterar att ingen av informanterna kan bli igenkänd i avhandlingen. Jag informerade informanterna också om att de får avbryta intervjun i vilket skede som helst. Jag hade också ett intervjuavtal med en del av de intervjuade. Där lyftes upp att vem som har tillgång till materialet, att det är tillåtet att avbryta intervjun när man vill och att man får låta bli att svara på frågor som upplevs som obekväma. I intervjuavtalet stod det också om att intervjuerna blir inspelade. I de första intervjuerna som jag gjorde hade jag inget avtal, eftersom jag fick först i efterhand veta att det behövs ett skriftligt avtal i samband med intervjuerna. Jag kontaktade dock i efterhand de personer som jag intervjuat och informerade att om de vill kan de underteckna ett intervjuavtal i efterhand. Jag berättade att avtalet innehåller samma

information som jag presenterade innan intervjuens början. Ingen av deltagarna såg det som nödvändigt att underteckna ett avtal i efterhand.

Det är viktigt också att reflektera över hur forskaren presenterar det som informanten berättat. Jan Trost lyfter upp i *Kvalitativa intervjuer* (2005, s. 108–109) att konfidentialiteten ska också tryggas inte bara genom anonymiteten utan också på ett sådant sätt att forskaren inte på något sätt förvränger det som informanten sagt eller ställer hen i dålig dager. Därmed är det viktigt att i det här sammanhanget diskutera ifall ordagranna citat av informanterna är nödvändiga. Trosts synpunkt är att det inte behövs och menar att ordagranna citat inte ger något mervärde för alla typer av forskningar. (Trost, 2005, s. 108–109) Jag håller med om Trosts synpunkt och därför har jag valt att inte citera ordagrant. Jag har snyggt upp citaten en smula genom att jag lämnat bort ut olika utfyllnadsord som till exempel sådana ord som ”typ”, ”liksom” eller det finska ”niinku” som ofta upprepas. Jag har också skrivit om citaten från allt för talspråkligt tal till mer standardsvenska. Det bör beaktas att en del av intervjuerna gjordes på finska och vissa på svenska. Jag har valt att översätta citaten så därmed har en del av citaten blivit översatta direkt från finskan, men jag har inte i avhandlingen pekat ut att vilka citat det är frågan om. Jag har valt att göra detta eftersom de svenskspråkigas andel var mycket mindre än de finskspråkigas i mitt sampel och av den orsaken är det lättare att dra slutsatsen vilken informant det är frågan om och av den orsaken finns det en risk för att anonymiteten inte kan tryggas.

Idar Magne Holme och Bernt Krohn Solvang skriver vidare i *Forskningsmetodik* (2012, s. 106–107, 115) att intervjun är ett utbyte mellan två parter och i den situationen blir frågan om roller mycket viktig. I det här sammanhanget definierar författarna begreppet roll som de förväntningar som aktörerna har på varandras beteende. Till exempel kan statuskillnaderna aktörerna emellan eller deras personliga relationer utanför intervjusituationen påverka det förväntade beteendet vid intervjusituationen. Det här kan också i sin tur påverka informanten på det sättet att hen kan ha vissa förutfattade uppfattningar om forskarrollen och om hurdana svar forskaren förväntar sig. Boken tar upp också frågor som berör observerande och hur aktiv kontra passiv en observatör ska vara. Även om jag inte använt mig av observation som metod har jag ändå både inför min kandidat- samt magisteravhandling varit på plats och observerat WOF. Magne Holme och Krohn Solvang menar att forskaren påverkar omgivningen och blir i sin tur också påverkad av omgivningen och det är också någonting som är bra att fundera på.

Jag är medveten om att rollerna och förväntningarna kan ha haft betydelse också i mitt fall. Jag presenterade mig själv som studerande och berättade att jag studerar religionsvetenskap vid Åbo Akademi. Under den här undersökningen var det inte något som väckte några kommentarer men när jag gjorde min kandidatavhandling var en informant en aning upprörd över då jag förklarade att religionsvetenskap inte är samma sak som teologi och att jag inte blir präst. Personligen uppfattade jag ändå att flera hade en positiv inställning inför min forskning. Några kom till och med fram till mig och rentav tackade mig för att jag vill skriva om WOF. Jag uppfattade det fanns några som hade en mer negativ uppfattning om journalister och ansåg att WOF hade blivit misskrediterad av journalister i tiden. Jag fick den bilden att det fanns några enstaka som såg det som en bra sak att jag är forskare i stället för journalist.

Som tidigare nämnts har jag både inför kandidat- och magisteravhandlingen varit med på WOF:s gudstjänster flera gånger. Därmed har jag blivit en aning bekant med de som är med i WOF även om jag inte lärt mig att känna dem på ett personligare plan. På samma sätt har jag också blivit ett bekant ansikte för vissa som är där. Också när jag har deltagit på gudstjänsterna har jag fått komma med och dricka kaffe efteråt och umgås med deltagarna och jag har blivit uppmuntrad att komma med och dansa eller sjunga under gudstjänsterna. Dessutom har jag blivit tillfrågad om min egen personliga tro och om vilken församling jag tillhör. En del av de informanterna som deltog i intervjuerna hade faktiskt också deltagit i min kandidatavhandling som då dock var en enkätundersökning. Det blev inte medvetet så att jag valde dem också för intervjuerna men eventuellt kan ett tidigare deltagande i en undersökning ha sänkt tröskeln för att delta ytterligare. Eller eventuellt kan det vara helt andra vägen också att man inte vill delta på nytt. Det som också bör påpekas så är Karleby också min hemstad och därmed var vissa av de som var på plats bekanta på något sätt och jag visste vilka de var och jag visste vilka de var från förut. Där fanns också sådana som kände mina föräldrar och frågade om jag är deras dotter när de hört mitt efternamn.

Dessa faktorer har givetvis kunnat påverka det hur informanterna har svarat. Eventuellt har det kunnat påverka negativt och informanterna har lämnat bort något relevant från sina svar. Å andra sidan har det kunnat även ha en positiv effekt och kanske det finns informanter som har upplevt att det är lättare att berätta olika saker åt någon som är redan en aning bekant från förut. Det här är dock något som jag endast kan spekulera om. Det

här är inte något som kom till tals med informanterna så hur de har upplevt min roll vet jag inte.

4.3 Insamlandet av material

Jag samlade in mitt material vid två separata tillfällen. När jag bestämt mig för min forskningsfråga ringde jag upp pastorn Eva Fredriksson-Lidsle och presenterade mitt syfte. Jag frågade om det fanns ett intresse bland medlemmarna i WOF att delta i en forskning. Vi kom överens med Fredriksson-Lidsle att jag kommer med på en gudstjänst så att jag där kan presentera mitt syfte för WOF-medlemmarna och också fråga medlemmarna personligen om de vill delta i en undersökning. Fredriksson-Lidsle lovade att hon informerar på WOF:s slutna Facebook-grupp att jag skulle vara intresserad av att göra en undersökning om WOF.

Jag gick med på en gudstjänst 7.4.2019. Jag hade i förväg frågat Fredriksson-Lidsle hur många medlemmar WOF har och enligt henne har WOF i dagens läge cirka 120 registrerade medlemmar (våren 2019). Hon uppgav att de har mer som besöker gudstjänsterna även om de inte är officiellt medlemmar. Enligt Fredriksson-Lidsle får WOF också folk som kommer och besöker kyrkan några gånger för att se vad det går ut på men som sedan av en eller en annan orsak inte fortsätter där. När jag var på plats under gudstjänsten räknade jag att det finns cirka 50 deltagare på plats, inklusive barn. Vi hade kommit överens om i förväg med Fredriksson-Lidsle att jag fick under gudstjänsten komma fram på scen och presentera mitt syfte framför alla deltagare, vilket jag gjorde både på finska och på svenska.

Efter gudstjänsten brukar man inom WOF bjuda på kaffe för alla deltagare i kafeterian. Jag gick med dit och där frågade jag av deltagarna i kafeterian om de skulle vilja delta i en intervju. Några av deltagarna kom själva fram till mig efter gudstjänsten och uttryckte sitt intresse för att delta i en intervju. Eftersom jag frågat efter informanter under ett visst tillfälle, är jag medveten om att slumpen kan avgöra vilka som var på plats.

Jag upplevde att det fanns en positiv inställning till deltagandet. Ingen tackade i alla fall rakt nej till ett deltagande eller uttryckte på något sätt att de absolut inte ville delta. Några

deltagare kom fram till mig och tackade för att jag valt att skriva om WOF men kunde ändå välja att inte delta. Orsaken till valet att inte delta blev oftast tidtabellsmässiga orsaker. Det var endera jag eller den som jag frågade av som inte kunde vara på plats vid en given tidpunkt. Jag fick telefonnumret av alla eventuella deltagare och jag gav dem också mina kontaktuppgifter. Vi bestämde med alla att vi skulle bestämma datumen litet närmare. I slutet av gudstjänsten hade jag 15 möjliga informanter. Jag valde att ha så många, eftersom jag antog att alla intervjuer inte kommer att bli gjorda. Därför ville jag inte ta den risken att jag inte i något skede har alls några informanter. Med vissa som jag utbytte nummer med hade vi redan diskuterat vid kaffetillfället att vi inte nödvändigtvis får ihop någon intervju.

Slutligen så intervjuade jag åtta informanter. Intervjuerna gjordes vid två olika tillfällen, 8.4.2019 och 17.4.2019. Största delen av intervjuerna genomfördes i kaffeutrymmet vid WOF, men några av intervjuerna gjordes hemma hos informanterna. Att vara hemma hos informanterna gjordes på deras initiativ.

4.4 Övrigt material

Utöver intervjuerna har jag bekantat mig med WOF genom att studera deras verksamhet på nätet. Eva Fredriksson-Lidsle driver den så kallade Ester-vloggen på TV7:s webbplats. Varje vecka gör hon en 10 minuter långt videoinlägg utifrån ett specifikt tema. Vanligtvis tolkas något stycke ur Bibeln. Fredriksson-Lidsle har drivit videobloggen ända sedan 2016. Jag har också studerat WOF:s officiella webbplats. Dessutom har jag följt med WOF på Facebook. Kyrkan har där en sida som man kan gilla och då ser man det som publiceras på sidan. För det mesta publicerar kyrkan om tidpunkter för gudstjänster eller kommande händelser inom WOF. WOF har också ett Instagram-konto som man kan följa, men eftersom jag inte själv är på Instagram har jag lämnat ut Instagram från min undersökning. Utöver de ovannämnda mediekanalerna har jag också bekantat mig med det som olika medier skrivit om WOF. Jag har också läst olika diskussionsforum på nätet men också det som mina Facebook-vänner (främst i Karleby) har skrivit. Det har gett mig en insikt både om WOF och om det som har generellt blivit skrivet om WOF.

Jag har följt med WOF redan innan verksamheten officiellt började genom att följa det som Patrick Tiainen skrivit i sin personliga Facebook-profil och i sin egen blogg *Lifelong*

discipleship som han upprätthåll fram till sin avgång 2017. Jag har också följt de ovannämnda mediekanalerna redan under Tiainens tid. Därmed har jag kunnat iaktta de skillnader som har hänt om inte i själva verksamheten så åtminstone i hur ledarnas sätt att använda sociala medier har förändrats. Jag vill också påminna läsaren om att intervjuerna genomfördes under våren 2019. Därmed reflekterar informanterna över hur situationen såg ut då. Efter intervjuerna 2019 har WOF också genomgått krisen orsakad av covid-19 och det har också påverkat på vilket sätt de sociala kanalerna utnyttjas. Under coronatiden har WOF utnyttjat de sociala medierna särskilt effektivt. Också redan innan coronakrisen kunde man se en skillnad på hur WOF beter sig i sociala medierna jämfört med våren 2019, men det kan man säga att inte innan och inte under covid-19 har det sett likadant ut som under Tiainens tid.

Kännetecknande för WOF under Tiainens tid var att man var mycket aktiv på de sociala medierna. Tuija Hovi menar att nykarismatiska rörelser är ofta mycket duktiga på att använda olika medier och lyfter Radio Dei som ett exempel (Hovi, 2010). Artikeln är dock skriven 2010 och hur sociala medierna användes då såg mycket annorlunda på den tiden, men påståendet att nykarismatiska rörelser använder sig ofta av olika medier stämmer än idag. I stället för sådana mediekanalet som Radio Dei har plattformar som Facebook och Instagram fått en allt större roll och WOF har utöver dessa två även i en liten mån använt sig av Spotify och YouTube.

Under Tiainens tid strömmades varenda söndagsgudstjänst live via Facebook, Tiainen hade en egen blogg och det fanns även en blogg på WOF:s officiella webbplats. På bloggen diskuterades bland annat teologiska frågor, Bibelstycken eller församlingens syn på olika fenomen. Tiainen själv var mycket aktiv på Facebook och i sin personliga profil tog han ofta ställning till olika frågor, till exempel homosexualitet för att nämna ett exempel. På Youtube kunde man finna videon där församlingsmedlemmarna går ut på gatorna och helar folk. Retoriken kunde tidvis vara mycket stark och mycket fokus lades på ”Finland is for Jesus”. WOF:s ungdomsverksamhet hette på den tiden Royal Youth. Tiainen hade också en egen videoblogg för TV-kanalen TV7, men den kanalen existerar inte mer. Det var frågan om videoinlägg på ungefär 10 minuter som utkom varenda vecka och hade en teologisk prägel.

Av allt att bedöma, i alla fall enligt det som jag sett på de sociala medierna, så i och med Tiainens avgång tonades verksamheten ner både på sociala medier och inom

församlingen. I dagens läge publicerar Eva Fredriksson-Lidsle Estervloggen på TV7, vilket hon gjort redan under den tid då Tiainen var pastor. Den här vloggen har inte ändrats avsevärt. Däremot har inläggen på till exempel Facebook blivit färre. Efter att Tiainen avgick har jag inte sett att gudstjänsterna skulle streamas live. Främst har det publicerats information om när nästa gudstjänst är avsett att hållas eller om det är något program på gång, till exempel en gästande pastor. Att ta öppet ställning till olika frågor på sociala medierna, att be för ”Finland is för Jesus”, videon om helande på gatorna syns inte mer. Av allt att bedöma utifrån dessa iakttagelser har verksamheten inom WOF tonats ner avsevärt och WOF har ändrat på sin stil.

Utöver allt material har jag haft hjälp av min kandidatavhandling som gjordes om WOF år 2017, under tiden då Patrick Tiainen ännu var pastor. I min kandidatavhandling genomförde jag en undersökning gällande inställningen till abort bland medlemmarna i WOF och undersökningen gjordes med hjälp av kvantitativa metoder. Därmed har församlingen blivit undersökt tidigare också men med hjälp av andra metoder och under Tiainens ledarskap.

4.5 Informanter

Eftersom det i den här avhandlingen är viktigt att garantera informanternas anonymitet, kan jag inte i den här delen ge någon utförlig presentation av varje informant. Därför har jag valt att skriva allmänt om informanterna.

I min undersökning deltog slutligen sammanlagt åtta informanter. Sex av dessa var kvinnor medan två av dessa var män. Jag har inte gjort något urval vad beträffar informanterna utan valet av informanterna baserar sig helt enkelt på det med vilka jag fick det tidstabellsmässigt att gå ihop med. Därmed är könsfördelningen en ren slump. Jag ville få variation i gruppen, men jag hade inte på förhand på något sätt bestämt mig för att jag ska ha ett visst antal kvinnor och män. Hanna Salomäki konstaterar i *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen* (2010) att forskning visar också att kvinnor tenderar vara mer benägna att delta i olika undersökningar än vad männen är och det här har också kunnat påverka utgången (Salomäki, 2010, s. 191)

Informanterna var mellan åldrarna 19 och 80 år. Alla förutom två informanter var registrerade medlemmar i WOF. Men dessa två som inte var medlemmar uppgav dock att WOF är den enda församlingen där de är aktiva i. Största delen av informanterna hade en bakgrund i den evangelisk-lutherska kyrkan medan två uppgav att de ursprungligen kom från pingstförsamlingen. Några få informanter uppgav att de varit med i diverse församlingar och rörelser.

Av informanterna var tre svenskspråkiga medan resten var finskspråkiga. Informanterna hade varit olika länge med i församlingen. Endast tre hade varit med sedan församlingen började med sin verksamhet 2014. Två informanter uppgav att de kommit med efter eller under den perioden då Tiainen avgått, men resten av informanterna hade varit med redan under Tiainens tid.

Generellt verkade informanterna vara mycket aktiva inom församlingen och verkade vara mycket engagerade i WOF. Med aktiva refererar jag inte endast till att man deltar regelbundet i gudstjänsterna utan att man deltar även på andra sätt, till exempel att man är med och utvecklar verksamheten på olika sätt. Vissa hade också en del "förtroendeuppdrag" inom församlingen. Som exempel på förtroendeuppdrag kan nämnas att man är med i ledarskapet, ansvarig över någon cellgrupp eller bönegrupp, med i ungdomskvällarna eller med i Bibelskolan. Jag är därmed medveten om att sättet vilket jag valt mina informanter på har gjort att kanske de som är mer engagerade i församlingen har en större tendens att ställa upp för en intervju. Därmed har kanske inte sådana som deltar i WOF lite nu som då inte ställt upp. Jag vet att där fanns även sådana på plats när jag kom till WOF.

När jag har bearbetat mitt material, har jag redan i transkriberingsskedet gett pseudonymer åt mina informanter och dessa kommer jag också att använda mig av vid analysen för att trygga informanternas anonymitet.

5 Analys

I det här kapitlet kommer jag utifrån de intervjuer som gjorts med informanterna belysa vad som har förändrats i WOF efter ledarens avgång och vad som händer då en ledare avgår. Jag belyser resultaten med hjälp av citat från informanterna. Det bör beaktas att en del av intervjuerna gjordes på finska och vissa på svenska och därför har också en del av citaten blivit översatta. I slutet av kapitlet har jag en sammanfattande analys där jag tolkar svaren utifrån ett teoretiskt perspektiv. För tydlighetens skull använder jag i analysen enbart pastorens förnamn (Patrick, Eva och Krister) i stället för efternamn eftersom informanterna använder sig enbart av förnamnen.

5.1 WOF grundas

För att kunna besvara min frågeställning om vad som händer när en ledare avgår (eller dör) var det viktigt för mig att få veta bakgrunden till WOF, det vill säga hur samfundet WOF har uppstått. Eftersom informanterna varit med i WOF olika länge var WOF:s grundande ett ämne som främst de informanter som varit med en längre tid kunde reflektera mer om och det var främst bland dessa informanter som ämnet kom upp mer naturligt. Det var frågan om tre informanter som hade varit med från första början. Med första början menar jag i det här sammanhanget informanter som endera varit med redan innan WOF registrerades som församling våren 2014 då WOF ännu var närmast en cellgrupp eller som kommit med snart efter det. Resten av informanterna hade kommit med åtminstone ett år efter WOF officiellt registrerats som en församling. För att klargöra, menar jag med att komma med det när informanterna börjat delta på något sätt i WOF:s verksamhet, inte när de blivit officiella medlemmar i församlingen.

Av de informanter som varit med längst framkommer det att Patrick redan innan han grundade WOF hade stort stöd för sina planer i sin närkrets. Informanten Adam menar att flera i Karleby kände till Patricks planer om att grunda en ny församling även om Patrick ännu var i Kenya och genomförde sin pastorsutbildning där.

Adam: Vi visste redan att han skulle komma tillbaka till Finland [från Kenya]. Tanken var ju att han ska starta en församling i Åbo, eftersom han hade börjat studera där. Han fick ju mycket stöd både från kompisar och präster från ev.lut, men sedan insåg Patrick att han ska starta den

här församlingen i Karleby i stället. Då var det ju inte längre många som ville vara med.

Att Patrick valde att grunda församlingen just i Karleby i stället berodde som känt på att han fick en vision av Gud om saken. Informanterna går inte emot det påståendet utan anser att en ny församling i Karleby var enbart Guds vilja och de tycks inte ifrågasätta det värst mycket. I citatet ovan pratar Adam också om ett ”vi”. Det som han syftar på är en liten cellgrupp inom den evangelisk-lutherska församlingen i Karleby som Adam var med i ungefär samtidigt som WOF började ha sina regelbundna möten under våren 2014. Enligt Adam var det frågan om en liten grupp där man bad och helade sjuka men inom gruppen bads det också för Patrick medan han var i Afrika. Att be och hela sjuka är något som inte den evangelisk-lutherska kyrkan står för och det här var orsaken till varför en sådan grupp skapades mellan de likasinnade.

Adam: Jag var förr aktivt med i den evangelisk-lutherska kyrkan och hade varit pånyttfödd i några år där. Jag hade som undervisat och bätt för de sjuka som man enligt Bibeln säger att man ska göra. [...] Men inom den evangelisk-lutherska kyrkan var helandet något som prästerna inte ville ha ansvar för.

I citatet beskriver Adam sig själv som pånyttfödd. Med pånyttfödelse menas oftast att en ny relation till Gud uppstår och ofta menas det att man hittar tillbaka till Gud. Andedop är ett centralt begrepp i det här sammanhanget. Adam nämner den här cellgruppen av den anledningen att den hade betydelse för det att han över huvud taget kom att gå med i WOF. Cellgruppen samlades regelbundet i olika lokaler som upprätthålls av den evangelisk-lutherska kyrkan i Karleby. Från Adams sida framkommer det dock tydligt att en liten cellgrupp inom en etablerad församling som utför sådant som inte är i enlighet med den evangelisk-lutherska teologin inte alltid fått så positivt bemötande, framför allt inte av prästerna som kanske ville ta mer avstånd från cellgruppen och dess idéer. Enligt Adam orsakade det här problem för gruppen med att kunna samlas vid den evangelisk-lutherska församlingens lokaler. Cellgruppen var tvungen att hitta andra utrymmen åt sig. Nya utrymmen hittades från samma ställe där även WOF hade sina möten. Enligt Adam var det frågan om metodistkyrkan i Karleby.

Adam: [...] Fast det är enligt Bibeln så är det inte någonting sånt som man kan tala rent ut om inom ev.lut. så då hade vi kommit överens om att vi fick vara i Metodistkyrkan och [ett namn] lät oss vara där och hålla våra kurser. Då Patrick började med den här församlingen så frågade jag

av de som vi hade [...] vi kan ju gå dit för där kan vi stå för det som vi gör att de kändes som om att fast vi inte gjorde något orätt så är det ju nog ganska löjligt att vi inte kan göra det vi gör i den församlingen som vi tillhör till så på det sättet upplevde jag att det var roligt att man kunde öppet säga: "Så här säger Bibeln och så här tror vi!"

Även om Adam menar att de i cellgruppen inte var omedvetna om Patricks planer om att grunda en ny församling så var det först vid metodistkyrkan som en övergång till den församlingen blev aktuell. Av informanterna får jag det intrycket att metodistkyrkan i Karleby tycks vara ett ställe där olika små grupperingar har kunnat samlas mer fritt. Också informanten Ester påstår att hon var med i en grupp som hade sina möten vid metodistkyrkan, men hon vill inte förtydliga hurdan gruppering det var frågan om. Därför vet jag inte om det har varit den samma som Adam var med i. Men av allt att döma så fanns det flera olika grupper vid metodistkyrkan. Men det som framför allt är gemensamt både i det som Adam och Ester säger är att det är här var WOF hade sina första gudstjänster och det är här som flera(?) olika religiösa grupper blev en del av WOF. Så här reflekterar Ester:

Ester: [...] Den här gruppen som jag var med i var tvungen att skaffa större utrymmen men samtidigt grundades WOF. Allt det här hände vid metodistkyrkan. Gruppen hade samlats redan i ungefär ett år men övergick vid metodistkyrkan till WOF. Det är så hela den församlingen startade då alla övergick till WOF. Det fanns även andra [grupper] än bara den som vi gick i där vid Metodistkyrkan.

Det som Adam och Ester förklarar bevisar två saker. För det första tror jag inte att cellgrupperna haft betydelse endast för Adams och Esters och de andra cellgruppsmedlemmarnas personliga övergång till WOF utan tyder på det att det i området helt enkelt funnits stöd för den typen av kristendom som WOF representerar. Att dessa informanter gått med i dessa cellgrupper tyder på att de vill ha något sådant som de kanske inte får vid sina församlingar. Dessutom anses Karlebytrakten tillhöra det så kallade Bibelbältet och i praktiken betyder det här att i området är andelen av befolkningen som är medlemmar i kyrkan avsevärt större än i Finland i genomsnitt. Också olika väckelserörelser har fått starkt fotfäste i området och har en stark ställning i det kyrkliga livet och det här har säkert gynnat och gynnar också WOF ännu. Bland informanterna kunde det också märkas att det finns vissa gemensamma drag i hur de ser på tron. WOF:s konservativa Bibeltolkning och betoningen på den helige Anden var något som framför allt får gehör bland informanterna, oberoende av hur länge de varit med i WOF.

Rut: När jag och min väninna deltog i gudstjänsterna kunde jag känna hur den helige Anden rörde oss. Vi den känslan att det är så här som det är skrivet i Bibeln och här lever man efter det som är skrivet i Bibeln. Här fanns också den frihet och de nådegåvor vilka enligt Gud ska finnas inom en församling.

Rut lyfter fram synen på Bibeln som en viktig aspekt men det som hon nämner om frihet uppfattar jag är något som kan skönjas från informanternas svar. Jag uppfattar att med frihet menar informanterna att de vill ta avstånd av en för institutionaliserad tro och lockas av WOF:s mer individualistiska synsätt där större vikt läggs på individens personliga relation till Gud. Men samtidigt betyder frihet också mindre regler. En informant menar till exempel att man får hoppa och dansa under gudstjänsterna och att barnen får springa fritt under gudstjänsterna. Det som förenar de här åsikterna är att informanterna uppfattar att Patrick har skapat något nytt.

David: Man kan säga att Patrick satte igång ett helt nytt tankesätt hur man ser på Jesus och ens identitet. [...] Det är viktigt med identiteten den hör ihop med frågan om att vem är jag i Jesus.

För det andra tycker jag att man från Adams och Esters citat kan skönja en diskurs som kan noteras även bland andra informanter även i andra sammanhang. Det är kanske för radikalt att säga att det skulle framkomma ett ”vi mot dem”-tänkande men jag uppfattar att informanterna generellt anser att de är en grupp som de kanske mer etablerade församlingarna i trakten förhåller sig misstänksamt mot. Några informanter menar att WOF hade redan under Patricks tid men har än i dagens läge en ”stämpel” på sig. Jag vill understryka här att jag inte menar att informanterna personligen skulle ha någonting emot andra församlingar som till exempel den evangelisk-lutherska, men att de tydligt ser sig själva som en grupp som får tolerera misstro och som blir baktalad av andra kan märkas. Men flera informanter såg det som något som skapat också enhet bland dem. Det här kommer jag att gå mer in på senare i avhandlingen.

Adam och Ester menar att de började gå på WOF:s möten vid metodistkyrkan tillsammans med flera andra. De menar att WOF blev snabbt väldigt populär och fick flera nyfikna besökare vilket gjorde att församlingen växte väldigt snabbt. Även om informanterna anser att Metodistkyrkan var ett bra ställe att vara på var problemet att utrymmena började bli för små för den stora skaran och det var inte möjligt för WOF att hålla sina gudstjänster där mer.

Ester: [...] Den här församlingen [syftar på WOF] flyttade... den där metodistkyrkan blev för litet. Den blev plötsligt alldeles för liten. Så det fanns inga andra möjligheter än att hyra större utrymmen. Cafét och mötesrummet började vara på samma ställe. [...] Så församlingen flyttade till Måttisgatan. Och där blev också den första delen för litet och sedan också den andra. Så man var tvungen att ta den andra delen i bruk också, också kontorsutrymmen från övre våningen. [...] För församlingen bara växte och växte hela tiden.

Ester beskriver att WOF blev tvungen att hyra utrymmen från Måttisgatan i Karleby, ett område som närmast består av olika företag och industribyggnader. Om man tittar på statistiken gällande medlemsantalet bekräftar den Esters påstående om att församlingen har haft en snabb tillväxt. På databasen uskonnot.fi finns det statistik över antalet registrerade medlemmar för varje år. Enligt databasen var medlemsantalet 33 år 2014 medan den gick upp till 87 följande år. År 2016 hade WOF redan över 120 medlemmar och har hållit ungefär på samma nivå sedan dess. (Uskonnot Suomessa). Statistiken berättar dock endast om hur många som registrerat sig men andelen som deltagit på gudstjänsterna har troligen varit avsevärt högre. En annan brist med statistiken är att den uppdateras ganska oregelbundet så siffrorna kommer med en viss fördröjning. Det bör påpekas att bland nykarismatiska församlingar är inte det officiella medlemskapet så viktigt och det är inte ovanligt att man deltar i flera olika församlingars verksamhet. Det är också vanligt att man bara deltar i några gudstjänster och sedan går vidare till nästa. Därför berättar inte statistiken på officiellt medlemskap hela sanningen om antalet besökare på gudstjänster. Men utvecklingen som statistiken bevisar är ändå intressant med tanke på att nykarismatiska rörelser brukar generellt ha 20–50 medlemmar men att det ändå på ett litet ställe som Karleby har uppkommit en så pass stor rörelse.

Flytten till Måttisgatan skedde inom ett år från WOF:s start. I ett Facebook-inlägg från december 2014 som Patrick skrivit står det att invigningsfesten för de nya lokalerna var 28.12.2014. Jag skulle påstå att flytten varit det första steget för ett institutionaliserat samfund. För det första uppfattar jag att majoriteten av informanterna, oberoende hur länge de varit med, betraktar händelsen som en viktig markör för WOF. En informant beskriver de nya utrymmena rentav som en ”gåva av Gud.” Men informanterna tycks koppla händelsen framför allt med att behovet av nya utrymmen betyder att församlingen har fått mer popularitet och växer.

För det andra tycker informanterna att de egna utrymmena gav en slags symbolisk struktur för WOF. Som informanterna beskrivit var det till en början frågan om små cellgrupper som möttes inom en och samma utrymme i en annan församlings lokaler. Att få egna utrymmen har troligen hjälpt samfundet så att de kan mer fritt bestämma över sina gudstjänster när de vill ha dem och behöver inte ta i beaktande andra samfunds tidtabeller. Utrymmena på Måttisgatan har varit tillräckligt stora för att kunna hålla konferenser med ett större antal människor vilket betyder att utrymmena har gett en möjlighet för WOF att expandera och få in mer intresserade. Egna utrymmen betyder också en annan sak. Att ha helt egna utrymmen betyder att en hyra måste betalas månatligen och det här gör att det blir aktuellt att diskutera på ett djupare plan om kostnader och ekonomi. Det här medför också att en mer organisation uppstår när det kommer mer uppgifter som till exempel ekonomin att ansvara över.

5.1.1 Ledarskapet formas

Alla informanter tillfrågades om hur ledarskapet har skapats. För att klargöra vad som menas med ledarskapet presenterar jag kort hur det ser ut i dagens läge. Enligt WOF:s webbplats består ledarskapet av sammanlagt sju personer: pastorparet och fem andra. Alla i ledarskapet har något ansvarsområde. Till exempel ansvarar en för förbön, en för ungdomsarbete och en ansvarar för ekonomin. Utöver ledarskapet finns det nio olika team och varje team har sin egen teamledare. Teamen ansvarar för själva verksamheten, främst under gudstjänsterna. Till exempel finns det ett team för konst, ett för utländska studerande, en evangelist och ett team som ansvarar för cafét. (Word of Faith Church) Även om personerna inom ledarskapet har uppgifter som berör gudstjänstverksamhet på samma sätt som inom teamen är skillnaden mellan ledarskapet och teamen främst det att ledarskapet tar också hand om det administrativa som till exempel ekonomin. De som tillhör teamen är inte en del av ledarskapet utan ledarskapet står över teamen genom att det är de som fattar de slutliga besluten som berör församlingen. Ledarskapet fungerar därmed som styrelsen för hela församlingen. Teamen är skapade för det mesta för de ”vanliga” församlingsmedlemmarna som ledarskapet har gett olika uppgifter till och teamen tar framför allt hand om det praktiska.

Patrick skrev redan när WOF började med sin verksamhet ett blogginlägg 28 maj 2014 där han diskuterade frågan om att hur bygga upp ett ledarskap. Enligt Patricks synsätt har olika församlingar olika metoder för att resa upp ett ledarskap: Endera formas ledarskapet

innan man går ut till allmänheten eller så går man ut direkt med sitt budskap och ledarskapet börjar så småningom omformas utifrån de nya anhängarna som kommer med. (Tiainen, 2014). Patrick verkar stöda mer det andra sättet och beskriver det som ett sätt hur urkyrkan också byggdes upp. Att han skrivit ett blogginlägg som detta tyder på att han har varit medveten om att en sådan process som institutionalisering är något som kommer att ske förr eller senare, även om han inte använder just det ordet i själva blogginlägget. Patricks blogginlägg visar också att han tycks betrakta institutionaliseringen som något nödvändigt för församlingens utveckling. Han skriver också om att han är medveten om att till en början är församlingsledaren ganska ensam men Patrick tycks i blogginlägget vara övertygad om att det så småningom börjar komma medarbetare med.

När jag ställde informanterna frågor om ledarskapet märkte jag att det här var en fråga som inte alla upplever att de kan svara på. En informant som har varit med en kortare tid anser att hen inte kan svara på frågorna på grund av att hen inte varit med tillräckligt länge. På mina frågor svarar hen upprepade gånger endera att hen inte vet för att hen inte har varit med tillräckligt länge eller att jag hellre ska fråga pastorparet om saken. Hen anser att hen inte helt enkelt kan komma med någon information och anser att endast någon från ledarskapet kan uttala sig om det här ämnet.

Ett annat intressant fall var informanten Rut. Speciellt Rut svarar på flera av mina frågor som berör ledarskapet att hon inte vet eller att hon inte funderat så mycket på saken. Först funderade jag om den här attityden skulle bero på obehag: Kanske vill hon helt enkelt inte jämföra ledarna med varandra eller tala något om ledarskapet över huvud taget. Men jag började märka att det inte berodde på sådana orsaker. Jag uppfattade det som att Rut inte helt enkelt betraktar frågorna som tillräckligt relevanta eller intressanta för henne. I ett skede konstaterar hon till exempel att det inte är någon vits att koncentrera på det förflutna utan anser att det är viktigare att tänka på det som händer nu. Det här tolkar jag som att hon upplever frågorna som irrelevanta eller kanske till och med tråkiga. Hon verkar överlag vara mycket nöjd med församlingen och ledarna och därför tror jag att hon inte ser det som så nödvändigt att reflektera över frågor som berör ledarskap inom församlingen så länge allting funkar. Därför är frågor som när och hur inte viktiga för henne.

I frågan om när ledarskapet uppstod menar de informanter som däremot kan besvara mina frågor om ledarskapet att ledarskapet har uppstått inom ett år sedan församlingen började med sin verksamhet, det vill säga ungefär samma tidpunkt då kyrkan flyttade till Måttisgatan. Flera menar att ledarskapet fick sin ordentliga roll just vid Måttisgatan, även om grunderna för ledarskapet lades redan vid metodistkyrkan. Informanterna uppfattar att vid Måttisgatan började det uppstå en mer klar struktur för ledarskapet och de olika rollerna i ledarskapet blev då tydligare medan det redan vid metodistkyrkan började vara klart att vilka är en del av ledarskapet.

Informanterna är eniga om att det var Patrick som hade det största ansvaret i att forma ledarskapet, vilket förstärker den uppfattningen jag fått utifrån Patricks blogginlägg. När jag frågar hur ledarskapet formades, svarar informanterna enigt att allt skedde enbart utifrån Patricks initiativ och att det var enbart Patrick som valde personer till ledarskapet. I frågor om varför just dessa personer kom att bli valda till ledarskapet blickar informanterna tydligt tillbaka till tiden vid metodistkyrkan.

Lukas: I princip formades ledarskapet genom det att det fanns redan en naturlig uppställning från förr. De kände Patrick från förr och de var med och grunda församlingen efter att han kom tillbaka från pastorskolan och började hålla sina möten [...]

Lukas använder orden naturlig uppställning i citatet ovan. Det som Lukas menar med naturlig uppställning i det här sammanhanget är att det fanns personer i Patricks närkrets som hjälpte honom med WOF:s verksamhet i början när WOF började hålla sina möten och gudstjänster vid metodistkyrkan. Lukas säger rentav att dessa var med och *grunda* församlingen. Även andra informanter ser på samma sätt som Lukas. De använder inte orden naturlig uppställning men reflekterar på samma sätt som Lukas och menar att Patrick hade sin lilla krets av bekanta han kände från förut som fanns med från första början och hjälpte till med grundandet av församlingen. När församlingen sedan började få en stabilare struktur var det enligt informanterna naturligt att dessa personer kom också att utnämnas till ledarskapet. Det faktumet att dessa personer kände både Patrick och varandra från förr tycks enligt informanterna faktiskt ha en stor betydelse.

Jakob: Alltså nog har det ju varit talan om att de har liksom nog varit med från första början och sedan har Patrick utnämnt dem till ledarskapet, tror jag. Att de har som känt varandra och det har sen på det sättet svetsats samman till en grupp, vet du.

Informanterna tycks betrakta bekantskapen framför allt som en styrka och som en viktig faktor i formandet av ledarskapet. Som Jakob uttrycker det har det möjliggjort att de sammansvetsats till en grupp och det har tydligen varit förutsättningen för ett ledarskap. Att Patrick har haft sina bekanta från förut betyder att han inte har behövt skaffa sina ”medarbetare” utifrån på något sätt utan han har haft de som han kunnat lita på.

Vilka är då ”de” som informanterna syftar på när de pratar om ledarskapet? Jag har valt att inte gå in på ett djupare plan i min avhandling på de andra personerna som finns i ledarskapet utöver Eva och Krister så jag har inte med informanterna diskuterat så mycket om de andra i ledarskapet. Mitt huvudsakliga fokus har varit att jämföra Patricks ledarskap med Evas och Kristers och inte hela ledarskapet. Men för att klargöra, i det här sammanhanget när informanterna pratar om ”de” är det framför allt frågan om Eva och Krister, men också Marica, som är böneansvarig, och Siv som tar hand om den svenskspråkiga verksamheten som det syftas på. Också de två ungdomspastorerna Noomi och Niko nämns. Under Patricks tid som ledare var också hans mamma en del av ledarskapet. Enligt informanterna har ledarskapet varit exakt det samma från Patricks tid till dagens läge utom att Patricks mamma har lämnat församlingen.

Även om flera informanter enhälligt menar att bekantskapen med Patrick gjorde att just dessa personer kom att väljas till ledarskapet är informanterna samtidigt ändå inte av den åsikten att bekantskapen skulle ha varit den allra viktigaste orsaken. När jag frågar varför Patrick valde just dessa personer anser informanterna att de valdes till ledarskapet framför allt utifrån de bönesvar som Patrick fick. Det säger till exempel informanten Sara:

Sara: [...] Patrick har bätt till Gud och på basis av det formades ledarskapet. Att han kunde liksom fundera att vem skulle passa till någon viss uppgift och bad sedan till Gud och fick bönesvar och sedan bara utifrån det liksom. [...]

Hon är inte ensam om den här åsikten och från intervjuerna framkommer det att valet av ledarskapet har gått enligt samma mönster. Som Sara säger bad Patrick till Gud och frågade efter lämpliga medhjälpare. Informanten Adam menar att efter sina bönesvar frågade Patrick av personerna i fråga om de skulle vara intresserade av att bli en del av ledarskapet. Men det här med bönesvar tycks vara viktigt för informanterna och ger tydligt också en viss sorts legitimitet till ledarskapet. Även om det är Patrick själv som utnämnt ledarskapet har han ändå bätt till Gud om saken. Så på ett sätt tycks informanterna inte direkt se ledarskapet som Patricks verk utan ledarskapet är ändå sist

och slutligen ett verk av Gud. Det visar följande resonemang från en informant som är en del av ledarskapet:

[...] Men nog visste vi också att inte var det Patrick som hade kallat oss utan nog var vi som kallade av Gud. Jag tror som att vi alla inom ledarskapet hade det nog jätte på klart... att det är Gud som har lett oss hit och att det är Gud som har kallat oss att inte är vi här för en persons skull utan de verk som Gud har påbörjat så de vill han ju fullfölja[...]

Jag kommer senare i avhandlingen att diskutera mer om hur dagens WOF vill frångå från den tidigare personcentreringen kring Patrick men jag tycker att citatet ovan ger en bild av hur flera av informanterna tycks inte vilja att man ska tänka att de har gått med i WOF bara på grund av Patrick eller att det som finns i WOF skulle bara vara Patricks verk. Informanterna vill framför allt betona det här med att de har en stark personlig tro och att de är kallade av Gud, inte av Patrick. Det här resonemanget representerar uppfattningen bland alla informanter att ledarskapet är ett verk av Gud och har inte uppstått bara så där utan det finns Guds vilja där bakom. Att skapa en församling är enligt Guds plan men det är Patrick som har den här kontakten med Gud och det är han som verkställer Guds vilja.

Det här med bönesvar är inte någonting som församlingen skulle ha försummat efter Patricks avgång. Det är tydligt att enligt flera informanter har det här med bönesvar i till exempel ledarskapsfrågor en stor betydelse än idag.

Adam: Att nog är det ju nuförtiden på det sättet att personer till ledarskapet eller till teamen tas enligt behov eller enligt det som vi hört i våra böner. Att till exempel om något par har jobbat mycket för församlingen kan ledarskapet "lyfta upp" dem, men inte kan man som själv gå och "lyfta upp" sig själv.. och nog har vi ju flera exempel på teamledare som blivit teamledare just på det här sättet [bönesvar].
[...]

Det som Adam konstaterar visar att bönesvar är än idag en viktig del för att kunna bli en del av ledarskapet. Det tycks vara viktigt att en är helt enkelt *kallad* till uppgiften eller till någon position. Ens personliga intresse har inte så mycket plats i det här sammanhanget utan det tycks finnas den där uppfattningen att det är Gud som ska leda en till en uppgift. Som citatet även visar måste det dock inte alltid vara frågan om ett bönesvar. Enligt Adam kan någon bli vald till ledarskapet eller till ett team ifall personen har gjort mycket för församlingen. Men då ska ledarskapet ha sett det hårda arbetet för församlingen en längre tid för att det skulle vara möjligt.

Även om informanterna enhälligt anser att WOF:s ledarskap utformats utifrån de bönesvar Patrick fick framkommer det inte från intervjuerna att Patrick skulle ha valt någon till ledarskapet på grund av personens karisma eller att personen skulle ha haft direkt gudomliga eller andra dylika egenskaper. Det här går lite tillbaka till det som informanterna säger om den naturliga uppställningen. Även om informanterna ser ledarskapet som ett bönesvar är ändå de personer som ansågs vara ett svar på Patricks böner sådana personer som har hjälpt till och gjort mycket för församlingen. De har till exempel varit med från första början och stöttat Patrick. Patrick har inte valt några personer utanför den här bekantskapskretsen utan han har helt enkelt valt de som har varit med redan vid metodistkyrkan till ledarskapet. Ingen informant anser att någon av personerna skulle ha en gudomlig gåva på samma sätt som Patrick. I stället för karismatiska egenskaper tycks informanterna framför allt lyfta upp mer "världsliga" egenskaper såsom hjälpsamhet. Det verkar som om det skulle finnas vissa dygder som betraktas som viktiga och personer med sådana dygder har blivit en del av ledarskapet. Ödmjukhet, snällhet och hjälpsamhet är sådana egenskaper som framför allt lyfts fram.

Jag frågade informanterna om valet av ledarskap uppmärksammades på något sätt. Jag baserade frågan på de iakttagelser som jag gjorde när jag deltog på gudstjänster när jag skrev min kandidatavhandling 2016. Då åtminstone skulle alla nya medlemmar i församlingen välsignas vid scenen och jag undrade om det vid val av ledarskap gjordes samma praxis eller om det fanns någon "ceremoni" kring det. Alla informanter har inte varit med i WOF då ledarskapet uppstått så därför har inte alla likadana förutsättningar för att besvara frågan. Några informanter som varit med dock bekräftar att något liknande gjordes också vid då det nya ledarskapet tillträdde.

Maria: Jag tror att man hade en kort välsignelse, men det är alltså helt normal praxis vid söndagsgudstjänsterna. Det gör vi ännu då vi får en ny teamledare.

Informanterna anser att ledarskapet har varit exakt den samma, från Patricks tid till dagens läge. De uppger att endast en person har lämnat ledarskapet och det har varit Patricks mamma. Så det ledarskap som Patrick skapade har inte ändrats alls sedan dess. Endast några teamledare har bytts ut men inte själva ledarskapet, i alla fall om man frågar informanterna. Att just Eva och Krister kom senare bli ledare för hela WOF har också sin grund redan längre bak i tiden under den tid som Patrick var ledare. Från intervjuerna framkommer det att Patrick utnämnde dem till "lokalpastorer" då han ännu själv var

pastor. Vissa informanter menar i stället att Eva och Krister utnämndes till ”församlingens herdar.” Oberoende av namnet stämde nog informanternas uppgiftsbeskrivning om Evas och Kristers roll överens med varandra. Evas och Kristers uppgift som lokalpastorer eller som församlingens herdar var helt enkelt att upprätthålla församlingen i Karleby.

Adam: Patrick turnerade runt om i Finland Eva och Krister däremot var ett sådant par som redan hade gjort mycket för församlingen i Karleby och de turnerade inte. De hade ju också barn så av den orsaken stannade de också i Karleby. De hade också mycket förtroende bland andra och många kände dem redan så bra då de varit med så länge. Och sen är de ju som snälla och stöder andra.

Adams påstående om att Patrick turnerade mycket runt i Finland är något som delas även av de andra informanterna. Orsaken till att Eva och Krister fick uppgiften att vara lokalpastorer var enligt informanterna att Patrick reste så mycket runt omkring i Finland och predikade och grundade församlingar på andra håll så därmed skulle Eva och Krister ta hand om det lokala. Av Adams citat kan man få den uppfattningen att det är framför allt ett praktiskt val att just de utnämns till lokalpastorer. De har familj i Karleby så det är logiskt att de stannar där också och turnerar inte runt i Finland så de är därmed ett pålitligt val. Även andra informanter, i likhet med Adam, nämner att de bor med i familjen i Karleby och hur stor tillit de hade (och har än) inom församlingen. Informanten Maria menar ytterligare att valet av ett par som församlingens herdar har att göra med att två personer har stöd av varandra.

Maria: [...] De var delaktiga i allting då tidigare redan att dom hade undervisat på gudstjänsterna och dom hade gjort ett stort arbete för kyrkan redan så det var nog som ett riktigt bra och just det att det är två personer och inte bara en så de känns också lite som en.. som en trygghet liksom att dom kan också liksom stöda varandra [...]

Även om informanterna anser att orsaken till att Patrick valde Eva och Krister till församlingens herdar beror på praktiska orsaker, deras hjälpsamhet och delaktighet och att två personer kan ge varandra mer stöd funderar jag ändå om det kunde bero på att en ”nominering” av en kvinnlig pastor eller ledare skulle gå emot WOF:s värderingar. Värderingarna i WOF kan betraktas som mycket konservativa jämfört med värderingarna i dagens samhälle. WOF motsätter sig bland annat abort och homosexualitet men också kvinnopräster. Om man då tar en titt på ledarskapet så kan man märka att där finns det flera kvinnor. Därför diskuterar jag med en del av informanterna om ett pastorpar anses

mer acceptabelt än en kvinnlig pastor som herdar för församlingen. De informanter som jag diskuterar med tycks inte haka på mitt resonemang.

David: Jag har åtminstone inte märkt att man skulle se illa på det eller att man inte skulle kunna ha... jag vet inte om det betyder bara att för ingen i församlingen har ju någon officiell prästtjänst så jag vet inte liksom- för nog undervisar ju kvinnor där [i WOF] också och inte tar någon illa upp liksom...

Åtminstone David tycker att det här inte stämmer och han gör en distinktion med en officiell prästtjänst och pastorskap. Tydligt anser han att det inte är acceptabelt för en kvinna att vara präst med en teologiexamen men i stället att vara pastor och prata i en församling är det. I stället för att betona kvinnofrågan allt för mycket lyfter David och de andra informanterna upp sådana orsaker till valet av Eva och Krister som redan nämnts som att de har varit med så länge och att de arbetade så mycket för församlingen. Informanten Jakob påpekar också att både Eva och Krister predikade i WOF så det ansvaret låg inte bara hos Patrick.

När jag pratar med informanterna om Eva och Krister så lyfter flera av dem upp deras personliga karaktärsdrag som att de är snälla och hjälpsamma och andra liknande egenskaper som också sedan påverkat Patricks val av dem. Inte heller i valet av ledare har lokalpastorerna blivit valda utifrån karismatiska egenskaper utan mer betonas det som jag konstaterade om vissa ”dygder”. Även om de ses då som goda och hjälpsamma så framkommer det ändå inte att Eva och Krister skulle på något sätt ha en gudomlig gåva som skulle skilja dem från andra. Att de känner Patrick, har gjort mycket för församlingen, hållit gudstjänster och att de uppfattades helt enkelt som trevliga personer av resten av församlingen har gjort att de utnämndes till lokalpastorer eller församlingens herdar.

Patrick har helt tydligt haft det som Roy Wallis i sin teoribildning kallar för samtycke för institutionalisering. Patrick har både varit medveten om processen och samtidigt försökt utveckla den. Han har själv aktivt drivit framåt institutionaliseringen. Det märks från att han har på eget initiativ utnämnt personer till ledarskapet och att han har gett dem olika uppgifter som de ska ansvara för. Det här har gett en rollindelning inom församlingen men samtidigt betyder det här att hans makt minskar. Genom att ge ansvaret över ett område åt en annan person än han själv betyder att Patrick har varit medveten om att han har mindre befogenheter att kontrollera det området då.

Jag uppfattar att Patrick har valt den här vägen helt enkelt på grund av hans kanske en aning storskaliga planer. Han har från första början haft stora planer för församlingen och tror att han därför har behövt ett starkt ledarskap så att det här kan bli möjligt. Finland is for Jesus har varit det ledande motivet för församlingen (jag diskuterar det här mer i ett senare skede) i och med att församlingen ska bli stor och flera nya församlingar runtom landet ska grundas. Att ensam ta hand om allt skulle bli omöjligt. Speciellt med tanke på hur stor församlingen blev skulle det ha varit ologiskt att inte delegera uppgifter åt andra. På det här sättet kunde Patrick koncentrera helhjärtat på missionerandet runt Finland då han visste att någon upprätthåller församlingen där hemma. Ett starkt team har tydligt varit viktigt för honom och att han bad till Gud för ett ledarskap tyder också på det.

En annan aspekt som framkommer i Tiainens formande av ledarskapet är hur ledarskapet och de kommande ledarna fått legitimitet. De blev inte ledare på grund av sina karismatiska egenskaper utan på grund av att den karismatiska ledaren har fått ett bönesvar. Det som kan konstateras är att i princip har Patrick valt sina efterträdare då han har utnämnt Eva och Krister till lokalpastorer. Självklart är att Patrick inte har haft i tankarna att Eva och Krister är potentiella efterträdare ifall ledaren skulle avgå vid själva utnämningstillfället men det faktum att han valde dem att bli församlingsherdar hade betydelse sedan senare. Det är inte frågan om att legitimitet skulle ha fått bara för att den karismatiska ledaren har gjort ett val. Det är nog främst titeln ”församlingens herdar” som har gett den legitimiteten att både församlingen men också ledarskapet har ansett att det bästa alternativet är att Eva och Krister ska ta över hela ledarskapet.

5.2 Ledarskapet under Patrick Tiainen 2014–2017

Det finns en tydlig skillnad mellan hur informanterna ser på tiden i WOF under Patricks ledarskap jämfört med tiden under Evas och Kristers ledarskap. Den här skillnaden syns enligt informanterna både mellan det som gjordes i församlingen och mellan det hur allting i församlingen sköttes. Tiden under Patricks ledarskap kan utifrån intervjuerna bäst sammanfattas som mycket hektisk och intensiv. Den här intensiteten framkom enligt informanterna på olika sätt. Informanterna tycks betona framför allt att Patrick som pastor var själv mycket aktiv och upptagen med många saker samtidigt. Han beskrivs som en passionerad person som är dedikerad till sin mission. Informanterna menar att han hade

många järn i elden, vilket också återspeglades i verksamheten i WOF men inte alltid på så bra sätt.

En sak som informanterna framför allt lyfter upp är att Patrick under hela sitt ledarskap turnerade mycket runt om i Finland och grundade samtidigt nya cellförsamlingar på olika håll. Det här ledde till att han inte var så mycket på plats vid församlingen i Karleby.

Lukas: Jag hade på den tiden varit med i Bibelskolan, kanske i ett år ungefär, jag är inte helt säker. Men på den tiden hade Patrick varit borta väldigt länge och han reste väldigt mycket och så var han också lite sjuk ibland så jag hade inte lärt mig känna honom så bra. [...]

Lukas anser att Patricks frånvaro i resulterade i att han inte hade en någon personlig relation med Patrick. Det här är en uppfattning som han inte är ensam med om. Även några andra informanter säger att de aldrig hade en personlig relation med Patrick till skillnad från många andra i församlingen. Dessa informanter menar att Patrick var vän med flera inom församlingen men dessa informanter tycker att de aldrig kunde betrakta Patrick som en vän och att de aldrig formade en lika djup relation med honom som flera andra i församlingen gjorde. Speciellt de informanter som inte var så nära Patrick beskriver att Patrick var för dem ”bara en ledare.” På samma sätt resonerar också Sara som anser att hon fick en bättre relation med de andra i ledarskapet i stället:

Sara: Även om jag hade gått mycket i Bibelskolan [vid WOF], upplevde jag att jag inte kände honom. [...] Jag hade också känslan av att jag inte vill störa Patrick för mycket och att jag hellre går och pratar med Eva och Krister eller någon annan från ledarskapet eftersom jag upplevde att jag inte ville störa honom. [...] Jag kände mig liksom nervös för att gå in och prata med honom eftersom jag tänkte att jag stressar upp honom eller något liknande.

Saras citat ger en antydning om att ledarskapet skulle ha fått en allt större betydelse på grund av Patricks frånvaro. Från intervjuerna framkommer det att informanterna anser, oberoende om de var/är än vänner med Patrick eller inte, att så var fallet. Det är väldigt tydligt att upprätthållandet av församlingen i Karleby kom att ligga mer och mer i Evas och Kristers händer enligt informanterna. Också när jag frågar i intervjuerna om varför just Eva och Krister blev ledare efter Patrick betonar informanterna den ledande rollen de hade i församlingen i Karleby som ändå kan betraktas som ”huvudförsamlingen.” Informanterna anser helt enkelt att Patricks frånvaro förstärkte Evas och Kristers roll som

lokalpastorer eller församlingens herdar och den här rollen gör att de sedan efter Patricks avgång är självklart att Eva och Krister ska bli ledarna för församlingen.

Rut: [...] För att de var utnämnda till lokalpastorer redan tidigare så det var nog som helt naturligt. Och Eva var ju redan som anställd, att Krister jobbade som annanstans att han hade inte så synlig roll, men Eva var ju anställd av kyrkan redan och hon skötte allt administrativt för det mesta så nog var det som helt självklart att de fortsatte med det [ledarskapet].

Samtidigt som Eva och Krister upprätthöll församlingen i Karleby får jag den uppfattningen av informanterna att det uppstod en större distans till Patrick. Han uppfattades tydligt som församlingens högsta ledare men samtidigt beskrivs han av en informant att Patrick var främst ansiktet utåt på grund av att han turnerade så mycket runt i Finland. Som informanterna ser det blev det kanske mer så att Patrick gjorde sitt runt i Finland medan församlingen i Karleby gjorde sitt och utvecklades utan Patrick. Så här anser Lukas om saken:

Lukas: Det var ju någonting som hade att göra med att Patrick reste så mycket runt i Finland och besökte andra församlingar men inte hade det ju någonting med vår lokala verksamhet att göra.

Som Lukas beskriver det så hade inte turnerandet ingenting med den lokala verksamheten att göra. De vanliga församlingsmedlemmarna deltog inte i Patricks turnéer i Finland utan det var Patrick ensam som skötte om detta. Lukas menar ytterligare att det här med att grunda nya församlingar och cellgrupper är något som endast Patrick höll på med och enligt Lukas beskrivning var det Patricks vision som han försökte förverkliga. Därför kan man konstatera att det helt enkelt blev en distinktion mellan Patricks verksamhet och Karlebyförsamlingens verksamhet. Till exempel informanten Maria menar att de andra i församlingen inte alltid visste var Patrick håller hus och hon menar att av den orsaken gjorde man sitt i Karleby medan Patrick gjorde sitt vid sina turnéer.

Som jag redan tidigare nämnt beskriver informanterna att perioden under Patricks tid var mycket hektisk. När jag frågar på vilket sätt det här syntes i församlingen beskriver största delen av informanterna det som att de upplevde att det var på ett sätt ett högt tempo hela tiden. De menar att stora saker skulle hela tiden hända och att det hela tiden skulle ordnas stora konferenser och spektakulära gudstjänster. Vissa informanter lyfter också upp att en sorts press sattes på individen. Dessa informanter upplever att ett stort fokus sattes på hur en församlingsmedlem presterar sin tro. Presterandet var något som framför allt lyftes

fram under gudstjänsterna. Speciellt Adam ser kritiskt på de presterande drag som framkom under gudstjänsterna.

Adam: Alltså mycket handlade om att man skulle gå och be för andra, fasta och be dagligen. Det betonades men inte tvingades någon att göra det heller. Till exempel om man fastade i en vecka och bad för någon som sedan blev frisk så det framhövdes då mycket under gudstjänsterna. Man uppmanades också till att göra det [fasta och be].

Av alla informanter är det Adam som är tydligt den mest kritiska till Patricks ledarskap och framför allt till det presterande som han upplevde. Från Adams sida kan jag observera mer om inte argare men kanske mer missnöjda känslor än bland de andra informanterna. När jag frågar honom om Patricks ledarskap går han rakt på sak och säger strax vad han tycker medan jag uppfattar att de andra informanterna funderar en stund innan de besvarar mina frågor. Det känns som att Adam har tänkt på de här sakerna en längre tid. Han är tydligt av den åsikten att en alltför stor vikt lades på individen och hans aktioner. Han uppfattar att allt vid WOF började kretsa enbart kring vad en gjorde i sitt liv och att allt bara började handla om att prestera och att det blev det viktigaste. Han är inte ensam om de här tankarna. Också informanten Rut, som av alla informanter var den som minst reflekterar kring ledarskapsfrågor, menar att det fanns drag av presterande i ledarskapet och verksamheten under Patricks tid. Hon menar dock att hon inte personligen upplevde det som så men att hon märkte att vissa i hennes närkrets upplevde det på det sättet och menar att det är något som hon hört av andra. Men enligt sin trogna vana så går Rut inte djupare in på det här ämnet heller.

Även om andra informanter lyfter upp liknande saker som Adam har de kanske inte ett lika kritiskt förhållningssätt till saken som han har. Men det framkommer nog även av andra informanter att det hektiska församlingslivet har känts lite för betungande och tröttsamt för vissa. De nämner liknande saker som Adam som orsak till dessa känslor. Speciellt hos Sara ledde det till att hon kände sig utmattad i ett skede.

Sara: I ett skede var jag med i många olika aktiviteter vid WOF och i ett skede började jag känna mig lite utmattad [...]. Jag var med i Bibelskolan och ibland blev man bara arg på det hur det hela genomfördes för man orkade inte vakna upp varje morgon klockan 6 för att be och sedan ännu vara här [vid församlingen] ända fram till klockan 9 på kvällen varje dag och varje vecka... man fick nog en känsla av presterande i det skedet.

Sara pratar i citatet om hur hon upplevde att speciellt Bibelskolan fick henne en aning utmattad under Patricks tid. När jag frågar henne vad det var specifikt som var så tungt med Bibelskolan menar hon att dagarna i Bibelskolan var långa och möten hölls flera gånger i veckan. Enligt henne finns Bibelskolan vid WOF än idag men konceptet har efter Patrick förändrats så att det bara är några ”närstudiedagar” på en månad, vilket hon upplever är en välkommen förbättring. Sara menar också att inte bara Bibelskolan var betungade för henne och lyfter upp liknande saker som Adam att för stort fokus lades på ens prestation. Hon upplever också att det var tungt att hela tiden förbereda stora konferenser eller gudstjänster i församlingen.

En del informanter som till exempel Rut däremot menar att de visserligen är medvetna om hur en del i församlingen hade svårt att orka med allt inom församlingen men de menar att de inte själv kände på samma sätt. Till exempel informanten David förhåller sig en aning kritiskt till dessa känslor. Jag får den uppfattningen att han anser att sådana personer som inte helt fullt ut orkade med det hektiska tempot alltför mycket fokuserade sig på Patrick i stället för Gud.

David: Det här är ju någonting jag hört men jag hörde av en kompis att de hade blivit till och med deprimerade av allt vad som hände i kyrkan, men vad har det som med kyrkan att göra och vad har det med din tro att göra? [...]

Även om David har en mer kritisk ton så förnekar varken han eller någon annan av informanterna att verksamheten skulle ha varit för prestationsinriktad även om alla inte upplevt det personligen. Samtidigt som flera informanter lyfter upp hur prestationsinriktad verksamheten kunde vara vill de samtidigt betona att ingen var tvingad till att göra olika saker. Informanterna menar att det blev inga konsekvenser även om man inte aktivt deltog i gudstjänsterna, fastade eller motsvarande. De menar att ingen tittade ner på en om det inte gjordes eller att man inte fick negativa kommentarer av det.

Det som de intervjuade kanske mer tar upp som orsak till allt presterande är Patricks personlighet och karisma. Av intervjuerna kan man tydligt avläsa att Patrick var en omtyckt person, både av informanterna själva och av dem som var med i församlingen på den tiden. Även om informanterna inte kanske alltid säger det rakt ut framkommer det ändå tydligt ur intervjuerna att de genuint såg upp till Patrick och ville helt enkelt uppnå samma som han. Här menar jag inte att informanterna eller de i församlingen skulle ha

velat vara likadana predikanter som Patrick. Det är mer frågan om att vilja få en likadan kontakt med Gud som Patrick hade.

Jag kommer att diskutera det här mer senare i avhandlingen men Patrick var enligt informanterna en person som själv tyckte om att prestera och beskrivs av informanterna som målmedveten och ambitiös. Han presterade så hårt att han enligt informanterna var tydligt utbränd i slutet av sitt ledarskap. Det här är kanske det som enligt informanterna var det största problemet. Patricks egen iver att prestera återspelade sig i själva verksamheten i församlingen och Patrick hade hela tiden stora planer som ska genomföras. För att han var så omtyckt och populär ville flera göra och prestera på samma sätt som han och hoppa på samma tåg som han. Det att försöka prestera på samma sätt som Patrick i sin tur gav slutligen upphov till den här tröttheten och utmattningskänslan som flera informanter beskriver att de hade. Jag anser att jag kan konstatera att det här är ett exempel på en negativ konsekvens på karisma.

Karisma är ett svårt begrepp att ge en exakt definition på och den har olika betydelser beroende på kontexten. Även om begreppet ursprungligen definierades av Max Weber i en religiös kontext används karisman också i mer ”världsliga” sammanhang och kopplas med viss typ av karaktärsdrag som inte passar in på Webers syn på karisma. Skillnaden mellan dessa är framför allt att Weber kopplar ihop karisma med en gudomlig gåva medan den mer världsliga beskrivningen kan syfta på allt från personens sätt att tala till fysiskt avvikande utseende.

Av intervjuerna kan jag se drag av både den weberska synen på karisma och den mer ”världsliga” och populärkulturella synen på karisma. Enligt den weberska synen har Patrick en gudomlig gåva. Han ses som förmedlaren av det gudomliga eftersom det är han som får visioner från Gud som han sedan berättar vidare åt sina anhängare.

Lukas: Alltså jag är som helt övertygad om att han hade en stor kallelse. [...]

Att betrakta att någon är kallad av Gud indikerar helt tydligt på en webersk syn på karisma där personen har en ”gudomlig gåva”. Det är inte så att den vanliga lekmannen blir kallad av Gud utan enligt den här uppfattningen är det Gud som har valt förmedlaren av det gudomliga ordet. Att Lukas säger så här betyder ju också att han inte tror på det att Patrick själv skulle ha något att göra med att WOF grundades eller att Patrick blev predikant, vilket syntes redan i ett tidigare skede i avhandlingen då en informant från ledarskapet

anser att de är alla kallade av Gud och inte Patrick. Lukas ser det helt tydligt att Patrick har blivit utvald och att det är Gud som verkat genom honom. Det här också att Lukas säger att Patrick har en kallelse betyder alltså inte att Patrick skulle vara gudomlig. Han har snarare en gudomlig *gåva* men han är inte själv gudomlig på något sätt. Ingen annan informant menar heller att Patrick skulle vara gudomlig utan de betonar också hans gudomliga gåva.

Även i Saras svar kan man se en webersk uppfattning om Patricks karisma där hon går mer utförligt in på hur den här gudomliga gåvan hos Patrick syntes.

Sara: [...] Vi tittade ofta upp till honom och tänkte att han är smörjd, han är någonting stort och han vet. [...] Han avslöjade så många hemligheter för oss. Det var helt otroligt med den informationen som han hade fått av Gud.

När någon är smörjd så som Sara nämner i citatet, betyder detta att hen har blivit smörjd av den helige Anden och därmed får mod och kunskap att utföra någon uppgift. Någon kan bli smörjd med predikandets eller lärandets gåva för att nämna några exempel. (Uskonnot Suomessa). Att Sara anser att Patrick är smörjd betyder också att hon ser att Patrick har en gudomlig gåva. Men hon säger inte bara att Patrick smörjd utan han får rentav information av Gud. Att Sara pratar i citatet om ”hemligheter” betyder att Patrick får sådan information som inte de andra får. Han skiljer sig därmed från de vanliga lekmännen eftersom han har en gåva som inte de andra har. Sara säger också hur det är Patrick som är förmedlaren av den (hemliga) informationen från Gud, vilket också bevisar hur han skiljer sig från de vanliga lekmännen.

Att informanterna anser att Patrick var/är smörjd och var kallad av Gud tyder också på en annan sak. Att han i informanternas ögon betraktas som den som har kontakten med Gud betyder helt enkelt att de erkänner hans karisma. Erkännandet av karisma är enligt Weber en viktig förutsättning för karisma, eftersom karisma är något som sker i växelverkan mellan människor. En ledare kan inte vara karismatisk om inte anhängarna ger erkännande för ledaren och uppfattar att ledaren har en gåva. På samma sätt kan det här erkännandet tappas och då betraktas inte ledaren mera som karismatisk. Det som jag ändå uppfattar som intressant är att informanterna tycks uppfatta att Patrick är än kallad av Gud även om han gjorde något som enligt kyrkans lära är fel och avgick som ledare. Det här tycks inte ha påverkat informanternas syn på Patricks karisma över huvud taget utan han

uppfattas även efter allt som kallad av Gud eller att han kan ännu vara förmedlaren av det gudomliga ordet.

Rut: [...] att jag tror som nog att Patrick kan liksom lämna alla dom där dåliga sakerna och återvända och låta Gud verka genom honom [finska: palata Jumalan käyttöön].

Jag uppfattar det som att flera av informanterna inte ser det som att Patrick förlorat sin karisma eller sin gåva även om han avgått som ledare och gjort något som flera informanter beskriver som att han ”fallit i synd.” Flera informanter tycks anse att han är än kallad av Gud men att han nu genomgår en prövning. Till exempel Lukas nämner att det finns flera exempel på stora ledare som fallit i synd och konstaterar att det här är inte någonting nytt att det händer något sådant som hänt åt Patrick. Lukas tycks inte se att det skulle ha påverkat Patricks karisma eller gåva på något sätt. Dessa resonemang ger en indikation på hur stor betydelse Patrick verkligen har haft för informanterna.

Det som dock ska anmärkas är att även om Patrick betraktades som den karismatiske ledaren som får ”hemligheter från Gud” som Sara uttryckte det tidigare betyder det här inte att Patrick var den enda som kunde få kontakten med Gud. Hela WOF:s teologi går ut på att man ska forma sin personliga relation till Gud. Under gudstjänsten har det framförts att alla har möjlighet att få till exempel visioner från Gud och hur en kan lyckas med det här. Jag skulle därför påstå att Patrick har haft mer rollen som en ”mentor” i församlingen. Med hjälp av sin gåva hjälper han andra att få kontakten med Gud helt enkelt. Även om informanterna anser att han har en kallelse och får hemligheter av Gud är det felaktigt att påstå att endast Patrick skulle ha haft kontakt med Gud. Vanliga församlingsmedlemmar kan också få visioner men Patrick hjälper och inspirerar en på vägen.

Informanterna ser helt tydligt att Patrick har en gudomlig gåva men samtidigt betonar informanterna Patricks sätt att kommunicera med sin publik och sättet hur han är som predikant. Det är här den mer ”världsliga” synen på karisma kommer fram från de intervjuades svar. Patrick uppfattas som karismatisk också från hans sätt att vara. Han hade enligt flera informanter ett väldigt energiskt och kraftigt sätt att predika och han var bra på att prata inför en publik. En informant använder ordet ”drive” för att beskriva Patrick och menar att han var en person som konstant hade energin att föra saker framåt. Det är framför allt hans energi som informanterna pratar om när de pratar om Patricks karisma.

Maria: Alltså Patrick var ju väldigt energisk och det var så underbart då han hade så mycket energi. Han var liksom den där motorn, vet du, och han som uppmuntrade en att komma ur sin bekvämlighetszon. [...]

Av Marias citat får man den uppfattningen att Patricks energiska sätt har varit väldigt inspirerande och Maria framställer i citatet Patricks energi och uppmuntrande attityd som en positiv sak. Även bland de andra informanterna finns en liknande uppfattning. Patricks energi kopplas av informanterna starkt med karisma och det är tydligt att Patrick på många sätt varit inspirerande för informanterna. Men samtidigt är kanske det här energiska sättet också kopplat med den uppfattningen som vissa informanter hade att det blev helt enkelt för mycket. Även om informanterna under Patricks tid ansåg att hans energi är häftigt så medger ändå vissa informanter att det kunde förekomma överdrifter i predikan och i sättet hur det fördes fram. För vissa blev det lite för mycket.

Jakob: [...] [Patricks predikan] Utåtriktat och framfördes kanske kraftigt, rafflande. Att inte är det ju nå mer på det sättet. Att sättet har förändrats och jag tror inte att det gör något... att det kunde som förekomma överdrifter och många har kanske omedvetet upplevt det som ångestfullt, att liksom var drar man gränsen då för sådant och så där [...].

Om Patrick beskrivs som karismatisk och som den som har kontakten med det gudomliga så beskrivs Eva och Krister inte alls på samma sätt, vilket jag tidigare redan varit inne på. Det är tydligt att informanterna anser att Patrick är karismatisk och att det är på grund av hans karisma som han har blivit ledare. Däremot har inte Eva och Krister inte behövt ha likadana karismatiska egenskaper för att kunna först bli församlingens herdar och sedan ledarna för församlingen. I stället ger informanterna världsliga beskrivningar på pastorparet. Om Patrick ses som energisk och karismatisk, är Eva och Krister närmast lugna och trygga. Patrick betraktas som den med en stark och synlig personlighet men Eva och Krister beskrivs inte på samma sätt som starka och synliga personligheter. Tvärtom, när informanterna pratar om Eva och Krister betonar de mer en viss anspråkslöshet. De är inte enligt informanterna stora personligheter utan mera de trygga pelarna.

Rut: Nå jag tycker att Eva och Krister är väldigt fina människor.. de är ödmjuka och hjälpsamma och tar som emot allt som man säger åt dem. Att om det finns någon feedback så funderar de på riktigt vad de kunde göra åt saken.. jag har bara bra saker att säga om dem. [...]

Rut betonar egenskaper som hjälpsamhet och att de lyssnar som det viktigaste. Också i intervjun med Jakob kan man märka att de enligt honom representerar en sorts trygghet. Från honom kan jag även skönja en symbolik för familjen.

Jakob: [...] [Eva och Krister] Är ju ett pastorpar så de har ju ansvar för predikan, även om det finns andra som talar i kyrkan. Men enligt min personliga åsikt så representerar de andlig mor och far. [...]

Informanterna menar att Patricks personliga problem började inverka negativt på hans ledarskap innan han slutligen lämnade församlingen. Hans problem i det personliga livet gick enligt informanterna inte obemärkt förbi församlingsmedlemmarna. Informanterna menar att det syntes allt tydligare att Patrick inte på grund av sina problem kunde sköta församlingen så bra. Flera av informanterna nämner speciellt Patricks utbrändhet som blev allt tydligare för medlemmarna och att det påverkade stort Patricks arbete. För vissa informanter ledde det till att de kände sig tvungna att ingripa och rentav pratade med ledarskapet om saken.

Ester: Jag sa åt [en person] att jag inte kan vara tyst längre och jag sa åt [personen] att jag ska gå till kansliet och prata med dem [ledarskapet]. Jag sa åt dem "hör ni, han blir ju utbränd!" [...]. Jag sa åt dem att de måste sätta honom på semester, att det bara som blir inte något av det här, att han blir ju utmattad!

Utbrändheten som Ester beskriver i citatet ovan kom enligt informanterna fram på olika sätt: Patrick var ständigt trött och detta märktes framför allt på hans fysiska utseende. Han var också sjuk mycket och var sjukledig ett antal gånger. Det här var enligt informanterna en orsak till hans frekventa frånvaro utöver turnerandet. Vissa menar att även kontakten med ledarskapet och med församlingen överlag minskade drastiskt. Det här hade en negativ inverkan på församlingen. Det här säger bland annat Maria:

Maria: Han var som person kanske... ja, han gjorde ju lite som han själv ville ibland och lyssnade inte på andras råd kanske så jätte mycket.

Det här som Maria beskriver hur Patrick inte i ett skede lyssnade så mycket på ledarskapet och församlingen ledde till att han enligt många inte gjorde så bra beslut i slutet och ledarskapet var tvungen att ingripa i de beslut som Patrick gjorde. När kontakten med församlingen och ledarskapet minskade anser en del av informanterna att Patrick alltmer började köra sitt eget race. Adam tar upp några exempel på saker som Patrick gjorde.

Adam: Nå grejen var ju den att innan allt kom till allas kännedom så var Patrick tydligt utbränd som ledarskapet ingrep då i. De förbjöd honom att turnera och sade att han ska vila. En annan sak som han kanske kunde göra att han ville köpa något till vår WOF-shop¹ som ingen annan ville och då ingrep ledarskapet också. Men eftersom han var populär var han också ledare.

Av Adams svar kan man bedöma att det inte var frågan om så stora beslut som Patrick gjorde självständigt utan att konsultera ledarskapet. Det var främst frågan om att han kunde skaffa något till församlingen som inte kanske betraktades så nödvändigt av resten av församlingen. Adam nämner hur han kunde köpa något till WOF-shopen medan en annan informant lyfter upp till exempel att Patrick kunde välja hurdan print skulle sättas på T-tröjorna utan att fråga någon annans åsikt. Även om Adam säger att ledarskapet förbjöd honom att turnera i Finland säger några informanter att han kunde göra det ändå och köra i väg till exempel till Helsingfors för att turnera.

Men även om dessa kanske inte verkar som så stora problem och så stora beslut som Patrick gjorde är dessa kanske mer en indikation på ett annat problem som en del av informanterna tar upp, nämligen det på vilket sätt makten koncentrerades i församlingen. Informanterna är eniga om att makten under Patricks tid koncentrerades till honom eller bara till några få personer i ledarskapet.

Adam: [...] Att det har som förändrats att hur man leder, vem leder och hur så att säga makten är fördelad. Så det förändrades mycket. Tidigare var det så att allt beslutsfattande låg på en eller några personer men nu är det ju så att alla är med i allting.

Det som Adam menar i citatet ovan är att under Patricks tid hade inte församlingsmedlemmarna så mycket att säga i beslutsfattandet. Även om det fanns ett ledarskap och team samt Eva och Krister som medverkade hade Patrick i sista hand det slutliga ordet. Det här tas också upp av andra informanter än bara Adam och de menar att det inte fanns en ordentlig konsultation och diskussion mellan församlingsmedlemmarna och sen ledaren, ledarskapet och teamen. Det fanns helt enkelt en avsaknad av att man kunde som församlingsmedlem påverka verksamheten och Patrick gjorde sina beslut utan att diskutera församlingens angelägenheter med andra. Trots att det här är något som framkommer bland alla informanter förhåller de sig kanske en aning olika till saken. Vissa

---

¹ WOF-shopen är en liten affär vid församlingen där man säljer t.ex. T-tröjor, mössor och andra prylar med WOF:s "logo."

är en aning mer kritiska medan andra konstaterar det mer som ett faktum och ser det kanske inte som ett stort problem.

På ett sätt kan informanternas syn på ledarskapet anses vara lite tvetydigt. Även om informanterna betonar hur viktig roll Eva och Krister hade som lokalpastorer i Karleby och anser att det var de som sist och slutligen har tagit hand om församlingen i Karleby så samtidigt ses ändå Patrick som den som hade mest makt och det slutliga ordet i allt. Så på ett sätt går informanternas utsagor en aning emot varandra. Jag tycker därför det är en intressant synvinkel som Adam kommer fram med gällande varför Patrick fick så mycket makt i församlingen. I hans resonemang är det möjligt att igen urskilja hur stor roll Patricks karisma egentligen hade.

Adam: [...] Att Patrick hade ju så mycket makt, eftersom folk gav det åt honom helt enkelt därför för att de tyckte om honom. Om han sade någonting så blev det också gjort. Jag tror inte att det nödvändigtvis skulle ha berott på själviska motiv eller för att han skulle ha gjort något fel utan det var främst på grund av att om han gjorde något så ville andra också göra samma sak som han.

Anledningen till att Patrick sist och slutligen kunde bestämma så mycket i församlingen har säkerligen berott på det som Adam konstaterar att folk gav honom makt eftersom de tyckte om honom. Kanske det har inom församlingen omedvetet varit viktigt att få just Patricks synvinkel och ge honom sista ordet då det har varit frågan om några beslut i församlingen. Informanterna betraktar ändå WOF som hans initiativ och därför tror jag att det har lätt uppstått tankesättet att det är Patrick som bestämmer. Av informanterna får jag inte den uppfattningen att Patrick bestämt så mycket för att han vill ha kontroll utan jag anser att det som Adam resonerar ger en bra förklaring till maktkoncentrationen i församlingen.

Sammanfattningsvis kan man säga att tiden under Patricks ledarskap på många sätt har varit viktig för informanterna, även om informanterna lyfter upp olika problem också som fanns under Patricks ledarskap. Jag tror ändå att det är lättare för informanterna så här retrospektivt lyfta upp olika problem med Patricks ledarskap. Jag har svårt att tro att samma saker skulle ha kommit upp om jag skulle ha intervjuat informanterna ännu då Patrick var ledare. Åtminstone skulle de troligtvis inte ha framkommit på samma sätt som de gjort nu. Informanterna har ändå varit tvungna att omvärdera sin relation och förhållning till den karismatiske ledaren efter hans avgång och då har det troligen också

varit lättare att se på hans ledarskap från andra perspektiv också. Patricks avgång och det som han gjorde har varit en svår sak för flera. Då församlingen har fortsatt utan honom har informanterna varit tvungna att se om vad församlingen egentligen går ut på och hur församlingen ser ut utan sin ledare.

Oberoende de brister som uppkom under Patricks ledarskap har perioden under hans tid ändå varit betydelsefull för informanterna. Han har varit onekligen respekterad och omtyckt och han har nog satt sin prägel på informanterna. Han har varit en viktig mentor på vägen och även om han inte är ledare mer bestrider inte informanterna hans gudomliga gåva. Patricks roll i WOF har varit stort och under hans tid har församlingen också gått mycket framåt genom att ett ledarskap uppstått, församlingen har fått sina egna lokaler, antalet medlemmar vuxit och budskapet blivit tydligt. Patrick har helt enkelt varit viktig för många och är kanske det än idag.

5.3 Ledarskapet under Eva och Krister 2017-

Att Patrick Tiainen plötsligt avgick under våren 2017 var en överraskning för många. I mars meddelade WOF i ett inlägg på församlingens Facebook-sida att Patrick är sjukskriven på obestämd tid och att Eva och Krister tar över ledarskapet i WOF. Ingen orsak för sjukskrivningen angavs. I maj 2017 publicerade Patrick ett långt inlägg på Facebook där han berättade om hur han varit otrogen, blivit utbränd, varit med om en förödande bilolycka och att han är homosexuell. Dessa hade varit orsaken till hans tidigare sjukskrivning. I samma inlägg skrev Patrick att han avgår som pastor vid WOF och att Eva och Krister fortsätter med ledarskapet. Även WOF informerade i ett kort inlägg om Patricks avgång på Facebook och Evas och Kristers fortsatta ledarskap. För informanterna var händelsen en chock och de menar att det uppstod funderingar kring om hela församlingen kommer att sluta.

Adam: [...] Att det som jag framför allt tänkte då var att kommer alla andra att lämna församlingen? Att minskar medlemsantalet i församlingen så mycket att det inte är någon vits att upprätthålla den? Att nog märkte man ju att vissa var så chockade att de lämnade, att de ville sluta och gå någonstans annanstans så klart att man började tänka ifall fenomenet utvidgar sig och ifall allt det här slutar på grund av det [...].

Som Adam beskriver så var den första reaktionen efter nyheten en oro över att hela WOF kommer att upplösas och att flera i församlingen bestämmer sig för att avgå. Även om det här var ett orosmoment i församlingen så tycks informanterna själva inte ange att de funderade på sådant. Det är endast en informant som medger att hen funderade själv på att lämna församlingen. Resten av informanterna har inte haft sådana tankar eller åtminstone medger inte att de skulle ha funderat på att avgå från WOF. Men för informanten Rut blev det en paus på några månader.

Rut: Nå jag var djupt sårad och länge tänkte jag att jag aldrig kan förlåta honom [...] att liksom min tro hade ganska långt baserat sig på det som Patrick hade förkunnat här i församlingen [...] jo, jag tänkte nog att det är helt onödigt att gå här mer... så jag hade en period på några månader då jag inte kom till församlingen [...].

För Rut var Patricks avgång någonting som fick henne att tvivla på sin tro och sin framtid i församlingen. Däremot Lukas reflekterar kring Patricks avgång mer att det var ett måste med tanke på omständigheterna.

Lukas: Ja, nå han måsta ju lämna, eftersom han levde ett dubbelliv den sista tiden, så det va ju inte på det sättet någonting... [...] men om du är pastor och talar om någonting så inte kan du leva ett dubbelliv, så det va ju ganska klart—men nog är det ju oerhört tragiskt [...] folk kan vara jätte attackerade—att nog vet vi ju alla att han hade jätte många emot sig, att det va ju många som attackerade honom och smutskasta honom och säkert så var det en andlig kamp som ingen annan vet om än han själv [...].

Nyheten om Patricks avgång informerades enligt de intervjuade under en gudstjänst av ledarskapet och där berättade de om det som hade hänt för hela församlingen. Samtidigt berättades för församlingen att Eva och Krister kommer att fortsätta som ledare framöver.

Sara: Jag tycker att ledarskapet tog jättebra itu med saken att de liksom berättade nyheten åt alla medlemmar innan vi hörde den från någonstans annanstans.. och de tog det upp på ett sådant sätt att ingen blir sårad men att de ändå berättade sanningen och hur allt står till och förstorade inte saken. De sa liksom "okej, nu är allt så här, ingen panik, vi fortsätter." [...] Klart att våra gudstjänster for liksom bakåt ett steg och det var tungt och så och så vi tog det lite lättare [med gudstjänsterna] en tid.

Sättet hur Sara beskriver den här gudstjänsten är att det kan liknas närmast med ett ”krismöte.” Hon menar ytterligare att det här efterföljdes av en period där allt extra i princip lades på is och församlingen koncentrerade sig bara på att gå igenom händelsen.

Sara: [...]Nå ööh som till exempel under olika tal på gudstjänsterna så några söndagar så fokuserade vi bara på att gå igenom händelsen att vi gick liksom inte för snabbt framåt efter det hela [...] och speciellt då vi hade ett informationstillfälle [tiedoitustilaisuus] så fick vi fråga vad som helst och de svarade ärligt på våra frågor så vi fick liksom svar på allt [...]

Det framkommer inte från intervjuerna att gudstjänsterna efter Patricks avgång skulle ha varit några tillfällen där nya ledare väljs. Det som kommer fram från intervjuerna däremot är att valet av nya ledare inte var på något sätt något som församlingsmedlemmarna kunde medverka i. Det har alltså inte ordnats till exempel en omröstning eller en diskussion med församlingsmedlemmarna om vem eller vilka ska ta över ledarskapet över huvud taget utan dessa gudstjänster efter Patricks avgång var enligt informanterna endast informativa tillfällen där det berättats att Eva och Krister tar över ledarskapet. Informanterna menar att det är ledarskapet tillsammans som kommit överens om att Eva och Krister blir ledare. Jag har redan tidigare i avhandlingen nämnt att Eva och Krister blev pastorerna för WOF på grund av att de tidigare varit församlingens herdar och tagit redan hand om det administrativa så de sågs som ett logiskt val. När jag frågar informanterna om varför just Eva och Krister blev pastorer så betonar informanterna framför allt deras roll som lokalpastorer.

Jakob: Alltså jag tror – jag hade ju gått vid WOF lite mindre ännu vid den tidpunkten- men att Eva och Krister har ju ganska snabbt tagit över ansvaret eftersom de redan tog hand om så mycket. [...]

Jakob ser det som logiskt att Eva och Krister kommer att ta över och fortsätta med ansvaret eftersom de redan haft det sedan tidigare. Jag har redan tidigare i avhandlingen gått igenom Evas och Kristers roll som lokalpastorer och på hur informanterna betraktar dem så därför går jag inte djupare in på varför de valdes som ledare. Men det som kan konstateras är att WOF har fått snabbt nya ledare. Det har alltså inte uppstått en period där man inte vet riktigt vem det är som håller i trådarna. Av allt att döma har Eva och Krister haft församlingens tillit redan innan de blev ledare. Informanterna har beskrivit dem som hjälpsamma, snälla och trygga vilket tyder på att de har lätt kunnat acceptera pastorparet som de nya ledarna efter Patricks avgång. De har också haft en stor roll vid

upprätthållandet av församlingen i Karleby och av den orsaken har de kunnat erkänna dem som ledarna.

Det som jag kan skönja från intervjuerna är att Patricks avgång ledde till att synen på hur informanterna ser på ledarskapet har förändrats. När informanterna jämför Patrick med Eva och Krister kan man märka att de ser en skillnad i vilken är ledarens roll. Så här tänker till exempel Maria:

Maria: Först kändes det som en chock och först kändes det som om man var lite övergiven. Men sen då jag började mer tänka på det så är de egentligen inte ingen skillnad vem det är som leder den här församlingen för att vi är ju här för Gud. [...]

Maria konstaterar att det är ingen skillnad vem som leder kyrkan. Det här är en uppfattning som jag får från informanterna överlag. Det känns som om ledarrollen har blivit en aning ”opersonlig.” När informanterna pratar om Patrick är det tydligt att de ser honom som den som ska inspirera och motivera och visa vägen åt andra och vara den där ”mentorn” för medlemmarna. När informanterna pratar om Eva och Krister kommer det däremot fram saker som att de tar hand om det administrativa eller att de tar det slutliga beslutet vad berör olika anskaffningar för församlingen. Eva och Kristers roll är också att ordna gudstjänster och andra liknande saker och se till att det praktiska funkar. Informanterna anser inte att pastorparet skulle ha en likadan roll i den andliga ledningen som Patrick hade. Även om deras predikningar framställs som viktiga så är det inte ändå på samma sätt då de pratar om Patrick. Men informanterna ser det mycket mer som att Eva och Krister samverkar med teamen och de andra i ledarskapet och att de har kanske mer en symbolisk roll än egentligt ledarskap. Det visar också Davids citat.

David: [...] Jo, dom finns ju där och någon måste ju leda det också, men dom är inte på det viset tydliga att som Patrick var. [...] Jo, Eva finns ju där, men det är ju någon som måste hålla i trådarna, men där finns Marica, där finns Siv, och där finns Krister... det finns många andra som på sätt och vis håller i trådarna [...].

Jag frågar informanterna om verksamheten i WOF har förändrats efter Patricks avgång. Enligt de iakttagelser jag gjort på basis av det som finns på sociala medier har verksamheten tonats ned och det här är någonting jag påpekar åt informanterna. Jag har fått den uppfattningen att församlingen inte har samma behov av att ha en lika synlig roll på samma sätt som förr och min bedömning är att WOF har ändrat på sin stil. Informanterna bekräftar de iakttagelser som jag gjort. Som en allmän uppfattning tycker

informerarna att själva kärnan i hela verksamheten är det samma. Med det syftar informanterna framför allt på den teologiska biten och menar att det som WOF enligt Patrick grundar sig på är det samma. De lyfter upp den konservativa Bibelsynen och identiteten i Gud och Jesus som viktiga, men nämner också saker som hoppandet och dansandet under gudstjänsterna. Men de håller med om mig att själva stilen hur allting utförs har nog förändrats.

Speciellt de informanter som tog mer upp det här med det hektiska tempot i både själva stilen och med verksamheten och som upplevde det som jobbigt anser att det har blivit helt tydligt lugnare. Informanten Sara som kände sig ett tag en aning utmattad fäster sin uppmärksamhet speciellt på just det här.

Sara: [...] Att verksamheten har nog liksom lugnat ner sig, till exempel har vi inte hela tiden stora konferenser eller behov av att visa att allt skulle vara stort eller att vi skulle sträva efter något sådant. Såklart att det händer ibland men inte lika ofta. [...]

Sara anser att tempot blivit lugnare på det sättet att WOF ordnar mindre stora konferenser som kräver mycket förberedelse. Hon tycker att tidigare koncentrerades det för mycket på hur mäktig församlingen verkar utåt och tycker att nästan varje gudstjänst skulle vara ett spektakel. Hon konstaterar ändå i citatet att det händer ibland även idag men det som Sara framför allt ser som skillnaden är att stora konferenserna som ordnas nu ordnas mer för ett visst syfte och inte bara för sakens skull eller för att ge ett intryck av att församlingen är någonting stort. Hon fortsätter vidare och det framkommer hur hon inte känner likadan press som förut:

Sara: Nu har vi mer den tanken att du inte behöver vara med i allt, du kan bara lyssna den här söndagen, du behöver inte göra något; om du inte till exempel kan texterna till låtarna så det är helt okej, ingen störs av det om du inte kan låttexterna.

Även andra informanter kommer med liknande tankar som Sara. De andra informanterna tycker också att verksamheten har lugnat ner och de lyfter även upp att stilen på gudstjänsterna har ändrats. Gudstjänsterna under Patricks tid kunde vara pompösa och predikan präglades av hoppande och ropande på scenen. Speciellt Patrick hade en mycket energisk stil då han predikade. Informanten Adam anser att den största förändringen är att predikan inte har en likadan roll som förut.

Adam: Förr var predikan höjdpunkten för gudstjänsten. Alla väntade bara på det. Och den som predikade var som i princip huvudkaraktären där [på scenen]. Motiverande, nu mer undervisande. [...] Men tidigare så betonade man presterande i läran och en stark fokus lades på individen.

Adam är den av informanterna som speciellt tar upp hur stor fokus på ens prestationer det lades under Patricks tid i predikningarna och det är något som han håller sig kritiskt till. Han säger i citatet hur tidigare predikornas syfte var att motivera församlingsmedlemmarna att gå och be och fasta eller att evangelisera på gatorna. Nu tycker han att predikorna är mer teologiska och att syftet är att gå djupare in i Bibeltexterna. Det här hänger ihop lite med det som informanterna säger hur gudstjänsternas stil har ändrats. Själva stilen har förändrats genom att gudstjänsterna är småskaligare. Samtidigt har innehållet i gudstjänsterna genomgått en slags förändring. Att det har blivit mindre drag av presterande har enligt många informanter varit en bra sak, speciellt för de som kände sig utmattade.

Från Adams citat får man den uppfattningen att det kunde finnas andra än bara Patrick som predikade. Det här stämmer enligt informanterna. Även om Patrick var den som var pastorn i församlingen så var det inte endast han som höll predikan. Även Eva och Krister hade regelbundet sin predikan och det kunde också andra i församlingen ha. Ibland kunde WOF ha en gäst utanför församlingen som kunde hålla en gudstjänst i WOF. Det här är någonting som tillämpas även idag så det är någonting som informanterna menar inte har förändrats.

Att predikans roll har minskat är enligt informanterna kopplat också med en annan förändring. I och med att Patrick har lämnat församlingen upplever informanterna att verksamheten är inte lika personcentrerat som den var tidigare. Det här syntes på två sätt. För det första kommer fram speciellt det som Adam säger om att då fokuset ligger mindre på predikan så finns det inte en likadan personcentrering heller i församlingen. När predikan hade en större roll, betydde det samtidigt att även predikanten fick mer uppmärksamhet och att det fanns en förväntning på att hen också tar en stor roll. För det andra menar informanterna att ett problem som tidigare fanns var att WOF bara kopplades av andra, både utanför men också av vissa innanför församlingen, med Patrick Tiainen. Det är tydligt att informanterna upplever att det blev helt enkelt så att mycket kring WOF kretsade bara kring Patrick och att WOF hade stämpeln som Patricks församling.

Adam: Tidigare kretsade det bara kring Patricks vision, Patricks kallelse och hur Gud har pratat till Patrick. Allt var bara om hans tal, hans predikan. [...] Det var i början lite problematiskt, eftersom varje gång jag nämnde att jag kommer från WOF var reaktionen: "Aj du menar den där Patrick Tiainens församling?"

Även informanten Maria kommer med ett liknande resonemang. Hon menar att även om församlingen hade andra predikanter än Patrick så var det ändå just Patricks predikan som alla ville lyssna på och som fick all uppmärksamhet. Hon kanske ser det som att flera brukade betrakta just Patricks predikan som den "riktiga" predikan.

Maria: Alltså det var lite han som var i den där spotlighten. Det var jättemycket folk som kom jämfört med om det skulle ha varit någon annan från kyrkan som undervisat. [...] Att man märker då man jämför när Patrick var här så var det ganska mycket fast på att det var just Patrick som undervisade.

När informanterna pratar om den här Patrick-centreringen anser jag att man kan skönja en kritik riktad mot de som tidigare varit med i församlingen men som sedan lämnat i samband med Patricks avgång. Här kommer upp det tankesättet som jag tidigare nämnde om att det finns ett "vi mot dom"-tänkande. Jag tycker att det blir ganska tydligt att informanterna anser att de är de "riktiga troende" som är på riktigt med i församlingen på grund av Gud och inte på grund av Patrick. De ser det som att de som lämnat församlingen har bara varit med i WOF på grund av Patricks karisma men inte på grund av tron. Informanterna betonar vid flera tillfällen under intervjuernas gång hur de är kallade av Gud och uppfattar att de hela tiden följt Guds kall i stället för Patrick. Lukas till exempel ser på saken enligt följande:

Lukas: [...]det var jätte ledsamt för det var ju mycket folk som lämna församlingen... och ibland såna som man tänkte att man tror att de här människorna som skulle som stå på egna ben och inte bara vara här beroende på Patrick och vad han säger, att av vissa så visst man att okej, att de kommer och går—att man ser ju att det finns alltid en grupp i varje församling som kommer när de börjar se att det händer något eller då det händer något mera andligt, men nog fanns det sådana också som så där uppriktigt förvåna att de skulle flytta på grund av något sånt här [...].

Jag får den uppfattningen att Lukas är ganska upprörd när han berättar om sin förvåning om hur vissa lämnat församlingen efter Patricks avgång. I det som Lukas säger så kommer det tydligt fram att han ser det som att vissa inte har en så stark övertygelse utan lämnar

församlingen strax då det inte är lika roligt längre. Han anser också att han, och inte de andra i församlingen för den delen heller, inte hör till den där gruppen som kommer med i en församling då det är roligt och intressant utan han ser att han har en stark personlig tro och kommer med på grund av den starka tron. Men jag anser att den här uppfattningen är något som förstärker ”vi”-känslan i WOF och har stärkt sammanhållningen i församlingen. När informanterna pratar om WOF så uppfattar jag att de gärna vill framhäva att ”vi” är på ett visst sätt. Flera betonar hur ”vi” är kallade av Gud men samtidigt så menar informanterna att WOF har ett dåligt rykte och att ”de där andra” församlingarna ser ner på dem. Adam, som tidigare nämnde hur WOF bara kopplades med Patrick Tiainen, anser att det är svårt att träffa nya människor eftersom de är misstänksamma mot någon som kommer från WOF. Lukas däremot anser att WOF har även journalister emot sig.

Lukas: [...] nog skriver de ju jätte fult om oss. Alltså just som sådant att det här är inte godkännande journalistik till exempel. Ingen säger att vi är en sekt men sen så kan det i samma artikel ha vad en sektexpertis säger och så här utan att säga att det här är en artikel som handlar om oss utan att säga att de handlar om oss. [...]

Uppfattningarna som Lukas har är något som delas även av de andra informanterna. Att informanterna upplever att alla runtomkring tänker illa om WOF förstärker den här ”vi mot dom”-uppfattningen som jag får. Jag menar inte att de inom WOF skulle vara fientligt inställd till andra grupper men det känns som om det finns en enhetlig uppfattning om att ”de där andra” inte förstår ”oss” och har en fel uppfattning om ”oss.”

Att det är nu två personer som leder församlingen är enligt flera informanter ett medvetet val och flera har den åsikten att församlingen är starkare med två ledare i stället för en. Till exempel Jakob är en av dem som tänker så.

Jakob: Jag tror att det är ett medvetet val och att det har haft en helande betydelse. På detta sätt kulmineras inte allting igen på en enda person och så att man inte igen börjar följa noggrant en person och tänka på gör han nu rätt eller fel. Det här tror jag är orsaken till att varför man har valt två personer som ledarna för hela församlingen [...].

Det här med som Jakob säger om att man inte vill att WOF blir igen starkt personcentrerat är någonting som även flera andra informanter lyfter upp. Informanterna menar att man helt enkelt inte vill att det händer igen på samma sätt som det händer under Tiainen att

för mycket fokus läggs endast på en person utan själva tron ska få mer utrymme än tidigare. Flera informanter lyfter upp att nu vill de i WOF att fler personer får utrymme under gudstjänsterna. Informanten Sara däremot som kände sig utmattad i ett skede anser att två ledare har valts för att undvika att det blir för mycket presterande igen. Hon har sina egna upplevelser i minnet men påpekar också att Patrick själv blev utbränd i slutet av sitt ledarskap. Därför anser hon att ett pastorpar har stöd av varandra och på detta sätt kan de bättre dela på ansvaret mellan fler personer i stället för att en person har ensam för mycket ansvar. Sara är övertygad om att WOF vill undvika att fler utbrändhetsfall uppkommer inom församlingen.

En av de kanske största förändringarna jämfört med Patricks församling som informanterna kommer fram med är att WOF har nu blivit en "lokalförsamling" i Karleby. Enligt Patricks vision "Finland is for Jesus" var syftet med hans turnerande i Finland att grunda nya WOF-församlingar på flera håll i Finland och göra WOF till något stort. Han grundade inte bara församlingar utan små WOF-cellgrupper också. Tanken med cellgrupperna var att de ska växa och sedan bli församlingar i andra städer. Efter Patricks avgång slutade dock största delen av cellgrupperna och församlingarna snabbt med sin verksamhet. När församlingarna och cellgrupperna grundade av Patrick slutade menar informanterna att då slutade också turnerandet i Finland och grundandet av nya församlingar. Informanterna är enhälliga då de säger att dagens WOF koncentrerar sig nuförtiden bara på Karleby. Sara säger följande om fokuset på det lokala:

Sara: Jag tycker vi har utvecklats mycket tillsammans, eftersom Patrick gick runt i Finland så mycket så han var inte stationerad just här i Karleby så nu har vi i stället fokuserat på lokalförsamlingen och endast på verksamheten här. [...]

Ur Saras citat får jag den uppfattningen att nu då det inte finns någon som tar ansvaret för att turnera runt i Finland så har de valt att fokusera på Karleby i stället. Så där allmänt tycks informanterna se att Patrick hade på ett sätt rollen att fungera som ansiktet utåt och forma kontakterna i Finland. Patrick betraktas av informanterna som både karismatiskt och socialt kompetent så det var på ett sätt logiskt också att Patrick är ansvarig för det. När församlingen saknar en sådan person så har fokuset blivit den lokala församlingen i stället. Som informanten Lukas påpekar så handlar det inte bara om avsaknad av en karismatisk person. Han påpekar att arbetet med nya församlingar är krävande och kräver mycket tid och resurser. Eva och Krister hade ju blivit församlingens herdar just på grund

av att det att de kommer att stanna i Karleby och kommer inte att turnera runt i Finland. Lukas menar också att på grund av Patricks popularitet var det lättare att forma kontakter på andra håll:

Lukas: [...] Tidigare fanns det folk inom vår församling som verkade tillsammans med oss och de ville starta en församling. Men, ja... det kräver ju jätte mycket att ha en församling någonstans och på något sätt måste man ha kontakt och besöka dem och veta vad de undervisar.

Lukas menar i praktiken att det var lätt med en karismatisk ledare på det sättet för att folk helt enkelt uttryckte sitt intresse vilket underlättade grundandet av nya cellgrupper och församlingar. Han tar framför allt upp frågan om resurser och hur tidskrävande det ändå är. Lukas säger att det krävs att moderförsamlingen besöker de nya församlingarna för att se vad de undervisar. Några informanter lyfter upp att ett problem med de nya församlingarna som Patrick grundade var att de började ha sina egna läror och teologi och bröt därmed med WOF. Att se till att sådant inte händer på nytt kräver resurser. När Lukas pratar om resurser så syftar han inte bara på tiden som en resurs utan nämner även de ekonomiska resurserna. Flera informanter menar att i och med Patricks avgång har de ekonomiska donationerna utanför den egna församlingen minskat avsevärt. Tidigare kunde folk utanför församlingen donera pengar bara på grund av Patricks popularitet men det här har helt och hållet uteblivit. Ett problem verkar det här ändå inte vara.

Maria: [...] Förstås att han var ju så karismatisk och man fick hjälp från alla håll och kanter, nu är det inte på samma sätt, vi klarar oss helt bra och det är i alla fall inte för mig någon orosfaktor.

Det som kan konstateras är att de minskade resurserna men också avsaknaden av den karismatiske ledaren har lett till att församlingen WOF är nu en lokalförsamling i stället. I samband med att WOF har blivit en lokalförsamling ser informanterna också att församlingens karaktär har förändrats. När informanterna beskriver dagens WOF använder flera av dem begreppet ”andligt centrum” för att beskriva WOF. Sara beskriver det enligt följande:

Sara: [...] Jag tycker att det är skönt att WOF har nu blivit ett slags andligt centrum där människor kan komma och motta [Gud och Jesus] och sedan gå vidare [...].

Jag får det intrycket att uttrycket ”andligt centrum” som informanterna använder sig av är enligt deras beskrivning ett ställe där alla troende kan samlas eller att det är ett ställe

där vem som helst kan finna Jesus. Vad Sara menar med att motta Gud och Jesus är att WOF:s roll är att vara ett ställe där en kan hitta sin relation till Gud. Flera av informanterna menar att det är ingen skillnad med ens religiösa bakgrund utan viktigaste är att en får höra vem Gud och Jesus är.

Adam: Det är ingen skillnad om det är frågan om en katolik, pingstvän, lutheran eller varför inte muslim som kommer hit men det som är viktigt för oss är att de som kommer hit hittar sin relation till Gud, hittar sin relation till Jesus och blir frälsta [...].

Den missionerande tanken i WOF har därmed lämnat i skymundan och WOF är numera kanske en samlingsplats. Informanterna tycks mera betona samarbetet med andra församlingar som viktigt och bara att komma i kontakt med andra troende i stället för att se WOF som en församling som hittas i alla finländska städer. I Saras tidigare citat säger hon att ”komma och motta [Gud och Jesus] och sedan gå vidare.” Informanterna tycks mer betrakta det som att WOF:s roll är att visa vägen till Gud och Jesus och att sedan kan en fortsätta och växa i sin personliga tro rentav i en annan församling.

Att WOF är i stället en lokalförsamling i Karleby och att i församlingen strävas inte mer efter nya församlingar och cellgrupper går kanske en aning emot den stora visionen som Patrick hade, nämligen ”Finland is for Jesus.” Det här var en slags ”slogan” som ständigt användes under Patricks tid. Jag har i min kandidatavhandling skrivit om detta och enligt Patricks mening var syftet med ”Finland is for Jesus” att Finland skulle förberedas för Jesus snara återkomst. Det handlar alltså om att få en väckelse i hela Finland. Det här målet ska nås genom stark evangelisering så att alla som inte ännu kommit i kontakt med Gud kommer att bli det. Orsaken till Patricks turnerande i Finland och grundande av nya församlingar var just att få till stånd en stor väckelse i hela Finland. Det här med ”Finland is for Jesus” är också starkt kopplat med det som jag skrev om hur det förr publicerades videon av evangelisering och helande till exempel på Facebook. Dessa fungerade på ett sätt som ”bevis” på att Jesus andra återkomst är nära.

Jag går givetvis in på en diskussion om Finland is for Jesus med informanterna eftersom jag av de sociala medierna får uppfattningen att det inte mera är en del av dagens WOF. Informanterna håller inte helt med om det att det inte skulle vara en del av dagens WOF. De anser nog att tanken om ”Finland is for Jesus” har inte helt glömts bort även om flera av dem medger att det har nog tonats ned avsevärt och att det inte är synligt alls på samma sätt som det var förr. Informanterna tycks betrakta Finland is for Jesus som ett mål som

finns där i bakgrunden men metoden är annorlunda. Adam tar till exempel upp att evangeliserandet inte har lika stor roll som den hade förr.

Adam: Evangeliserandet har nog minskat och den skalan som den blev förr gjord på har nog minskat. De som förr gjorde det och som skulle vilja göra det har minskat... förr var det på det sättet att Patrick var som den där drivkraften och fick alla gå med på det för den orsaken och alla bara gick med på det och följde honom. Jag tror att nu då det finns ingen som driver detta så var och en borde göra ett beslut och bara gå ut och göra det. [...] Att evangelisera är inte längre så organiserat eller något som vi skulle göra varje vecka utan jag tror att vi koncentrerar oss i en större skala på olika områden än bara på en sak.

Adam menar att speciellt Patricks avgång har gjort att evangeliserandet har minskat eftersom det inte finns någon som tar initiativet för det på samma sätt som Patrick. Lukas däremot ser kopplingen med betoningen på lokalförsamlingen i Karleby.

Lukas: Jo, Finland is for Jesus är viktigt men det har inte varit vår första prioritet. Att vår största prioritet har nog säkert hittills varit att stärka lokalförsamlingen och stärka familjen. Vi var ju ändå som så pass sårade som församling att inte kunde vi gå ut och bygga nya församlingar eller resa upp andra utan vi var nog tvungna att ta hand om de människor som vi hade här. [...].

Lukas säger i citatet att största prioritet är att ta hand om familjen. Det kan betraktas som om WOF har i tiden efter Tiainens avgång framför allt värvat om de som stannat i församlingen. Som Lukas påpekar så har hela händelsen varit sårande för församlingen så de har hamnat att prioritera om det som görs och inte köra precis som förr. Kanske man kan se det som att det är i dagens läge mer frågan om en "Karleby is for Jesus": att det är helt enkelt viktigt att bygga en stark *lokal*församling eller ett andligt centrum där det finns ett starkt samarbete församlingarna emellan och att man når människorna i trakten. Det kan tolkas som att man mer försöker bygga upp en stark gemenskap i trakten i stället för en storförsamling och nå till alla kanter.

En annan skillnad mellan Patricks och pastorparets ledarskap som informanterna upplever är att det nuförtiden finns bättre möjligheter för en församlingsmedlem att påverka det som görs inom församlingen. Det här var något som saknades under Patricks ledarskap. Till exempel Rut upplever det så här:

Rut: Jag tycker att nuförtiden har alla en chans att påverka det som görs inom församlingen. Som till exempel kan sägas att om man vill hjälpa till med förbönen så kan man helt lätt gå fram till [ett namn] och säga att jag vill hjälpa till nästa söndag i förbönen. Då får man som svar "okej" och då får man chansen att hjälpa till. Dessutom finns det många som vill göra det [hjälpa till].

Det som speciellt har förändrats enligt informanterna är att församlingsmedlemmarna har en mycket större roll vad som kommer till församlingens verksamhet. Informanterna anser att de kan vara mer än förut med och planera hur till exempel en gudstjänst, förbön eller en ungdomskväll ska genomföras. Flera informanter anser också att församlingsmedlemmarna har en aktivare roll än förut och flera upplever också personligen att de är mer delaktiga än tidigare.

Sara: Det är liksom tillåtet att komma med olika idéer. Nuförtiden ger till exempel ledarskapet möjligheter åt de unga att genomföra ungdomskvällarna på det sättet de vill.

Informanterna upplever att tidigare var det mycket mer fastbundet enligt det att om någon av ledarskapet ansvarade för förbönen så då var det också den personen som tog hand om förbönen på gudstjänsten. Att ansvaret skulle ha delegerats till församlingsmedlemmarna var inte något som gjordes. Informanterna anser att även om någon i dagens läge är utnämnd som ansvarsperson för något i församlingen, betyder det inte att hen tar ansvar för det hela själv. Med andra ord behöver nödvändigtvis inte den här ansvarspersonen vara med och planera över huvud taget. Att församlingsmedlemmarna kan i en allt större grad vara med och planera har tydligt förstärkt gemenskapen inom församlingen och gett en större känsla av delaktighet. Det anser i alla fall Rut:

Rut: Jag kan inte klassa mig själv på något vis som en del av ledarskapet, men ändå har jag haft flera möjligheter att vara delaktig i flera olika saker.

Även om informanterna ser det som en positiv utveckling så är tanken om olika team är ändå viktigt. Det här har inte enligt Sara ändrats alls sedan Patricks tid.

Sara: Vi har allt sedan Patricks tid haft flera olika team som är ansvariga över olika områden så det har inte förändrats. Som exempel, har vi haft ett mediateam och där har den ansvarige bytts ut endast en gång. Vi har också till exempel en WOF-shop, ett team för barn och sedan för unga att vissa personer har nog ändrats men tanken är samma att vi har olika ansvarsområden med sina egna teamledare.

Och då har vi så klart också pastorerna och det är dom vi frågar om det är något som vi vill skaffa åt församlingen. [...]

Trots att det ännu finns olika team så upplever framför allt informanten Sara att det är ganska fritt att vara med i teamen.

Sara: Jag tycker att det är skönt att ingen är där på grund av tvång utan de är där för att de är bra på det som de gör. Om du känner att du inte vill vara med längre gör det ingen skillnad. Bara för att du har lagt namnet på pappret så behöver du inte med makt vara med så det är ganska fritt liksom.

En del av informanterna menar också att det här med att bättre kunna delta och att alla kan delta tillsammans har varit viktigt i det avseendet att det har hjälpt församlingen tillsammans komma över krisen efter Patrick. En speciellt viktig milstolpe har för flera varit då församlingen igen fick nya utrymmen och flyttade bort från Måttisgatan till Kyrkbacken till större utrymmen. Flera av informanterna var med i talkoarbetet och de menar att det var terapeutiskt både att göra tillsammans men också var det terapeutiskt att få nya utrymmen där inte gamla minnen kanske kommer fram så bra.

Maria: [...] Att allting som vi gått igenom har förstärkt oss som en familj och de fungerar som på de sättet att det vi går igenom hemskt så blir man starkare då man går igenom det tillsammans och när vi har haft talko här och byggt upp så har vi kommit närmare varandra och just att sådana vardagliga saker har gjort att vår tro och våra relationer har växt [...]

Maria menar att alla i församlingen har kommit närmare varandra genom krisen och talkoarbetet tillsammans. Överlag så anser informanterna att Patricks avgång nog har varit en kris men framför allt en händelse som har förstärkt gemenskapen och fört medlemmarna närmare varandra. Som Sara ser det så har det varit frågan om en gemensam kris vilket gav upphov till att alla tog stöd från varandra.

Sara: [...] att det var ju en tid då vi kom närmare varandra att vi hade ju behovet av att prata [om händelsen], att vi ville ju prata och dela med oss våra känslor så det är ju klart att vi fick en närmare relation då.

Patrics avgång har sist och slutligen varit, i alla fall så här från ett bakåtblickande perspektiv, en kris för informanterna, men inte en sådan kris som skulle ha hotat WOF:s existens. Att det har funnits ett starkt ledarskap från förut har gjort att ledarskapet har lätt kunnat ta över efter Patricks avgång utan större problem. Eftersom ledarskapet har haft

en så stark ställning från förut har WOF kunnat fortsätta direkt efter krisen. Det har inte uppkommit vare sig frågor eller stridigheter om vem som ska bli ledare utan Eva och Krister har på grund av sin tidigare position direkt ansetts vara legitima ledare. Patricks avgång har inte heller lett till ekonomiska problem för församlingen som skulle leda till församlingens upplösning. Det kan tolkas som att informanterna ser nu på Patricks avgång mer som en sorglig händelse men inte som en händelse som skulle ha förstört WOF på något sätt. Visst har det kommit förändringar också i församlingen men informanterna tycks se dessa förändringar som helt välkomna.

5.4 WOF:s framtid

Hur informanterna uppfattar WOF:s framtid är den punkten där det tydligaste förekommer skillnader informanterna emellan. Jag ställde frågor om hur de tror att WOF:s framtid kommer att se ut och vad som kommer att hända i WOF i framtiden. En del av informanterna anser klart och tydligt att WOF ska bli stort igen och grunda fler församlingar och nå folk lite på samma sätt som under Patricks ledarskap.

Maria: Jag ser det bara växa på alla aspekter, liksom både till antalet deltagare och det som vi gör som till exempel olika projekt. [...] Det kommer nog att gå tillbaka till det där att vi försöker som nå ut till människor och just som att de ska få höra vem Gud och Jesus är och vad de har gjort för dem. [...]

Maria anser att WOF bör så småningom gå tillbaka till det som gjordes under Patricks ledarskap som till exempel att evangelisera på gatorna och hon ser det helt tydligt som en naturlig utveckling att WOF kommer att göra det. I Marias svar kan man skönja den tanken om ”Finland is for Jesus” som Patrick förespråkade. Rakel är på liknande spår som Maria men hon ser kanske även större planer på WOF:s framtid än bara antalet deltagare.

Rakel: Det har ju funnits några tankar om någon sorts daghem eller någon gruppverksamhet och dessutom har man även pratat om någon skola och också om ett café och en restaurang. [...]

Det här med en skola är faktiskt något som diskuterades redan under Patricks tid. Till exempel skrev Katariina Poranen redan år 2015 på YLE att WOF har planer på att grunda en ny svenskspråkig kristen skola i Karleby. Tanken var att skolan skulle ha åtminstone 45 elever. Som det i artikeln konstateras så är det inte alltid lätt att få tillstånd från

Undervisnings- och kulturministeriet. (Poranen, 2015). Skolan har inte åtminstone ännu blivit av. Men Rakel anser alltså att den här planen finns ännu men tanken om daghemmet har varit mer på tapeten. Enligt hennes mening ska också ett café och restaurang grundas men hon är inte säker på om det ska göras i anslutning till församlingen eller utanför.

En del informanter har däremot en helt motsatt åsikt om WOF:s framtid. En del av informanterna anser att WOF ska inte växa på något sätt utan dess uppgift är att förbli en lokalförsamling. De som är av den här åsikten tänker mer att WOF ska stärka just det andliga centrumet och hellre bli starkt i Karleby än att bli starkt i hela Finland. Till exempel Adam är en av dem som är av den här åsikten.

Adam: Vi har hört från Gud att det ska komma en väckelse till Finland och för oss betyder detta att vi inte ska nu och inte heller i framtiden försöka att få vår församling att växa. I stället ska vi fokusera oss på att samarbeta med andra finländska församlingar. På det sättet kan vi nå hela Finland vilket är viktigare än de att vår församling växer ytterligare.

Inte heller Sara tror på att WOF ska växa och menar på samma sätt som Adam att lokalförsamlingen kommer att vara prioriteten här.

Sara: [...] Att vi har ju koncentrerat oss på Karleby, vilket givetvis lugnar ner lite vår verksamhet, men vi som vill att vi får göra allt bra här och att vi inte behöver skynda oss till något annat ställe... kanske någon gång om vi har tid så kunde vi ha flera församlingar på andra håll men nu tycker jag att det är bra att vi koncentrerar oss bara på det som händer här [i Karleby].

Det som personligen överraskade mig var att vissa önskar att Patrick skulle komma tillbaka. Det var någonting som jag inte hade förväntat mig. De informanter som tar upp det menar inte att han skulle direkt tillbaka till WOF men att han åtminstone skulle bli predikant igen.

Ester: Vi ber ju ännu för att Patrick skulle komma tillbaka. Att vart han än sen återvänder. Det är ett arbete från Gud. [...]

När Ester pratar om "ett arbete från Gud" menar hon att Patrick har en kallelse. Hon är övertygad om att Patrick har mycket att ge och anser att han borde utnyttja den gåvan han har. Också informanten Rut delar Esters uppfattning om att Patrick är kallad av Gud och att han borde fortsätta som predikant. Enligt Rut kan Patrick om han vill göra en förbättring och koncentrera sig på predikantens roll i stället.

Även om det finns lite delade uppfattningar om WOF:s framtid så kan jag konstatera att församlingen mår bra trots den karismatiske ledarens avgång. Församlingen har hittat sin nya väg och åtminstone från informanterna kan man märka att de har en stark tilltro till framtiden.

6 Sammanfattning och diskussion

Syftet med den här avhandlingen var att analysera vad som händer när en karismatisk ledare avgår. I min avhandling har mitt forskningsobjekt varit församlingen Word of Faith Church Finland i Karleby. Grundaren Patrick Tiainen uppfattades som en mycket karismatisk person och hans avgång ledde till spekulationer om att hela församlingen kommer att upplösas, vilket betraktas ofta som en oundviklig utveckling efter en ledares avgång. Trots alla farhågor har detta inte hänt utan WOF har kunnat fortsätta så som förr med sina nya ledare. Det som jag har velat ta reda på i avhandlingen är att vad som hänt och vad som har förändrats.

Som teoretisk referensram har jag använt mig av institutionaliseringsteorin som ursprungligen skapades av Max Weber men som sedan utvecklats vidare av andra forskare. Den här teorin dominerar i forskningen kring karismatiska ledare. Även om teorin är använd har den givetvis också sina brister som till exempel att den främst fokuserar sig på ledarens död än avgång samt dess mansdominans. Men syftet med min avhandling har också varit att utforska själva teoribildningen och se hur den fungerar. Jag har alltså tillämpat teorin i ett riktigt fall.

Enligt institutionaliseringsteorin leder den karismatiska ledarens avgång till att en organisatorisk struktur i rörelsen skapas. Med det menas att en stab och en administration i rörelsen uppkommer och rörelsens grund vilar inte mer bara på ledarens karisma. Om inte den här processen kommer i gång i en rörelse så kommer den att upphöra. Det är så Weber ursprungligen ansåg men till exempel Roy Wallis invänder och säger att institutionaliseringen är något som sker redan under den ursprungliga ledaren. Enligt hans ståndpunkt kan ledaren påverka institutionaliseringsprocessen. Även om Weber och Wallis har olika synpunkter på när institutionaliseringen sker är båda ändå överens om att en institutionaliserad rörelse behövs för att den kan fortsätta.

Det material som jag använde mig av för forskningen var intervjuer gjorda med medlemmar inom Word of Faith Church Finland. Allt som allt hade jag åtta informanter och största delen av dem hade varit med sedan Patrick Tiainens tid. På det sättet kunde jag bättre komma underfund med på vilket sätt församlingen har förändrats och vad som har hänt där. Jag har redan tidigare gjort en enkätundersökning i församlingen för min kandidatavhandling så på det sättet kände jag mig bekväm med att leta efter informanter

vid WOF. Intervjuerna analyserade jag sedan utifrån de teoretiska referensramarna. Utöver intervjuerna har min analys också baserat sig på de iakttagelser jag gjort om församlingen. Jag har till exempel följt med det som skrivits på sociala medier och andra medier samt följt med de kanaler som församlingen använder sig av. På det sättet har jag försökt skapa en ordentlig bild om församlingen.

I min avhandling tog jag fasta på tre olika frågeställningar. Min första fråga var vad händer i en karismatisk rörelse när ledaren avgår. I min andra frågeställning tar jag fasta på hur WOF har förändrats i och med ledarens avgång. I min sista frågeställning granskar jag den teoretiska referensramen jag använt mig av i den här avhandlingen. Jag undersökte hur teorin om den karismatiska ledarens avgång fungerar i praktiken.

Vad är det som händer då när en karismatisk ledare avgår? Genom att studera WOF har jag kommit till slutsatsen att det händer inget desto märkvärdigare än att ledarskapet tas över av nya ledare och verksamheten kan fortsätta. Att rörelsen skulle upplösas stämmer inte på WOF. När ledaren avgår så är det som församlingen måste ta itu med vem som ska ta över ledarskapet. I WOF har det här skett genom att ledarskapet har bestämt tillsammans att Eva och Krister ska bli ledarna för församlingen. Eftersom de har haft en så stark roll i församlingen redan under Patricks tid var det naturligt att de också blir ledarna efter Patrick. Patrick hade under sin tid som ledare utnämnt Eva och Krister till lokalpastorer i Karleby vilket betydde att i praktiken var det Eva och Krister som hade ansvaret för församlingen i Karleby. Patrick själv turnerade mycket i Finland och var sällan fysiskt närvarande i Karleby och därför kan man konstatera att Eva och Krister var de som ledde huvudförsamlingen. Det här var också den faktorn som avgjorde att Eva och Krister valdes till ledare efter Patrick.

Jag tror det som är mer avgörande för en rörelse är att när den här avgången sker. Jag tror inte att WOF skulle ha fortsatt om Patrick skulle ha avgått då församlingen ännu var vid metodistkyrkan. Kanske skulle den ha kunnat fortsätta som en liten cellgrupp men knappast skulle församlingen ha blivit sådan som den blev och är nu. Vid metodistkyrkan var församlingen ännu löst organiserat och det fanns inte någon ordentlig stab även om en sådan började omformas så småningom. I det här sammanhanget uppstår frågan om institutionaliseringen och hur den teorin fungerar. Jag påstår att institutionaliseringen är en förutsättning för att en rörelse kan fortsätta efter en ledarens avgång. Av den orsaken tror jag inte att WOF hade fortsatt om avgången skett vid den tidpunkten då församlingen

var ännu löst organiserat så som den var vid metodistkyrkan. Däremot håller jag inte med om att institutionaliseringen skulle ske efter ledarens avgång så som Weber hävdar i sin teoribildning, inte i alla fall om man ser på WOF. Patricks avgång ledde inte till en förändring i strukturen eller till att en administration skapas. Tvärtom, redan långt innan Patricks avgång fanns det ett ledarskap med tydliga roller och uppgifter. Patrick har haft en avgörande roll i skapandet av ett ledarskap. Han har aktivt strävat efter att skapa en organisation och få passande personer in i ledarskapet. Att han har haft en så tillåtande attityd mot en institutionalisering har gjort att WOF har relativt snabbt fått en organisation. Kanske om Patrick hade varit mer motsträvig mot institutionaliseringen så kanske skulle det inte ha varit så lätt att ta över ledarskapet heller efter hans avgång. Ifall Patrick hade varit mer motsträvig skulle det ha varit svårare för Eva och Krister att utveckla en så stark roll som lokalpastorer som de gjorde.

Ledarens avgång i WOF betraktas av informanterna framför allt som en tråkig händelse eller en kris som församlingen har varit tvungen att hantera. Eftersom församlingen var institutionaliserad redan långt innan Patricks avgång och Eva och Krister hade redan församlingens tillit från förut har ledarskapet lätt kunnat ta över ledarskapet och fokusera mer på att gå igenom krisen än frågor om ledarskap. Efter avgången fokuserade församlingen på att prata tillsammans och gå igenom händelsen under flera gudstjänster. Informanterna menar att detta hjälpte och de har sedan kunnat fokusera på WOF utan Patrick. Även om församlingen har kunnat fortsätta har givetvis vissa saker förändrats och församlingen är inte precis samma som den var förr.

Det som kanske var den största skillnaden som informanterna kommer med är att verksamheten i WOF har lugnat ner sig. Stora och pompösa gudstjänster varje söndag, intensiva och rafflande predikan och evangeliserande på gatorna är ett minne blott. Det här är något som informanterna förhåller sig positivt till eftersom vissa upplever att tiden under Patrick var en aning stressande. För mycket fokus lades på presterande, vilket påverkade vissas ork. En annan skillnad som framkommer är att *Finland is for Jesus* inte numera är den drivande sloganen. Det här betyder att WOF inte strävar efter att grunda församlingar på andra håll i Finland på samma sätt som Patrick gjorde. I stället menar informanterna att nu fokuserar WOF bara på att upprätthålla församlingen i Karleby. Målet är att församlingen ska fungera som ett andligt centrum där folk får veta om Jesus och mötas och umgås. I dagens läge ser WOF också samarbetet med andra församlingar viktigt och hoppas på att det är möjligt.

Även om flera saker har förändrats, anser informanterna ändå att WOF är till och med ännu bättre än den var förut. I WOF har man snabbt kunna hitta sin nya identitet utan Patrick och fortsätta verksamheten. Att församlingen har fått nya och större utrymmen är för flera informanter ett bevis på att det går bättre för församlingen än förr. Patricks avgång ses närmast som en kris som dock har förstärkt den sociala gemenskapen ytterligare.

Min avhandling fokuserade på frågorna vad som händer när en karismatisk ledare avgår och på vilket sätt församlingen har förändrats. Speciellt i frågan om vad som händer då en karismatisk ledare avgår skulle det enligt mig finnas förutsättningar för fortsatt forskning. Enligt den kritiken som teoribildningen jag använt mig av har inte forskning gjorts i sekulära sammanhang i samma utsträckning som det har gjorts i religiösa sammanhang. Jag tror att där skulle det vara ett intressant område att jämföra i. Uppfattningen om vad karisma innefattar är olika i religiösa och sekulära sammanhang och där kanske skulle det kunna finnas skillnader i vad som händer efter den karismatiska ledarens avgång. Över lag är inte teoribildningen helt komplett och det finns utrymme för utveckling. Teorin om institutionalisering förklarar inte vad som händer när en ledare avgår eller dör men den är en förutsättning för att en rörelse kan fortsätta efter avgången eller döden.

Litteraturförteckning

Clarke, Morgan (2016): 'After the Ayatollah: Institutionalisation and Succession in the marja'iyya of Sayyid Muhammad Husayn Fadl Allah', *Welt des Islams*, 56 (2), 153-186, (<https://www.jstor.org/stable/24894025> hämtad 16.6.2021).

Dalen, Monica (2015): *Intervju som metod*. Malmö. Gleerups Utbildning AB.

Frisk, Liselotte (2007): *De nya religiösa rörelserna- vart tog de vägen?* Riga. Livonia Print.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (2012): *Forskningsmetodik*. Lund. Studentlitteratur AB.

Hovi, Tuija (2010): 'Uuskarismaattinen yhteisöllisyys- vapaata sitoutumista', *Teologia*. 9.2.2010, Teema 2010/1 (<https://www.teologia.fi/artikkelit/uskonto-ilmiona/536-uuskarismaattinen-yhteisoellisyys-vapaata-sitoutumista> hämtad 17.4.2019).

Jetter, Claudia (2021): 'Continuing Revelation and Institutionalization: Joseph Smith, Ralph Waldo Emerson and Charismatic Leadership in Antebellum America', *Studies in church history*, 57 (6), 233-253. doi: <https://doi.org/10.1017/stc.2021.12>

Karhu, Emilia (2015): '22-vuotias Patrick Tiainen perusti oman kirkkokunnan', *Kotimaa24*, 31.8.2015, (<https://www.kotimaa24.fi/artikkeli/22-vuotias-patrick-tiainen-perusti-oman-kirkkokunnan> hämtad 15.4.2019).

Ketola Kimmo (2002): *An Indian Guru and His Western Disciples- Representations and Communication of Charisma in the Hare Krishna Movement*. Helsinki. Yliopistopaino.

Ketola, Kimmo (2008): *Uskonnot Suomessa 2008. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin*. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Klingenberg, Hanna (2021): 'Efter åren som karismatisk pastor landade Patrick Tiainen i ensamheten: "Det värsta var att inse hur mycket jag skadat andra"', *Svenska YLE*, 21.2.2021 (<https://svenska.yle.fi/a/7-1516673> hämtad 12.6.2021).

Kvale, Steinar & Brinkmann Svend (2014): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund. Studentlitteratur AB.

Leinonen, Liisa (2017): 'Kohuseurakunnan vuokrasopimus ei jatku Porissa', *Yle*, 4.5.2017 (<https://yle.fi/uutiset/3-9594913> hämtad 27.3.2019).

Löv, Mikaela (2016): 'Pastor i Karleby misshandlades utanför sitt hem', *Svenska YLE*, 05.04.2016 (<https://svenska.yle.fi/artikel/2016/04/05/pastor-i-karleby-misshandlades-utanfor-sitt-hem> hämtad 13.8.2021).

Miller, Timothy (red.) (1991): *When Prophets Die. The Postcharismatic Faith of New Religious Movements*. New York. State University of New York Press.

O'Dea, Thomas (1966): *The Sociology of Religion*. New Jersey. Prentice-Hall Inc.

Opas, Minna (2020): 'Karismaattisuus', i H. Pesonen & T. Sakaranaho (red.) *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia* (s. 214–222). Tallinn. Gaudeamus OY

Richt, Jyrki (2017): 'Kokkolan pasuuna haluaa pelastaa koko Suomen Jeesukselle', *Yle*, 7.2.2017 (<https://yle.fi/uutiset/3-9445317> hämtad 27.3.2019).

Schoon, Eric W. (2017): 'From Prophecy to Practice: Mutual Selection Cycles in the Routinization of Charismatic Authority', *Journal for the scientific study of religion*, 56 (4), 781-797. doi: <https://doi-org.ezproxy.vasa.abo.fi/10.1111/jssr.12483>

Sohlberg, Jussi (2012): 'Kirkkokunnista riippumattomat kirkot', *Suomen Ekumeeninen Neuvosto*. 22.11.2012 (http://www.ekumenia.fi/sen_toimii/opillinen_vuorovaikutus/kirkkokunnista_riippumattomat_kirkot_22112012/ hämtad 17.4.2019).

Takala, Tuomo (2013): *Tutkimuksia karismasta eri kontekstissaan*. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.

Tiainen, Patrick (2014): 'Word of Faith Church Finland', *Lifelong discipleship*, (blogg), 6.5.2014 (<http://lifelongdiscipleship.blogspot.com/2014/05/word-of-faith-church-finland.html> hämtad 4.6.2021).

Uskonnot Suomessa-hanke (inget angivet år): 'Lisätietoja', *Uskonnot Suomessa*, (<http://www.uskonnot.fi/lisatietoja/#copy> hämtad 17.4.2019)

Uskonnot Suomessa-hanke (inget angivet år): 'Tunnustuskuntiin sitoutumaton uuskarismaattisuus', *Uskonnot Suomessa*,

(<https://uskonnot.fi/uskonnot/kristinusko/tunnustuskuntiin-sitoutumaton-uuskarismaattisuus/> hämtad 13.3.2020).

Uskonnot Suomessa-hanke (inget angivet år): 'Word of Faith Church Finland', *Uskonnot Suomessa*, (<http://uskonnot.fi/yhteisot/view.php?orgId=1157> hämtad 13.3.2020)

Varjonen, Jukkapekka (2017): 'Uskon sana- seurakunnan perustanut Patrick Tiainen erosi kirkostaan- taustalla avioliiton ulkopuolinen suhde mieheen ja auto-onnettomuus', *Satakunnan Kansa*, 4.5.2017 (<https://www.satakunnankansa.fi/a/200119749> hämtad 17.4.2019)

Wallis, Roy (red.) (1982): *Millennialism and Charisma*. Belfast. The Queen's University.

Weber, Max (1968). *On Charisma and Institution Building*. Chicago. The University of Chicago Press.

Word of Faith Church (inget angivet år): 'Keitä me olemme', *Word of Faith Church* (<https://www.wofchurch.fi/keita-olemme> & <https://www.wofchurch.fi/mihin-uskomme> hämtad 12.2.2021).

Vähäsarja, Sari (2021): 'Dokumentti: Nuori pastori loi karismaattisen liikkeen ja saarnasi intensiivisesti – menestystä seurasi romahdus parkkipaikalla: "Pahinta on ollut ymmärtää, kuinka olen loukannut muita"', *YLE*, 21.2.2021 (<https://yle.fi/uutiset/3-11794330> hämtad 13.8.2021).

Bilaga 1

Intervjufrågor: Semi-strukturerad intervjuform

Bakgrundsinformation

1. Hur länge har du varit med i WOF?
2. Hur kom du med i WOF?

Frågor berörande ledarskap

3. Hur har ledarskapet uppstått?
4. Varför valdes just dessa personer till ledarskapet?
5. Varför blev Eva och Krister ledare för församlingen?
6. Hur valdes Eva och Krister till ledarskapet?
7. Tycker du att ledarskapet i församlingen förändrats på något sätt?

Övriga

8. Hur påverkade Patricks avgång församlingen?
9. Vad har förändrats i församlingen efter Patricks avgång?
10. Patrick hade sin vision om ”Finland is for Jesus.” Är det en vision för WOF än idag?
11. Hur ser du på WOF:s framtid?

Bilaga 2

Taustatietoja

1. Kuinka kauan olet ollut mukana Uskon Sanassa?
2. Miten tulit mukaan Uskon Sanaan?

Kysymyksiä koskien johtajuutta

3. Miten johtajisto on muodostunut?
4. Miksi juuri kyseiset henkilöt on valittu johtajistoon?
5. Miksi juuri Eva ja Krister valittiin johtajiksi?
6. Miten Eva ja Krister valittiin johtajiksi?
7. Onko johtajuus seurakunnassa muuttunut jollain tapaa?

Muut

8. Millä tavoin Patrickin ero vaikutti seurakuntaan?
9. Mikä on muuttunut seurakunnassa Patrickin eron jälkeen?
10. Patrickilla oli visio "Finland is for Jesus." Onko tämä Uskon Sanan vision
11. Miten näet Uskon Sanan tulevaisuuden?

